

VEREENIGING
TER BEOEFENING VAN DE KRIJGSWETENSCHAP.
1889—1890.

*Vergadering van Donderdag 19 December 1889,
's avonds ten half acht ure.*

Voorzitter: Generaal NETSCHER.

De VOORZITTER deelt mede, dat ontvangen is van den gep. majoor der infanterie Timmermans een exemplaar van zijn boekwerk, getiteld *Geschriften* met twee Java-Bode's hoofdzakelijk behandelende de Atjeh-geschiedenis.

Voor die schenking is den schrijver dank betuigd, terwijl het werk in de boekerij der Vereeniging zal worden geplaatst.

Aan de orde is de ballotage van nieuwe leden.

De VOORZITTER verzoekt de heeren Kempers en De Veer het bureau van stemopneming te willen uitmaken.

De uitslag der stemming is, dat met algemeene stemmen tot leden worden aangenomen de heeren:

H. P. M. van Altena, Kapt.-Kwartiermeester N. I. Leger, te 's Gravenhage. F. G. E. Bolomeij, 2e Luit. der Artillerie, te Breda. H. H. O. Kloppenburg, 2e Luit. der Artillerie, J. C. van Leeuwen, 2e Luit. der Artillerie, H. S. Wentink, 2e Luit. der Infanterie, allen te den Helder. S. Beekkerk, 1e Luit. der dd. Schutterij, J. F. A. Bischoff, 2e Luit. der Infanterie, C. H. F. A. Corbelijn Battaerd, Majoor-Comm. der dd. Schutterij, T. R. Dorama, Kapitein der dd. Schutterij, B. L. C. de Haan, 2e Luit. der dd. Schutterij, P. J. Hasselbach, 2e Luit. der Infanterie, N. T. Haverschmidt J.Hzn., Kapt. der dd. Schutterij, W. W.

Hopperus Buma, 2e Luit. der dd. Schutterij, L. J. Huber, 2e Luit. der dd. Schutterij, Mr. C. B. Menalda, 2e Luit. der dd. Schutterij, J. Mulder, 2e Luit. der Infanterie, T. B. Plantenga, Kapt. der dd. Schutterij, allen te Leeuwarden. J. L. M. Raupp, Off. v. Gezondheid 2e klasse, J. A. Abell, 2e Luit. der Infanterie, H. J. G. Ferzenaar, Majoor der Infanterie, H. J. L. Homburg, 2e Luit. der Infanterie, C. A. de Jongh, 1e Luit. der Infanterie, A. Jonker, 1e Luit. der Infanterie, C. Reedijk, 2e Luit. der Infanterie, W. A. Tassius, 2e Luit. der Infanterie, C. R. van Steenes, Kapitein der Artillerie, allen in Ned.-Indië.

De VOORZITTER dankt de heeren van het stembureau voor de door hen volbrachte taak.

Aan de orde is thans de voordracht over „*Nog eens de verdediging van Java*” door den heer G. W. BEEGER, kapitein bij den Generalen Staf van het Ned. Indisch leger, leeraar aan de IIe afdeeling der Krijgsschool.

De heer BEEGER:

Mijne Heeren!

Toen ik in het voorjaar van het Bestuur onzer Vereeniging de vereerende uitnoodiging ontving in dit leesjaar een spreekbeurt te vervullen, aarzelde ik eerst opnieuw Uwe aandacht te vragen voor een onderwerp, dat betrekkelijk kort geleden door den kolonel Coblijn was behandeld. Ten slotte heb ik om verschillende redenen gemeend die aarzeling te moeten laten varen. Eerstens toch liep ten vorigen jare het debat bijna uitsluitend over maritieme aangelegenheden en was er door gebrek aan tijd voor de landmacht weinig of geen gelegenheid ook haar oordeel over zulk een uiterst gewichtig vraagstuk te doen hooren, en in de tweede plaats wjl, naar 't mij voorkomt, de verdediging van het eiland Java voor Nederland van zoo groot gewicht is, dat men met recht mag verwachten dat daarin wellicht meer dan in eenig ander Indisch onderwerp belang zal worden gesteld.

Daarom, M. H.! breng ik dezen avond weder het vraagstuk van de verdediging van Java ter sprake, waarbij ik Uwe toegevendheid inroep voor 't onvolkomene in mijne voordracht.

Wil men den tegenwoordigen toestand goed beoordeelen en nagaan waaraan het is toe te schrijven, dat een verdedigingsstelsel voor Java nog steeds op zich liet wachten, dan hebben wij in de eerste plaats de geschiedenis van dat defensiestelsel te raadplegen. Vergun mij U die in het kort mede te deelen. (1)

De Luit.-Gen. Van den Bosch, die van 1830 tot en met 1833 het hoogste gezag over Indië bekleedde, gaf in 1832 de grondslagen aan voor de verdediging van Java. In het midden van het eiland zou de hoofdverdediging gevoerd, daarheen, ergens tusschen Semarang en Salatiga, de zetel van de regeering verplaatst worden. Van de kustplaatsen moest Soerabaja als oorlogshaven krachtig worden versterkt, Semarang en Batavia alleen zooveel, als noodig was om den vijand de nadering tot die plaatsen moeielijk en het verblijf aldaar onhoudbaar te maken.

De zuidzijde van het eiland beschouwde v. d. B. als ongevaarlijk, alleen voor Tjilatjap en het eiland Noesa-Kembaugan waren versterkingen noodig.

Verplaatsing van den hoofdzetel van bestuur naar het centrum van de verdediging en binnenlandsche defensie waren derhalve de zeer rationeele gronddenkbeelden van het stelsel Van den Bosch.

Die denkbeelden werden op zijn last uitgewerkt door den luit.-kol. Van der Wijck. Voor den nieuwen zetel van bestuur wees deze aan Brambanan, gelegen op de zuidelijke helling van den Merapi op de grens van Solo en Djokja. De linie van den Toentang met de vesting Willem I als linker steunpunt moest die nieuwe hoofdplaats beschermen tegen vijandelijke ondernemingen, die alleen van het noorderstrand te duchten waren. Eene landing bij Semarang verschaftte den vijand de kortste operatielijn, daarom was v. d. W. van oordeel, dat die landing zooveel doenlijk moest worden belet door een gedeelte van het mobiele leger, waarvan de rest achter de linie van den Toentang was geconcentreerd. Vond de vijand te Semarang te veel tegenstand dan was eene landing bij Japara het meest waarschijnlijk, rukte de vijand daarna op naar Semarang dan moest de redoute

(1) Op Plaat VI — de kaart van het eiland Java — zijn de plaatsen nangegeven, welke in deze geschiedenis van het defensiestelsel worden genoemd.

achter de Torbaja-rivier in verband met eene inondatie door die rivier te stellen, den vijand ophouden en maakte hij zich dan toch van die plaats meester, dan vond hij in de citadel Prins van Oranje, een krachtig verdedigingswerk, dat hem het verblijf in Semarang onmogelijk maakte en, zoolang het niet was gevallen, het oprukken naar het binnenland belette.

Batavia, dat door de verplaatsing van den bestuurszetel veel van zijn waarde verloor, moest zelfstandig verdedigd worden. Eenige strandbatterijen zouden de nadering van de zeezijde bemoeielijken en een citadel, Prins Frederik, den vijand het rustig bezit van die plaats betwisten.

Naar het oordeel van v. d. W. kon de marine bij eene verdediging van Java niet te sterk zijn; wilde zij echter in staat zijn haar taak te vervullen, dan had zij nabij het veld harer werkzaamheid oorlogshavens noodig; in 't westen van Java zou als zoodanig worden ingericht de Meraksbaai of de reede van Batavia, in 't oosten Straat Madoera. De verdediging van die straat werd van de landzijde gesteund door de vesting Soerabaja, waarvan de citadel Prins Hendrik het reduit uitmaakte. Aan de zuidzijde van het eiland Java ontwierp v. d. W. voor de verdediging van Tjilatjap eenige versterkingen ten einde op die wijze een vluchthaven te scheppen voor onze handelsschepen.

Te dier tijde vormde de groote postweg, door Daendels aangelegd, nog de eenige doorgaande gemeenschap over Java. Door de ligging in de nabijheid van het noorderstrand miste deze weg als communicatielijn de noodige veiligheid. Daarom oordeelde v. d. W. ten zuiden van de dwars door het eiland Java loopende bergketen, een nieuwen gemeenschapsweg noodig, waarvan de veiligheid zou worden verzekerd door de forten bij Bandung en Gombong ten westen van de linie achter den Toentang en de forten bij Ngawi en Melirip oostwaarts daarvan.

Tot hiertoe het verdedigingsstelsel van den luit.-kol. Van der Wijck, waarbij aan levende strijdkrachten geëischt werd een bezettingsleger van 16000 en een mobiel leger van 12000 man.

Indien ooit, M. H.! een Indisch voorstel onder gunstige vooruitzichten naar Nederland werd verzonden, dan voorzeker kan zulks gezegd worden van het voorstel, dat de memorie van

V. d. W. over het verdedigingsstelsel begeleidde. Opgemaakt in den geest van den gen. Van den Bosch, die, in Nederland als minister van Koloniën opgetreden, in hooge mate het vertrouwen genoot van Koning Willem I, en gunstig ondersteund door den luit.-gouv.-gen. De Eerens en de legerbevelhebbers De Stuers en Cochius, was er toen alle reden om te verwachten dat het defensievraagstuk voor Java hare oplossing naderde.

Toch konden de voorstellen van V. d. W. de onverdeelde goedkeuring van het Opperbestuur niet verwerven. — De daartegen gemaakte bezwaren betroffen hoofdzakelijk:

a. de keuze van Brambanan als hoofdzetel van bestuur; V. d. Bosch wenschte eene plaats daarvoor dichter bij het noorderstrand, terwijl Z. M. verlangde onderzocht te zien in hoever Bandong zich voor dit doel eigente;

b. de voor Batavia voorgestelde verdediging, onvoldoende volgens V. d. B. wegens de hooge beteekenis dier plaats en het belang dat er voor een vijand in het bezit daarvan gelegen is, en

c. het geheel ontblooten van West-Java van troepen als een gevolg van de concentratie van het geheele mobiele leger achter de linie van den Toentang, waaruit het gevaar ontstond dat dat gedeelte van Java een te gemakkelijke prooi voor den vijand zou worden.

Uit deze bezwaren blijkt m. i. dat de gen. Van den Bosch met zichzelf in strijd is. Door te verlangen dat Batavia krachtiger zoude worden versterkt, hechtte hij aan het bezit dier plaats een te groot gewicht, hetwelk moeielijk vereenigbaar is met het door hem aangegeven beginsel dat de hoofdplaats van het eiland, tevens hoofdzetel van bestuur, moest worden overgebracht naar Midden-Java. Juist daardoor hield Batavia op een punt van groot gewicht te zijn.

Afziende van het historisch verleden van Batavia, kan er overigens geen enkele reden aangevoerd worden, waarom een vijand, die de verovering van Java beoogt, beginnen zal met den aanval op een plaats, die voor hem geene meerdere beteekenis heeft dan iedere andere kustplaats van dezelfde uitgebreidheid en welks bezit hem geen schrede nader brengt tot zijn doel, d. i. de verovering van Java.

Vreemd klinkt het voorzeker, dat, niettegenstaande men nog volstrekt niet eenstemmig dacht over de basis van het verdedigingsstelsel, bij Kon. besluit van 1836 toch goedgekeurd werden de algemeene beginselen, omschreven in de memorie van V. d. W., en vergunning verleend werd met den bouw der in dat stelsel passende versterkingen aan te vangen, waarvoor jaarlijks een millioen kon worden verbruikt.

Met dit Kon. besluit werd te gelijktijd de last naar Indië gezonden een nieuw onderzoek in te stellen betreffende de plaats, waar de nieuwe hoofdzetel van bestuur zou worden gebouwd en voorstellen in te dienen voor eene krachtiger versterking van Batavia. Andermaal verdedigden de Indische autoriteiten, met name de luit.-gouv.-gen. De Eerens, de gen.-maj. Cochius en de kol. Van der Wijck hunne vroegere voorstellen. Allen bleven van meening dat de hoofdplaats gelegen moest zijn in het midden van het eiland ter plaatse daarvoor aanvankelijk aangewezen en achter de linie van den Toentang, en niet te Bandung, ver verwijderd van het centrum der verdediging of dichter bij het noorderstrand zooals Van den Bosch had gewild.

Zóó toegelicht kwam in de maand Dec. 1840 het Indische voorstel weder in Nederland. Kort daarop trad de minister Van den Bosch af en werd vervangen ad interim door den Staatsraad J. C. Baud. Hoewel dientengevolge feitelijk niet meer belast met de leiding der zaken, bleef men in Nederland toch hoogen prijs stellen op het oordeel van Van den Bosch in zake het Indische verdedigingsstelsel, hetwelk o. a. daaruit blijkt dat het eindvoorstel, waarvan zooeven sprake was, in zijne handen werd gesteld om te vernemen welke beslissing nu de meest wenschelijke was. Van den Bosch adviseerde toen de plaatsbepaling in de omstreken van Brambanan, der nieuwe hoofd- of residentieplaats van Java, goed te keuren.

Toch mocht het daartoe niet komen. Vermoedelijk door den troonsafstand van Koning Willem I, het aanvaarden der regering door Koning Willem II en de veranderingen, die in het Staatsbestuur plaats grepen, bleef het vraagstuk van de defensie van Java voorloopig geruimen tijd sluimeren. Inmiddels zette men in Indië krachtig den bouw van de verschillende verster-

kingen voort, d. i. men werkte voort aan een stelsel, waaraan de basis ontbrak.

Eindelijk werd in 1844 de verdedigingsquaestie op nieuw ter hand genomen. Rationeel ware het geweest, indien men in aansluiting aan het Kon. Besluit van 1836 aangenomen had de verplaatsing van den hoofdzetel van bestuur naar Brambanan zooals die door den eersten ontwerper van het verdedigingsstelsel en door alle autoriteiten was aanbevolen, en daarna had onderzocht, welke vereenvoudigingen in dat stelsel mogelijk waren. Niet aldus handelde men. De groote sommen, die tot dien tijd jaarlijks besteed waren aan den bouw van versterkingen op Java, stonden hoogstwaarschijnlijk eene dergelijke beslissing in den weg. Z.M.'s Regeering besloot daarom in Maart 1844 aan den Gen.-Maj. van het Ned. leger baron Von Gagern, eene militaire zending naar Indië op te dragen ter beoordeeling van het geheele verdedigingsstelsel en van alles, wat daarmede verband hield en ten slotte aan te geven hoe dat stelsel moest zijn ingericht met inachtneming van de grootst mogelijke zuinigheid.

Voor ons doel is het van belang de denkbeelden van Von Gagern nader te ontvouwen. Ten opzichte van den grondslag van het stelsel merkte de generaal op, dat het uit een staatkundig en militair oogpunt wenschelijk ware dat de hoofdzetel van het bestuur lag in het midden van het eiland, doch dat aan de uitvoering van dat denkbeeld gewichtige bezwaren in den weg stonden. Onder deze werden genoemd, de noodzakelijkheid dat het bestuur in tijd van vrede daar gevestigd zij, waar zich de grootste belangen vereenigen, d. i. te Batavia; in de tweede plaats de omstandigheid dat bij eene keuze van Brambanan, de hoofdzetel van bestuur kwam te liggen op de grenzen van de rijken van Solo en Djokdja, hetgeen voor de waardigheid van het gouvernement aan de eene en de rust in de vorstenlanden aan de andere zijde bedenkelijk was, en in de laatste plaats de groote uitgaven, die aan zulk eene verplaatsing waren verbonden. Om al die redenen keurde Von Gagern Brambanan als nieuwen hoofdzetel van bestuur ten eenenmale af. Toch kon, naar zijne meening, in oorlogstijd dat bestuur

evenmin blijven binnen het niet versterkte Batavia, wanneer die plaats met eene landing werd bedreigd; doch in dat geval moest het zich tijdelijk verplaatsen naar Poerworedjo in Bagelen.

Desniettemin mocht Batavia toch geen te gemakkelijke prooi voor den vijand worden. Met behoud van de door Van der Wijck ontworpen stranddefensie stelde Von Gagern voor, Weltevreden te versterken en wel zóó, dat ten oosten en ten zuiden de door den gen. Van den Bosch ontworpen linie, ten westen het Koningsplein en ten noorden Noordwijk den omvang bepaalde. De vier hoeken dier linie werden voorzien van stevige forten met bomvrije reduits, zoodat de vijand na de verovering der linie nog ieder der vier forten moest vermeesteren. De citadel Prins Frederik zou een dier forten zijn, de drie andere kwamen bij de brug van Parapattan, aan den grooten weg van Meester Cornelis en voor Goenong Sahari (1) De verdediging dier positie eischte alleen 5000 man!

Van de overige verdedigingswerken op Java bleven de vesting Soerabaja met de citadel Prins Hendrik bestaan; ten opzichte van de verdediging van Straat Madoera werden de denkbeelden van Van der Wijck verworpen, maar geene andere daarvoor in de plaats gegeven, en op eene versterking van Tjilatjap meerder gewicht gelegd, ook met het oog op de keuze van Poerworedjo als tijdelijken bestuurszetel. Van eene maritieme positie bij Merak werd definitief afgezien en van de daarvoor in de plaats getreden positie van Onrust, die 's generaals goedkeuring evenmin wegdroeg, zouden alleen voltooid worden de reeds in aanbouw zijnde werken op de eilanden Onrust, Purmerend, Kerkhof en Kuiper.

Omtrent de door Van der Wijck ontworpen versterkingen in het binnenland van Java ter beveiliging van den nieuw aan te leggen weg ten zuiden van de centraalketen, was het oordeel van Von Gagern al evenmin gunstig. Geen van die versterkingen was noodig of nuttig en het was voornamelijk door beperkingen in deze richting dat belangrijke bezuinigingen aan geld en troepen konden worden verkregen. De forten bij Melirip en Bandung vervielen; het fort bij Gombong, waaraan reeds

(1) De plaatsen, waar die forten moesten komen, zijn door vier zwarte punten aangegeven op Plaat VII: Terrein ten oosten van Batavia. De citadel Prins Frederik is op die teekening vermeld.

begonnen was, moest zoo min kostbaar mogelijk worden gemaakt, het fort bij Ngawi was reeds gereed, en bleef, hoezeer minder noodig, bestaan. Beide verkregen in oorlogstijd eene niet geringe bezetting.

Voor de verdediging van het eiland Java volgens zijne denkbeelden, achtte Von Gagern noodig een bezettingsleger van $\pm$ 15000 en een mobiel leger van $\pm$ 16000 man.

Zoodanig waren de denkbeelden van den gen. Von Gagern over de defensie van Java. In stede van eene definitieve verplaatsing van den bestuurszetel, treedt eene tijdelijke in tijd van oorlog in de plaats. Vergelijken wij zijn stelsel met dat van Van der Wijck dan kunnen wij zulks niet beter doen dan door de woorden aan te halen van den Schrijver in het Tijdschrift van N. I. voor het jaar 1869, waar hij zegt: (1)

„Hoewel gen. Von Gagern getracht had in het stelsel van „Van der Wijck verbeteringen aan te brengen, was hij daarin „niet bijzonder geslaagd. In zijn stelsel worden de reeds vol- „tooide, doch niettemin nuttelooze versterkingen van het stelsel „van 1834 niet alleen behouden, maar ook nog de voltooiing „en verbetering der enceinte van Soerabaja en bovendien de „bevestiging van Weltevreden aanbevolen, welke laatste niet in „het stelsel van 1834 was begrepen, terwijl ook nog op de „bevestiging van Tjilatjap, waarvan de belangrijkheid in 1834 „nog niet was bekend, als een belangrijke oorlogshaven en „depôtplaats voor het leger en ditmaal terecht werd aange- „drongen. De gen. Von Gagern ging dus in de verspreiding „van het leger in versterkte punten, die op de eigenlijke ope- „ratiën geen invloed kunnen hebben, nog verder dan Van der „Wijck. Vergelijkt men dan ook het stelsel van 1853 met dat „van 1834, dan ziet men dat het laatste, indien het in zijn geheel „naar de oogmerken van den ontwerper had kunnen worden uit- „gevoerd, in de hoofdzaak meer verband had in zijn verschil- „lende deelen en meer kracht aan de verdediging zou hebben „gegeven dan het eerste. Samentrekking van de verdedigings- „middelen om en bij de nieuwe hoofdstad, concentratie van het „leger achter de linie van den Toentang zijn daarvan het hoofd-

(1) Bladz. 463, 1e Deel.

„doel en dat beloofde een goeden uitslag. Naar het plan van den gen. Von Gagern krijgt men eene groote vesting in West-Java, „eene andere in Oost-Java en de hoofdmacht in Midden-Java. „Geen dezer punten kan voortaan bij vijandelijke aanranding aan „zichzel worden overgelaten. Zij moeten in geval van vijandelijke „bedreiging worden ondersteund of ontzet. Daardoor noodzaakt „men dus den verdediger zijn beperkte materiele en levende „strijdkrachten over een grooten afstand te verspreiden. Batavia „toch is 641 KM. van Willem I, en deze plaats 391 KM. van „Soerabaja verwijderd.”

Wij spraken hierboven reeds van het stelsel van 1853 en zijn hiermede de geschiedenis min of meer vooruitgelopen. Het door den gen. Von Gagern opgemaakt verslag werd in 1847 door den Minister van Koloniën Baud onder de aandacht van Z. M. gebracht. Aan geen beter handen kon het zijn toevertrouwd om het gevaarlijke van eene tijdelijke verplaatsing van den bestuurszetel aan te toonen dan aan dien minister, die in 1811 getuige was geweest van de verwarring, die uit zulk eene verplaatsing voortvloeyde, eene verwarring, die wij aldus beschreven vinden: „De ambtenaren van het algemeen bestuur hadden zich, toen de Engelsche vloot voor Batavia verscheen, binnenslands begeven met medeneming van de hoog noodige retroacta. Van het gros der archieven en van elkander verwijderd, ontbraken de middelen en het gevorderd overleg om zaken van gewicht op eene geregelde wijze te onderzoeken en beslissen. Het nog voortdurend bestaan van het algemeen bestuur openbaarde zich bijna uitsluitend door het uitvaardigen van bevelen van militairen aard; de autoriteiten verstoken van de gewone correspondentie met de hoofdadministratie waren verplicht volgens eigen inzichten te handelen. Eene stelselmatige en met kracht georganiseerde centralisatie werd op eenmaal vernietigd en vervangen door een geïmproviseerd provinciaal zelfbestuur. De gevolgen waren dat reeds lang, vóór dat onze heerschappij voor de Britsche wapenen had moeten bukken, allerwege het gevoel van hare onmacht en van hare naderende ontbinding bestond.”

Met die gevolgen voor oogen ware het begrijpelijk geweest indien de minister Baud, die bovendien de denkbeelden van den gen. Van den Bosch kende, en wist welk advies deze autoriteit

gegeven had, krachtig bij Z. M. had aangedrongen op eene definitieve verplaatsing van den bestuurszetel in tijd van vrede. Toch deed hij zulks niet en bepaalde zich er alleen toe te ont-raden met die verplaatsing te wachten tot het laatste oogenblik. Naar zijne meening moest de gouv.-gen. zich binnenslands be-geven, zoodra een vredebreuk ontstond en een vijandelijke aanval onder de mogelijkheden kon worden gerangschikt. Of met dit advies het vraagstuk der defensie bijzonder werd gebaat, mag met recht worden betwijfeld.

Door den dood van den gen. Von Gagern, de politieke ge-beurtenissen van het jaar 1848 en den dood van Z. M. Koning Willem II, duurde het nog tot het jaar 1853 alvorens eene eindbeslissing genomen werd. Bij Kon. Besl. van dat jaar werd van een definitieve verplaatsing van den bestuurszetel afgezien en eene tijdelijke in beginsel aangenomen, tijdstip en wijze van verplaatsing werden daarbij geheel aan den gouverneur-generaal overgelaten. Zoo erlangde dus een stelsel van verdediging hare bekrachtiging, waarbij de hoofdverdediging gevoerd werd in het midden van het eiland, terwijl de hoofdstad van het land, aan een eersten aanval blootgesteld, over de 600 K.M. verwijderd lag van het centrum der defensie.

Nog vóór die koninklijke beslissing in Indië bekend was, deden de gebeurtenissen van het jaar 1848 de Regeering daar bedacht zijn op het nemen van maatregelen ter verdediging van het eiland Java tegen een mogelijken aanval van eene westersche mogendheid. De gouv.-gen. Rochussen, hoewel bekend met de denkbeelden van den generaal Von Gagern betreffende de tijdelijke verplaatsing van den bestuurszetel, beval desniettemin dat krachtige maatregelen zouden genomen worden ter verdedi-ging van Batavia, omdat het verlies van die plaats voor ons gezag in Indië de meest heillooze gevolgen zou hebben, een bevel, dat lijnrecht in strijd was met de beginselen van het defensiestelsel, goedgekeurd bij Kon. Besl. van 1836. Het krachtig protest van den waarnemenden legercommandant, gen.-maj. Van der Wijck, vermocht geene verandering te brengen in de ziens-wijze van dien hoogen bewindhebber. Gelukkig verliepen de gebeurtenissen ditmaal, zonder dat de vrede verstoord werd. Die last van den gouv.-gen. Rochussen was echter eene fingerwijzing

voor de toekomst; zij leerde het legerbestuur dat die tijdelijke verplaatsing van den bestuurszetel eene fictie was en dat, door het niet definitief verplaatsen van dien zetel in tijd van vrede, iedere legerbevelhebber er steeds op voorbereid moest zijn dat ter elfder ure door de Indische Regeering aan eene verdediging van Batavia meer gewicht zou worden gehecht dan aan die van eenig ander deel van Java.

Na 1853 hebben opvolgende legercommandanten voortdurend gewezen op den verkeerden grondslag van het Indische defensiestelsel en op het gevaarlijke van eene tijdelijke verplaatsing van den bestuurszetel in tijd van oorlog, eene verplaatsing, die, wanneer zij te vroeg plaats had, noodeloos onrust zou veroorzaken en op het laatste oogenblik uitgevoerd wordende, geheel het karakter zou hebben van eene vlucht. Alle legerbevelhebbers bleven van meening dat het ontwerpen van een goed verdedigingsstelsel voor Java alleen dan mogelijk was, wanneer de bestuurszetel reeds in vreedetijd definitief verplaatst werd naar de binnenlanden; alleen omtrent de meest geschikte plaats daarvoor dachten zij minder eenstemmig. Zoo b.v. gaf gen. Schimpff aan Bandong, gen. Kroesen daarentegen aan Poerworedjo de voorkeur.

Gebonden door het Koninklijk voorschrift, bleef de dalvlakte van Ambarawa, gelegen zuidwestwaarts van Willem I, het middelpunt der verdediging, daar zouden de mobiele strijdkrachten worden geconcentreerd. De nutteloos geworden linie van den Toentang maakte gaandeweg plaats voor de uit een strategisch oogpunt al even verkeerd gelegen stelling achter de Pandjang, n.w.waarts van de vesting Willem I, het rechter steunpunt dier stelling, maar een zeer zwak steunpunt omdat de vesting na het in gebruik komen van het getrokken geschut uit het omliggende terrein geheel kon worden gedomineerd. Van de door Von Gagern in de vlakte van Ambarawa noodig geachte permanente werken is geen enkel gebouwd en — laten wij het er bijvoegen — gelukkig.

Voor de kustplaatsen Batavia en Semarang bleef eene krachtige stranddefensie de wensch van alle legerbevelhebbers, zij kwam echter nimmer tot stand. De citadellen Prins Frederik en Prins van Oranje vervielen op aandrang van den generaal Van Swieten,

wijl zij voor den vijand van meer nut werden geacht dan voor ons. Eene versterking van Weltevreden volgens de denkbeelden van den generaal Von Gagern, bleef achterwege, eensdeels wegens de hooge kosten, anderdeels om de uitgebreidheid dier versterking, waardoor aan de toch reeds beperkte strijdkrachten een te groot gedeelte nutteloos onttrokken werd.

Ook in andere opzichten werd voor zoover dit mogelijk was, in het gebrekkige stelsel van 1853 nog verbetering gebracht. Die voorgestelde verbeteringen hadden evenwel nagenoeg alle een negatief resultaat. Er werd wel afgebroken, maar niet opgebouwd. Zoo vervielen in het binnenland het fort Gen. van den Bosch bij Ngawi en Gombong als versterkingen, zoo verdween ook de vesting Soerabaja, zonder dat de daarvoor in de plaats gewenschte linie van veldwerken ter bescherming van het maritiem établissement aan de landzijde werd aangelegd.

De maritieme positie van Onrust werd in 1873 als onbruikbaar opgeheven, maar iets beters daarvoor niet in de plaats gegeven, wel werd eene verdediging van Straat Madoera, met het doel dáár een oorlogshaven te scheppen herhaaldelijk onderzocht, overwogen en menig plan daarvoor ontworpen, doch de groote kosten gepaard aan de geringe zekerheid of het vaarwater van Straat Madoera op den duur wel bruikbaar zoude blijven, hielden de uitvoering dier plannen eerst tegen en deden er ten slotte geheel van afzien. Alleen de positie van Tjilatjap werd na 1853 zoogenaamd voltooid, evenwel zonder dat ook hierbij rekening gehouden werd met de voorstellen tot verbetering dier positie van de Indische legerbevelhebbers.

In het moederland boezemde de quaestie van de verdediging van Java slechts matige belangstelling in. Geen der door de legercommandanten Van Swieten, Schimpff en Kroesen aangeboden voorstellen vermocht de goedkeuring te verwerven van het Opperbestuur of wijziging te brengen in het besluit van 1853. En zoo bleef het defensie-vraagstuk jaren lang slepende. Zelfs de gebeurtenissen van 1870, toen andermaal in Indië maatregelen genomen moesten worden tot verdediging van Java en men op nieuw de gelegenheid had op te merken hoe alles nog aan een rationeel verdedigingsstelsel ontbrak, waren niet

in staat het defensie-vraagstuk een schrede nader tot hare oplossing te brengen. 't Gevaar geweken, keerde alles weer tot de rustige rust terug. De oorlog op Noord-Sumatra, die weldra uitbrak, bracht daartoe het zijne bij. Naarmate die strijd meer de aandacht van moederland en koloniën in beslag nam, geraakte het defensievraagstuk allengs meer en meer buiten overweging en ten slotte geheel op den achtergrond. Zoo naderen wij 1882. In dat jaar werd bij Kon. Besl. van 28 Januari de formatie van het Indische leger op nieuw vastgesteld en in verband daarmee het besluit van 1853 ingetrokken. Hoe weinig bemoedigend het ook wezen moge te moeten constateeren dat er thans geen door het Opperbestuur goedgekeurd stelsel van verdediging bestaat, toch achten wij het gelukkig dat door de intrekking van het besluit van 1853 eindelijk het denkbeeld eener tijdelijke verplaatsing van den bestuurszetel in oorlogstijd is losgelaten, daarmee is althans de hinderpaal weggenomen, welke tot heden het ontwerpen van een verdedigingsstelsel onmogelijk maakte.

En hiermede, M. H., eindig ik de lijdensgeschiedenis van het defensiestelsel voor Java, vertrouwend dat genoegzaam gebleken zal zijn, waaraan het moet worden toegeschreven dat tot heden voor Java zulk een stelsel nog geene volledige uitvoering erlangde en thans geheel gemist wordt.

Alvorens de verdediging van Java te overwegen, dient eerst nagegaan te worden, welke strijdkrachten voor die defensie beschikbaar zijn. Deze wijze van handelen komt mij logischer voor dan de tot nu toe gevolgde, waarbij men begon met een defensiestelsel vast te stellen en daarna onderzocht hoeveel troepen voor de uitvoering van dat stelsel noodig waren. Zoo handelde b.v. de gen. Von Gager, en 't gevolg was, dat de generaal, om tot de vereischte legersterkte te komen, in zijne legerorganisatie opnam, ten 1^e 9900 pradjoeirts, te verkrijgen door het invoeren van eene verplichte dienstneming op Java, ten 2^e 1100 rustende pradjoeirts en ten 3^e andere inlandsche korpsen van al even weinig militaire waarde. Ten slotte bleef die geheele legerorganisatie slechts eene organisatie op papier. Van de oprichting dier pradjoeirts kwam niets en evenmin kreeg het leger eene daarmee

gelijkstaande uitbreiding, zoodat wij sedert 1853 steeds gehad hebben een zoogenaamd defensie-stelsel maar zonder dat de voor dat stelsel noodig geoordeelde troepenmacht aanwezig was. 't Klinkt bijna overbodig te zeggen, dat de Indische legerbevelhebbers herhaaldelijk op die onvoldoende legersterkte hebben gewezen, ook in verband met de omstandigheid dat sedert 1853 onze bestuurstaak op de buitenbezittingen zich aanmerkelijk uitbreidde, zoodat voortdurend meer van de krachten van dat onvoldoend sterke leger ten koste van de defensie van Java gevorderd werd. Al die voorstellen hebben echter niets mogen baten.

Dat dientengevolge en om meer andere redenen, de tegenwoordige samenstelling van het Indische leger veel te wenschen overlaat, is reeds zoo dikwerf in publieke geschriften betoogd en daardoor van zoo algemeene bekendheid, dat ik mij veilig onthouden kan op nieuw de aandacht daarop te vestigen. REORGANISATIE VAN HET GEHEELE LEGER EN NIET VAN DIT OF DAT WAPEN AFZONDERLIJK is eene gebiedende noodzakelijkheid; zij dient aan het ontwerpen van een defensie-stelsel bepaaldelijk vooraf te gaan. Afhankelijk als het leger in Indië steeds zijn zal van het aantal Europeanen, jaarlijks uit het moederland te verkrijgen, dient dat getal de grondslag der legersterkte te zijn. Men wachte zich er voor dat getal te groot te nemen. Er moet *zekerheid* bestaan dat het aantal Europeanen, waarop de samenstelling van het leger gebaseerd wordt, ook werkelijk jaarlijks zal worden verkregen zonder verplicht te zijn tot bijzondere kunstgrepen zijn toevlucht te nemen, zoo niet, dan zal men spoedig andermaal vervallen in een gebrekkig stelsel van aanvulling met al de nadeelen daaraan verbonden.

Raadpleegt men de gepubliceerde statistiek der werving, dan blijkt dat uit Nederland jaarlijks 1750 Europeanen kunnen verkregen worden, rekent men hierbij op 125 Europeanen, in één jaar, in Indië aan te werven, dan klimt de jaarlijksche aanvulling tot 1875 Europeanen. Hoe grillig het verloop der werving ook wezen moge, zeker zal aan het ministerie van Koloniën wel zijn na te gaan of dit getal Europeanen juist is. Velen stellen zich wellicht voor, dat door de invoering van den persoonlijken dienstplicht, de jaarlijksche aanvulling ruimer kan

worden genomen, daar zij verwachten dat de personen, die gewoonlijk als plaatsvervanger of nummervervisselaar in de gelederen van het Nederlandsche leger treden, zich dan zullen aanmelden voor den Indischen militairen dienst. Rekening houdende met het feit, dat ook thans de overgang bij het Indische leger voor die personen niet is afgesloten, en met den nog lang niet overwonnen afkeer van ons volk om zich als militair naar Indië te begeven, blijft het voor mij steeds de vraag of men zich in die verwachting niet teleurgesteld zal zien. Maar aangenomen eens dat die categorie van personen werkelijk voor een groot aantal in den Indischen militairen dienst wenschte te treden, dan nog zou ik veel liever eene organisatie van het Indische leger blijven baseeren op het door mij genoemde getal Europeanen, mits dat getal jaarlijks werkelijk verkregen worde, en het meerdere, dat tot aanvulling beschikbaar is, willen aanwenden eerstens om de vreemdelingen, die nu nog een aanzienlijk contingent voor de suppletietroepen leveren, geheel te weren en in de tweede plaats tot verbetering van het gehalte van het leger. Is aan die beide eischen voldaan en blijkt dan nog dat de jaarlijksche suppletie hooger kan gesteld worden dan door mij werd aangenomen, dan staat aan eene legeruitbreiding niet alleen niets meer in den weg, maar dient daartoe bepaaldelijk overgegaan te worden met het oog op het groote belang, dat er voor Nederland gelegen is in een voortdurend rustig bezit zijner rijke overzeesche bezittingen, welke ontegenzeggelijk menige natie ons benijden mag. Ik acht het dus veel beter voorschands eene organisatie van het Indische leger te baseeren op een minimum Europeanen, waarop zeker kan worden gerekend, een minimum, dat wellicht later voor uitbreiding vatbaar zal blijken te zijn.

Het jaarlijksche verliescijfer kan blijkens de ondervinding voor de Europeanen gesteld worden op 15%. Is nu mijne onderstelling juist, dat het jaarlijksch contingent aan Europeanen, door moederland en koloniën te leveren, 1875 bedraagt, dan zal de totale sterkte aan Europeanen voor het geheele Indische leger

$$\frac{1875}{15} \times 100 = 12,500 \text{ man moeten wezen. Vergelijkt men dit getal}$$

met dat voorkomende in Bijlage C van het jongste koloniaal verslag, dan blijkt dat er voor den vervolge 2107 Europeanen minder bij het leger zullen wezen dan er zich nu bij bevinden. Deze omstandigheid legt de verplichting op, bij de samenstelling van het leger nauwkeurig te overwegen, hoe groot het aantal Europeanen bij elk wapen of dienstvak wezen moet met het oog op de eischen van den Indischen dienst, en daar waar zij kunnen worden gemist, inlanders in huune plaats te stellen.

Naast het Europeesche element treedt het inlandsche, waaronder ook het Amboineesche, als samenstellend deel van het leger in de koloniën. De aanvulling daarvan moet in Indië worden geregeld en kan bij goede voorzorgsmaatregelen waaronder in de eerste plaats een regelmatig verloop der werving en aanmoediging tot dienstdiening van de zijde van het civiel bestuur, geen moeilijkheden opleveren. Voor de verhouding tusschen het Europeesche en inlandsche element al dadelijk vaste getallen aan te nemen, komt mij onnoodig voor; het geheele getal inlanders bij het leger moet afhangen van de vraag hoeveel er noodig zijn om met het beschikbaar getal Europeanen een goed georganiseerd leger te verkrijgen. Om echter in deze richting de gedachten te bepalen, zij opgemerkt dat die verhouding zonder eenig gevaar worden kan van 1 op 2, zoo was zij o. a. gedurende de moeilijkste jaren van den Atjeh-oorlog, toen van het leger eene groote krachtsinspanning geleverd werd, zonder dat daarvan ooit eenig bekend nadeel werd gevoeld. Bij zulk eene verhouding zou dus de totale legersterkte kunnen bedragen $12500 + 25000 = 37500$ man.

Met het getal Europeanen tot grondslag heb ik getracht eene organisatie voor het Indische leger te ontwerpen, welke opgenomen is in eene bij deze voordracht gevoegde bijlage en waarover ik hier verder het stilzwijgen zal bewaren. Eene nadere bespreking van de details dier organisatie in deze vergadering zou al zeer spoedig te veel tijd in beslag nemen en licht aanleiding geven tot eene droge opsomming van cijfers, moeilijk om te volgen en op den duur vervelend om aan te hooren. Wat wij echter noodig hebben te weten uit een oogpunt van defensie is de sterkte van de beschikbare veldtroepen.

Zooals uit de vermelde bijlage kan worden afgeleid, zal deze sterkte bedragen 18 bataljons infanterie (1), 4 eskadrons cavalerie, 7 batterijen artillerie, en 4 comp. genietroepen (2). Aan vesting-artillerie zijn beschikbaar 10 compagnieën, waarvan 2 torpedo-compagnieën.

Dit veldleger wordt bij de verdediging gesteund in de eerste plaats door de gemobiliseerde barisan, de legioenen van de Inlandsche prinsen, de lijfwachten dragonders, en in de tweede plaats door de bestaande schutterijen die of geheel gereorganiseerd en tevens uitgebreid dienen te worden, of wel geheel opgeheven en vervangen door korpsen vrijwilligers op te richten op de drie grootste plaatsen van Java: Batavia, Semarang en Soerabaja, uit de aldaar gevestigde Nederlanders en Indo-Europeanen. Niemand toch kan het voor hen een grooten druk vinden, wanneer men vordert dat zij in tijd van vrede in hunne woonplaatsen gedurende korten tijd geoefend worden om het staande leger behulpzaam te wezen, wanneer het behoud van Java voor ons in de waagschaal komt.

Eindelijk zij hier nog vermeld, dat de detachementen prajoeerits in oorlogstijd op hunne gewone standplaatsen blijven tot het verrichten van die diensten, waarvoor anders troepen van het leger moeten worden afgezonderd.

De vraag of er in de toekomst meer dan voorheen gevaar bestaat, dat Java zal worden aangevallen, kan even als de vraag van welke zijde voor ons het meeste gevaar dreigt, met stilzwijgen worden voorbijgegaan. Die vragen missen practisch nut, komt het eenmaal zoover dan zullen op Java maatregelen genomen dienen te worden om zulk een aanval af te weren, want ten ernstigste protesteeren wij tegen de nu en dan uitgesproken meening dat de sleutels van Java liggen achter de Nieuwe Hollandsche waterlinie. Wint dat denkbeeld veld dan

(1) Onder gewone omstandigheden is één dier bataljons ter Sum. Westkust gelegerd, waardoor het raadzaam is bij de verdediging van Java slechts te rekenen op 17 veldbataljons, al ligt het ook in de bedoeling dat bataljon naar Java te ontbieden, zoodra oorlogsgevaar dreigt.

(2) Hieronder gerekend de spoorweg- en telegraafcompagnie, welke ter beschikking komt van het hoofdkwartier.

zou daarvan slechts het gevolg zijn, dat nog langer verzuimd werd datgene te doen, wat noodig is om het Indische leger in staat te stellen aan Nederland het voortdurend bezit van Java te verzekeren. Aan een overgeven van Java, al mocht het moederland in den strijd het onderspit delven, wordt niet gedacht. Hen, die van eene tegenovergestelde meening mochten zijn, herinner ik de gedenkwaardige woorden van den oud-minister v. Koloniën De Waal. (1) „Is de vijand meester van het moederland, hij is het nog niet van de Kolonie. De landvoogd aldaar, het bezwijken van 't moederland vernemend, moet dit beschouwen als tijdelijk veroverd, tijdelijk onderdrukt, den overweldiger dus als vijand. Hij moet de kolonie behouden in naam des konings, die zijn recht niet heeft afgestaan, voor 't moederland, totdat het zich weder oprichte.” Maar zullen anderen vragen, kan Java zich alleen staande houden, wanneer de gemeenschap met het moederland is verbroken? De geschiedenis geeft het antwoord op die vraag. (2) „Gedurende het moeilijk tijdsgewricht van 1796—1801 heeft zich het gebied van Java en onderhoorigheden zonder hulp van het moederland staande gehouden, werd zijne rust van binnen niet gestoord, nam zijn voorspoed toe, werd zijn gezag ook naar buiten ontzien, en, terwijl het moederland, door zijne vrienden vernederd en verdrukt, alle achting verloor, wist de Indische Regeering de hare op te houden en te vermeerderen.”

Stellen we ons dus op het standpunt dat een aanval op Java moet worden afgeweerd. Lettende op de insulaire ligging, spreekt het als 't ware van zelve dat Java het gemakkelijkst te verdedigen zou zijn, wanneer men in Indië kon beschikken over eene marine in staat om de vijandelijke oorlogsvloot in open zee op te zoeken en aan te vallen. Houden wij echter in 't oog welke eischen de defensie van het moederland reeds aan de marine stelt, en de beperkte finantiële en materiele middelen, waarover een klein land als 't onze te beschikken heeft, dan komt men al zeer spoedig tot het besluit dat aan eene derge-

(1) De Waal. Onze Ind. finantiën. Dl. 1 bladz. 82.

(2) Mr. P. Mijer. De Fransche heerschappij over Java en onderhoorigheden.

lijke verdediging door de marine niet te denken valt. Maar al kan aan *haar alleen* de verdediging van Java niet worden overgelaten, toch kan men de hulp der marine geenszins ontberen. Geen defensie-stelsel kan goed genoemd worden, waarbij de marine ontbreekt. Nog altijd blijft de stelling van Van der Wijck waar, dat de marine in Indië niet sterk genoeg kan zijn. Hoe ook de verdediging door de landmacht gevoerd wordt, de taak van de marine zal wezen:

1°. Beletten dat de vijand al dadelijk met enkele schepen de communicatie tusschen de verschillende eilanden verbreekt of met zulk eene geringe macht onze havens blokkeert, enkele punten bij verrassing bezet en de communicatie met het moederland stremt.

2°. Het verrichten van den verkenningdienst ter zee.

3°. Steeds trachten den vijand afbreuk te doen en gemeenschap te onderhouden met het moederland of, als dat niet kan, met het buitenland, en

4°. In elk geval later medewerken bij de verdediging van onze havens.

Eene marine, sterk genoeg om die taak naar behooren te vervullen, gaat onze finantiële krachten niet te boven; overtuigend is dit aangetoond door meer bevoegden dan ik, o. a. door den luit. ter zee De Groot in zijne hoogst belangrijke lezing van den 4^{en} April 1884 en meermalen reeds door den kapt. ter zee Guyot.

Waarom is het dan toe te schrijven dat tot heden de marine in Indië nog niet zulk eene samenstelling erlangde? Denkt men dan ook niet aan de mogelijkheid van een conflict met China, dat in de Indische zeeën reeds voor ons een gevaarlijke nabuur is geworden en gaandeweg meer invloed naar buiten gaat uitoefenen?

Eenmaal vastgesteld hebbende dat de marine bij eene verdediging van Java niet te ontberen is, dient zij minstens ééne oorlogshaven te bezitten, waar de oorlogsschepen de noodige reparatiën ondergaan, de voorraden van allerlei aard aanvullen of terugwijken kunnen, wanneer het geraden schijnt wegens overmacht van den vijand voor het oogenblik den strijd niet

aan te nemen. Buiten eenigen twijfel moet die haven gelegen zijn op de noordkust van het eiland Java, daar zal de marine in oorlogstijd hoofdzakelijk het veld harer werkzaamheid vinden. Het eenige punt op de noordkust, dat als door de natuur aangewezen schijnt om tot oorlogshaven te worden ingericht, is Soerabaja, waar nu reeds het maritieme établissement, de fabriek van het stoomwezen en andere inrichtingen voor den scheepsbouw gevestigd zijn en welke plaats voor een dergelijk doel derhalve meerdere hulpmiddelen aanbiedt dan eenige andere. Wel heeft Soerabaja het nadeel aan den oosthoek van het eiland, minstens 2 stoomdagen van Batavia, gelegen te zijn, doch dit nadeel zal men moeten aanvaarden, wijl geen dichterbij gelegen punt zonder in aanzienlijke uitgaven te vervallen voor oorlogshaven zal zijn in te richten. Dat de haven van Tandjoeng Priok als zoodanig niet kan dienen, is duidelijk; die haven kan primo gemakkelijk geblokkeerd worden en secundo zijn de oorlogsschepen in de binnenhaven liggende tegen eene beschieting uit zee volstrekt niet gevrijwaard en door het aanleggen van batterijen daartegen ook niet te vrijwaren.

Behalve ééne oorlogshaven dient er op Java ééne vluchthaven te wezen, waar de handels- en koopvaardischepen kunnen binnenloopen om bescherming te vinden tegen de hen vervolgende vijandelijke kruisers. Geen haven is daarvoor beter geschikt dan die van Tjilatjap, zoowel om hare ligging aan de zuidkust van Java achter het eiland Noesa-Kembangan en aan het spoorwegnet, als om het ruime vaarwater met éénen gemakkelijk te verdedigen toegang. Weliswaar laat de gezondheids-toestand op die plaats vaak te wenschen over, maar ik twijfel er niet aan of deze is voor verbetering vatbaar, wanneer daartoe de ernstige wil bestaat.

Uit het voorafgaande volgt, dat in ieder defensie-stelsel voor Java steeds zullen voorkomen twee vaste punten, namelijk ééne oorlogshaven voor de marine en ééne vluchthaven voor de koopvaardijvloot. Beide punten moeten zoowel aan de zee- als aan de landzijde van de noodige versterkingen voorzien zijn; zonder deze zouden ze niet beantwoorden aan de eischen, die men uit een militair oogpunt aan die havens stellen moet. Waar die

versterkingen gelegen en hoedanig zij ingericht moeten zijn, laat ik onbesproken; alleen wil ik nog opmerken, dat de verdediging dier havens niet uitsluitend mag worden geveerd van de zeemacht al kunnen daarbij ook enkele vaartuigen moeilijk worden gemist. Deed men dat, bond men de marine aan bepaalde punten, dan zou het onvermijdelijk gevolg daarvan zijn, dat zij niet vrij meer was in hare bewegingen en zich niet daarheen kon begeven, waar op het een of ander oogenblik haar optreden den vijand afbreuk kon doen. Die verdediging moet opgedragen worden aan de landmacht, reden dus te meer om bij het ontwerpen van de wijze, waarop die havenverdediging zal zijn ingericht, er vooral op te letten, dat zij binnen de meest beschikten grenzen worde beperkt, opdat zoo min mogelijk troepen aan het geheele leger worden onttrokken.

Blijkt ook hier weder niet dat de vaststelling van de sterkte van het geheele leger vooraf moet gaan aan het ontwerpen van een defensie-stelsel en dat eerst uitgemaakt moet worden hoeveel troepen in dat stelsel bestemd kunnen worden voor eene havenverdediging, alvorens men er aan denken kan voor die havens een plan van versterking te ontwerpen?

Bij de volgende beschouwingen zal ik uitgaan van de onderstelling dat aangewezen zijn voor de verdediging van Soerabaja 2 veldbataljons en 1 batterij berg- (lichte veld) artillerie, benevens 3 compagnieën vestingartillerie, waaronder ééne torpedo-compagnie en voor Tjilatjap eene macht van gelijke sterkte, doch zonder bereden artillerie.

Gaan wij thans na hoe met de overige troepen van het veldleger te handelen. Van overwegenden invloed op de opstelling en de wijze van gebruik der strijdkrachten, bijgevolg op het geheele stelsel van defensie, is de ligging van de hoofdplaats, tevens hoofdzetel van bestuur. Deze ligt nagenoeg aan den westelijksten uithoek van het eiland op $\pm$ 400 KM. van de vluchthaven Tjilatjap en $\pm$ 815 KM. van de oorlogshaven Soerabaja. Een enkele blik op de kaart schenkt alras de overtuiging, dat men voor het ontwerpen van een verdedigingsstelsel in oneindig gunstiger toestand zou verkeeren, wanneer de hoofdplaats van het eiland lag ter plaatse van het tegenwoordige

Magelang. Bij eene opstelling van het leger zóó, dat Magelang wordt gedekt, blijft men voldoende in de nabijheid van Tjilatjap en Soerabaja om bij de bestaande spoorwegverbinding aan ondersteuning dier plaatsen te kunnen denken, wanneer zij door den vijand ernstig worden bedreigd. Bovendien is in Midden-Java het terrein voor eene krachtige verdediging gunstiger dan ergens elders, dáár treft men ook de rijkste en welvarendste streken aan van geheel Java, dáár zijn bijgevolg ook de verplegingen het onderhoud van het leger het beste verzekerd. Aan die gewichtige omstandigheden moet het dan ook zeker worden toegeschreven dat voortdurend door alle legerbevelhebbers geijverd is voor eene verplaatsing van de hoofdplaats naar het midden van het eiland, wijl dan alleen voor Java een deugdelijk defensiestelsel is vast te stellen. Die verplaatsing, waarop reeds Raffles de aandacht gevestigd had in zijn brief van den 5 Aug. 1815 aan den graaf van Buckinghamshire, destijds president van den ministeriëlen raad van toezicht over Britsch-Indië, had echter moeten plaats hebben óf onmiddellijk na de overneming van de koloniën in 1816, óf na het einde van den Java-oorlog in 1830, toen onze invloed in de binnenlanden voor goed gevestigd was; in den tegenwoordigen tijd valt daaraan niet meer te denken. Neemt men toch in aanmerking dat de door ons overheerschte bevolking sedert meer dan twee en een halve eeuw het gezag zag uitgaan van eene hoofdplaats Batavia, dat die plaats in den loop der tijden zich steeds meer uitbreidde, zoodat de bezwaren, welke vroeger aan eene verplaatsing in den weg stonden, zeker zijn toegenomen; dat de omvang, dien het bestuur dáár gekregen heeft, van zooveel meer beteekenis is, dan komt men gereedelijk tot de conclusie dat van zulk eene verplaatsing wel nimmer iets komen zal. Alleszins juist zijn dan ook de woorden van den gouv.-gen. Rochussen: „Een hoofdplaats is een product „van tijd en omstandigheden, dat men maar niet naar wille- „keur ergens elders kan overbrengen, en dat men nemen moet „zooals het is, dat is dus ook met de in sommige opzichten „nadeelige zijden.”

In ernst denkt dan ook zeker niemand meer aan het stichten van eene nieuwe hoofdplaats; van militaire zijde wordt echter

verlangd dat ook de Regeering in het moederland zulks openlijk uitspreke, wat tot nu toe niet geschiedde. En daarbij vleie zij zich evenmin langer met eene tijdelijke verplaatsing van den bestuurszetel in tijd van oorlog. Ook dat denkbeeld behoort te worden losgelaten. Niet genoeg kan het gezegd worden, dat zulk eene verplaatsing, als de oorlogstoestand is ingetreden, eene fictie is. De neiging om haar tot het laatste oogenblik uit te stellen wegens de groote kosten en moeilijkheden daaraan verbonden, zou maar al te zeer oorzaak zijn, dat zij door de overhaasting, waarmede zij ten slotte moest worden uitgevoerd, in het oog van de bevolking op eene vlucht van het bestuur geleek. Daardoor zou aan het prestige van het gezag een uiterst gevoelige knak worden toegebracht op een oogenblik dat dit, om de kracht der verdediging niet te schaden, met de meeste zorg dient te worden vermeden.

Maar al ware zelfs voor zulk eene verplaatsing alles voorbereid in tijd van vrede, eene voorbereiding, die, als men nagaat welke gebouwen al niet moeten opgericht worden, zeker heel wat geld en buitengewoon veel tijd kosten zoude, en al ware — door in het Reg. Reglement het imperatieve voorschrift op te nemen, dat de Gouv.-Generaal zich met het bestuur moet verplaatsen, zoodra de Raad van Indië met de commandanten van zee- en landmacht verklaard hebben, dat de noodzakelijkheid daartoe bestaat — gewaakt tegen een uitstel dier verplaatsing tot het laatste oogenblik, dan nog zou m. i. de defensie door die splitsing van hoofdplaats en bestuurszetel meer bemoeijkt dan vereenvoudigd worden. Al verplaatst het bestuur zich, toch zal bij de bekende gehechtheid van Oostersche volken aan de plaats vanwaar het gezag uitgaat, Batavia in het oog van den Inlander, van de geheele wereld, blijven *de hoofplaats*, het palladium onzer macht en het verlies van die plaats voor de verdere verdediging de verderfelijkste gevolgen hebben, aan den vijand daarentegen een groot moreel overwicht verschaffen. Die omstandigheid verplicht het leger tegen iedere poging van den vijand om zich van Batavia meester te maken, krachtig op te treden. Des te grooter kan die kracht zijn, des te ernstiger de weerstand, dien wij bieden, naar gelang minder troepen

behoeven te worden afgezonderd voor nevendoelen. Maakt men nu eene splitsing tusschen hoofdplaats en bestuurszetel, dan zal ook de laatste in oorlogstijd beschermd en daartoe troepen van de hoofdmacht gedetacheerd moeten worden. Bovendien ontstaat nog eene andere moeilijkheid. Al levert het bezit van Batavia den vijand een groot moreel voordeel op, toch blijft het geval denkbaar, dat hij de voorkeur geeft aan een aanval op den bestuurszetel. Die onzekerheid dwingt tot eene splitsing van het leger, dus tot verdeeling van macht, eene splitsing die — met het oog op onze beperkte strijdkrachten en de onmogelijkheid om de gescheiden deelen bij tijds dáár te vereenigen, waar zij noodig zijn, wegens den grooten afstand waarop die deelen van elkander zijn opgesteld, de kleine hoeveelheid spoorwegmaterieel op de lijn Buitenzorg—Tjitjalengka, het gering aantal rijtuigen en wagens, waaruit de treinen ten gevolge van de groote hellingen en sterke krommingen moeten samengesteld worden, in één woord dus met het oog op de geheele inrichting van de baan, — zeker ten gevolge zou hebben dat ons leger bij gedeelten werd verslagen.

Mij schijnt het derhalve raadzaam, dat door de Regeering voor den vervolge worde afgezien van ieder plan tot verplaatsing van hoofdplaats of bestuurszetel, 't zij voor goed, 't zij tijdelijk. Zij verklare zulks openlijk. Gaarne erken ik dat door die verklaring aan het beste verdedigingsstelsel voor Java de grondslag ontnomen wordt. maar men zal er ten minste mede hebben gewonnen, dat zekerheid is verkregen ten opzichte van de bedoelingen van het opperbestuur, zonder welke men in den blinde blijft rondtasten of zijne plannen baseert op onderstellingen, die in oorlogstijd voor verwezenlijking niet vatbaar blijken te zijn.

Neemt men aan dat de Regeering in het moederland er toe besluiten kan te beslissen gelijk ik zoo even voorstelde, dan rust op het leger de verplichting eene inbezitneming van Batavia door den vijand met kracht te beletten. Alle beschikbare strijdkrachten moeten in dat geval bij Batavia worden samengetrokken, aan eene opstelling van troepen op andere punten langs

de noordkust van Java kan niet worden gedacht. Nochtans maak ik eene uitzondering voor Semarang. Onder al de kustplaatsen tusschen Soerabaja en Batavia bezit Semarang uit een oogpunt van verpleging de meeste hulpbronnen. Ik acht het daarom zeer goed mogelijk, dat de vijand trachten zal zich van die hulpbronnen te verzekeren, terwijl hij met zijne hoofdmacht tegen het hoofddoel ageert. Hij kan daartoe b.v. aan een 2 à 3tal oorlogsschepen, welke voor het oogenblik gemist kunnen worden, opdragen zich door een coup de main van Semarang meester te maken. Zulk eene handeling zou zeker onder de talrijke inlandsche bevolking groote ontsteltenis verwekken. Daartegen dient te worden gewaakt. De macht, die zulk een coup de main doet, heeft een geringe getalsterkte, daar de vijand voor zulk een secundair doel zijne hoofdmacht niet noodeloos zal verzwakken; hoogstens zal zij bestaan uit marine-landingstroepen. Dit in aanmerking genomen en rekenende op hulp van de marine, komt het mij voldoende voor tot bescherming van Semarang aan te wijzen 1 veldbat., ondersteund door de daar aanwezige schutterij. Bovendien wordt te Semarang ééne comp. vestingartillerie gestationneerd voor de bediening van het geschut in de strandbatterijen, opgeworpen ter bestrijking van de accessen, waarlangs de landingsvaartuigen de stad kunnen naderen.

Door die verschillende, niet te vermijden detacheringen naar Semarang, Soerabaja en Tjilatjap zullen aan het geheele leger onttrokken worden vijf veldbataljons, 1 batt. berg(lichte)veld-art. en 7 comp. vestingart., waaronder 2 torpedo-compagnieën, de rest vormt de bij Batavia samen te trekken hoofdmacht. Bij de thans voorliggende vraag hoe die hoofdmacht bij Batavia moet optreden, denken wij onwillekeurig terug aan 1811, toen het Fransch-Nederlandsche leger, hoewel om geheel andere redenen, ook bij die plaats was geconcentreerd. De krijgsgesbeurtenissen van dat jaar toonen ons ten duidelijkste aan het verkeerde van geen maatregelen te nemen om de landing nabij Tjilintjing te beletten en het nadeel van zich op te sluiten in eene aan alle zijden gesloten stelling dicht bij Batavia gelegen.

Laten wij ons voordeel doen met de lessen van het verleden

door de toen gemaakte fouten in de toekomst te vermijden.

Voor een vijand, die de verovering van het eiland Java beoogt, zijn het leger en de hoofdplaats van den yerediger de voornaamste, men kan veilig zeggen, de eerste objecten. Is dat leger bij de hoofdplaats geconcentreerd, dan zal de vijand hoogstwaarschijnlijk eerst trachten zooveel mogelijk in de nabijheid daarvan te landen, ten einde langs den kortsten weg zijn object te bereiken. Ontmoet hij evenwel dáár te veel tegenstand, dan zal hij in de tweede plaats een ander landingspunt kiezen, maar daarbij trachten het voordeel van eene korte operatielijn zooveel mogelijk te behouden.

Beschouwen wij nu de noordkust van Java oost- en westwaarts van Batavia, dan blijkt dat eene landing mogelijk is op de kustvakken Tandjoeng Priok-Moeara Tjilintjing en Kg. Mauk-Kramat, overal elders in de res. Batavia treft men langs de kust aan over eene breedte afwisselend van 1 tot 3 KM., of vischvijvers, of strandbosch met modderigen bodem, een terrein dus, dat voor eene landing ongeschikt is. Langs de noordkust van de residentie Bantam zet zich dit modderig strandbosch voort, afgebroken alleen nabij de grens van de residentien Batavia en Bantam over een afstand van $\pm$ 7 KM. w.w. van Tanara, waar sawah's en vischvijvers onmiddellijk aan zee grenzen. Het onderzeesche strand is hier modderig en loopt zacht hellend in zee af; op 1000 pas uit de kust waden de visschers nog door het water en eerst tusschen 2 en 3000 M. wordt een waterdiepte van 5 M. gevonden. Een en ander maakt Tanara voor landingsplaats ongeschikt. Op de westkust van het eiland nabij Pocloe Merak en 2800 M. ten zuiden van Anjer worden weder voor eene landing geschikte kustgedeelten gevonden. Oostwaarts van den mond der Tjilintjing-rivier vindt men in de residentien Batavia, Krawang en Cheribon tot voorbij den hoek van Indramajoe langs de kust een moerassig en met doornstruiken begroeid terrein, meestal over een breedte landwaarts in van 10 à 15 KM.; wel worden ook hier enkele droge gedeelten aangetroffen, doch van zoo geringe uitgestrektheid, dat zij als landingsplaats van eene eenigszins beduidende troepenmacht niet in aanmerking komen. Nabij Cheribon is de kust weder voor de ontschepping van troepen geschikt.

Gelukt het ons den vijand het landen in de nabijheid van Batavia te beletten, dan is hij verplicht zijn debarkementsplaats te kiezen, of bij Anjer, of bij Cheribon, vermoedelijk zal hij in dat geval aan een landing bij Anjer de voorkeur geven. Maar hoe ook, de vijand wordt in elk geval daardoor genoodzaakt zijn landingspunt te zoeken op respectievelijk 7 of 17 dagmarschen van Batavia; hij verkrijgt dan steeds eene lange operatielijn met al de nadeelen, uit een oogpunt van verpleging daaraan verbonden.

In de eerste plaats zal derhalve de taak van ons, bij Batavia opgesteld leger, moeten zijn eene landing in de nabijheid daarvan tegen te gaan. Die landing moet worden belet. Houdt men toch in het oog welke moeilijkheden bij eene dergelijke onderneming ondervonden worden zelfs onder gunstige omstandigheden, d. i. bij goed weer, stille zee en weinig of geen tegenstand van den vijand, dan komt het mij voor dat de verdediger moedwillig een groot voordeel prijs zou geven, indien hij, afziende van het beletten der landing zelve, meer binnen 'slands positie nam, om op te treden eerst dan, wanneer die landing was volbracht.

Onderzoeken wij thans de ligging van de beide reeds genoemde kustvakken ten opzichte van de hoofdplaats Batavia.

De kuststrook Tandjoeng Prioeck-Moeara Tjilintjing, lang 7 KM., is door twee wegen en een spoorweg met de hoofdplaats verbonden. De weg, die van de haven van Tandjoeng Prioeck uitgaat, heeft tot station Weltevreden eene lengte van 13 KM.; langs dezen weg loopt tot station Batavia een spoorweg met dubbel, verder met enkel spoor. De andere weg verlaat de kust bij Tjilintjing en voert langs een grooten omweg over Poeloe-Gadoeng naar Weltevreden, waardoor de lengte $\pm$ 26 KM. wordt. Beide wegen zijn in den drogen moesson voor alle wapens bruikbaar. Voor eene verplaatsing van troepen van Batavia naar de genoemde kuststrook kan alleen de spoorweg in aanmerking komen, langs de beide andere wegen wordt daarvoor veel te veel tijd vereischt, respectievelijk 1 en 2 dagen; maar zelfs van de spoorbaan gebruik makende moet dan toch altijd nog door enkele afdeelingen de marsch van $7\frac{1}{2}$ KM. langs den weg

Tandjoeng-Prioek-Tjilintjing worden gemaakt. Het traject St. Weltevreden—Tandjoeng Prioek kan in 30 min. worden afgelegd, aannemende dat de militaire trein rijdt met eene snelheid van 30 KM per uur; voegt men hierbij den tijd noodig voor den marsch, dan zouden in 2 uur 30 min. de verschillende afdeelingen op hunne plaatsen kunnen aankomen. Rekening houdende met den tijd noodig voor het ontvangen en verzenden van bevelen, het marcheeren naar het station van vertrek en het in- en uitladen der troepen — en dit laatste kost zeker wel den meesten tijd — en onderstellende dat voldoende spoorwegmaterieel aanwezig is en de treinen zóó kunnen worden opgesteld dat échelon-vervoer mogelijk is, dan zal men mij wel niet van overdrijving beschuldigen, wanneer ik dien tijd op minstens drie uur stel.

Wat kan de vijand in dien tusschentijd doen?

Voor de hand ligt dat hij door demonstratiën op verschillende punten der kust trachten zal den verdediger zoolang mogelijk in het onzekere te laten omtrent de plaats, waar werkelijk wordt geland; nemen wij echter 't gunstigste geval aan dat het bevel tot den afmarsch naar de kuststrook gegeven kan worden, zoodra van den uitkijk te Batavia of van een der verkenningsvaartuigen het bericht wordt ontvangen dat de vijandelijke transportvloot ter hoogte van Onrust is gekomen, stoomende in de richting van Tjilintjing, dan kan die vloot met een 7 mijlsvaart in 1 uur 36 min. na dat bericht tusschen Tandjoeng Prioek en Tjilintjing aankomen; brengt men hierbij in rekening voor het ankeren der schepen, het strijken der sloepen en het sleepen naar den wal 1 uur, dan kan het eerste échelon in 2 uur en 36 min. geland zijn. Vergelijkt men dezen tijd welke zeker niet te gunstig is genomen met dien, welken wij zoo even voor de verplaatsing van de troepen van Batavia naar de kust aangaven, dan ligt de gevolgtrekking voor de hand dat de verdediger er nimmer in slagen zal eene landing tusschen Tandjoeng Prioek en Tjilintjing te beletten, wanneer hij zijne hoofdmacht te Batavia geconcentreerd houdt, zich alleen bepaalt tot waarneming van de kust, en eerst derwaarts oprukt zoodra hij met eenige zekerheid vermoedt dat dáár zal worden geland.

Wat de kuststrook Mauk-Kramat betreft, is voor eene snelle verplaatsing van troepen de toestand zeker niet gunstiger. Van de kamp. Mauk en Kramat, onderling door een weg van $13\frac{1}{2}$ KM. verbonden, leiden wegen naar Tangerang, beide 20 à 21 KM. lang. Tangerang ligt aan den grooten postweg op ± 25 KM. van Batavia. Van Kramat voert nog een andere in den Oostmoesson bruikbare weg, lang ± 24 KM. naar Kg. Tjengkareng aan den postweg. Onder gunstige omstandigheden kan eerst in den loop van den 3den dag een van de hoofdplaats afgemarcheerde troep de kust bereiken, zeker een veel te lang tijdsverloop om dan nog op een afweren van de landing op dit kustgedeelte te mogen rekenen.

De vraag op welk der beide kustvakken de vijand eene landing zal beproeven, is van ondergeschikt belang. Het doel, dat de verdediger zich stellen moet, is niet het afweren van eene landing op één waarschijnlijk landingspunt, maar op de beide kustgedeelten Tandj. Prioek-Tjilintjing en Mauk-Kramat. Waar de vijand nabij Batavia ook de landing zou willen beproeven, daar moet hij op tegenstand stuiten. Nemen wij nu in aanmerking dat die beide kustgedeelten zoo ver van Batavia verwijderd zijn, dat gelijk wij aantoonde, het niet mogelijk is zoo spoedig troepen op het landingspunt te hebben als de omstandigheden dat eischen kunnen, wanneer de hoofdmacht te Batavia vereenigd blijft, dan komt het mij noodzakelijk voor al dadelijk op ieder kustgedeelte de troepen op te stellen, welke in verband met de sterkte van het leger voor het afweren van de landing aangewezen worden. Dientengevolge wordt bestemd voor de streek Mauk-Kramat eene troepenmacht bestaande uit 5 bataljons infanterie, 2 esk. cavalerie, 2 batt. veldartillerie en 1 comp. genietroepen, en voor Tandjoeng-Prioek-Tjilintjing 4 bat. inf., 1 esk. cavalerie 1 batt. veld- en 1 batt. berg-(lichte veld)artillerie en 1 comp. genietroepen. Deze troepen vertrekken naar hunne standplaatsen, zoodra aldaar voor huisvesting voldoende is gezorgd; in tijd van vrede kan en moet worden nagegaan, wat er in die richting te doen is.

De overige troepen vormen de reserve. Zij moet dienen om onmiddellijk maatregelen te nemen voor 't geval het den vijand

toch gelukt te landen en voorts om offensief op te treden tegen pogingen om tusschen Tandjoeng Prioek en Moeara Angkee door te dringen. Om dit laatste met te meer kracht te kunnen doen, moeten de bestaande strandbatterijen, welke de ingangen bestrijken van de verschillende rivieren tusschen Prioek en kg. Angkee, d. i. dus de zoogenaamde strandverdediging van Batavia, verbeterd en nieuwe batterijen aangelegd worden om het Goenoeng-Saharie- en het Krokot-kanaal onder vuur te nemen.

Hoe moet er nu op de landingsplaatsen worden gehandeld? De geheele kust tusschen Tandjoeng-Prioek en Tjilintjing is voor eene landing geschikt, de lijn van 72 dM. water (4vaams lijn) nadert de kust tot 1 KM. tusschen de 4 en 5vaams lijn zullen de oorlogs- en transportschepen ten anker komen. De vijand is bijgevolg bij het bepalen van de sterkte van het eerste échelon alleen gebonden door het aantal sloepen en stoombarkassen, waarover de geheele transportvloot beschikken kan. Dat getal is niet gering. Volgens Engelsche opgaven zijn er voor den overvoer van een Engelsche divisie van $\pm$ 10000 man, 2000 paarden, 18 vuurmonden en 243 voertuigen — de macht, die de vijand ter verovering van Java zal afzenden, zal zeker grooter zijn — noodig 17 groote schepen bij een reis van 1 à 2 dagen, 27 voor een reis korter dan 7 dagen en 32 voor reizen van langeren duur. Rekent men slechts op 17 schepen, dan bedraagt het getal beschikbare sloepen volgens die opgaven reeds 195, die ieder hoogstens 40 man kunnen bevatten, en klimt tot 375, wanneer 32 schepen voor het transport worden gebezigd. Het getal stoombarkassen houdt met die sloepenvermeerdering gelijken tred; één stoombarkas sleept 6 sloepen. Wat de kustlengte betreft, welke die sloepen innemen, rekent men dat de sloepen van midden tot midden 15 M. afstand houden, voor 't gebruik van 195 sloepen wordt derhalve eene frontbreedte vereischt van $\pm$ 3 KM., op welken afstand 7 transportschepen van $\pm$ 100 M. lengte (aan boord daarvan bevindt zich de geheele infanterie van de divisie) eene plaats kunnen vinden. Zonder ons nu nog op het gebied der onderstellingen te wagen, kan uit het voorgaande met vrij groote zekerheid worden afgeleid dat de sterkte van het eerste échelon, dat tusschen Tandjoeng-

Prioek en Tjilintjing aan wal kan worden gezet, de sterkte van de troepenmacht, door den verdediger aldaar opgesteld, verre zal overtreffen. Desniettemin verkeert de aanvaller trots zijne numerieke overmacht in een moeilijken toestand; al is de zee ook nog zoo kalm, toch zijn de manschappen in de sloepen nagenoeg weerloos, van hun geweren kunnen zij òf maar een zeer beperkt, òf geen gebruik maken, door gewapende sloepen en het vuur der oorlogsschepen kunnen zij slechts in geringe mate worden ondersteund wegens het gevaar van de eigen manschappen te treffen; komt daarbij nu nog dat de sloepen overstelpt worden met een krachtig artillerie- en infanterievuur, dan acht ik het gelukken der landing weinig waarschijnlijk. Het zal derhalve zaak zijn voor den verdediger vóór de kust zooveel art. en inf.vuur te concentreeren als maar mogelijk is. In ruime mate zal hiertoe de versterkingskunst ter hulpe moeten komen. Aan de kust wenschte ik batterijen op te werpen, bewapend met getr. voorlaadkanonnen van 8 en 12 cM., die in voldoende aantal in het oorlogsmagazijn te Batavia voorhanden zijn, en voor het doel, waarvoor ze gebruikt moeten worden, genoegzame uitwerking hebben. Uitwerking naar voren wordt van die batterijen niet verlangd, alleen zijwaarts moeten zij vuur kunnen brengen vóór de kust en vóór de nevenliggende batterij. Om hen tegen het geschutvuur van de oorlogsschepen te beveiligen, worden zij opgeworpen achter een aan de zeezijde aan te leggen travers, waarvan de ligging aan de waarneming uit zee kan worden onttrokken door een maske. Neemt men een invalshoek aan van 15° , dan zal de travers eene hoogte moeten hebben van 6 M. om daarachter een 20 M. diepe ruimte te verkrijgen, waar vuurmonden en bediening gedekt zijn tegen het geschutvuur der schepen, ten einde te voorkomen dat personeel en materieel buiten gevecht gesteld zijn, vóór dat de batterij in actie treedt. De dikte der travers moet 10 M. zijn om tegen scheepsgeschut bestand te zijn, hare lengte 100 M. om te beletten dat een op de vier-vaamslijn liggend schip, dat dan 3000 M. van de batterij verwijderd is, de vuurmonden van ter zijde treffen kan. Die travers is dus een groote aardmassa, waarvan het opwerpen veel tijd kost. Al neemt men nu ook aan dat

de verdediger circa 3 maanden tijd zal hebben om zich voor te bereiden (wat zeker buitengewoon ruim genomen is), in dien tijd zal er zooveel te doen zijn, dat het zeer de vraag is of er tijd en werkkrachten voldoende voorhanden zullen wezen om dan ook die batterijen nog op te werpen. Mij komt het derhalve noodzakelijk voor dit in vreedestijd te doen, met meerdere nauwkeurigheid kunnen dan tevens de juiste plaatsen voor die batterijen worden aangewezen. Aangelegd op een afstand van 2600 M. van elkaar zal een viertal batterijen ieder van 8 stukken, waarvan vier naar rechts en vier naar links vuren, noodig zijn; de westelijkste batterij (N°. 1) ligt nabij het punt, waar de linkerdam van de buitenhaven van Tandjoeng-Prioek aansluit aan den vasten wal. Voor de veld- en de bergbatterij worden verschillende emplacementen opgeworpen, maar geen bepaalde plaatsen aangewezen, zij treden op waar zij in verband met de handelingen van den vijand noodig zijn, daarbij ieder de helft van de geheele kuststrook voor hunne rekening nemende.

De infanterie wordt opgesteld als volgt: 1 bataljon tusschen de batterijen 1 en 2, en 3 bataljons tusschen de batterijen 2 en 4. Langs het 8 à 12 M. breede strand worden tirailleur-loopgraven zoodanig aangelegd in het klapperbosch, dat tot op 400 M. vóór de kust een krachtig infanterievuur wordt gebracht. Tusschen de vischvijvers in en achter dat klapperbosch zullen door verbreeding der dammen, waardoor die vijvers van elkander gescheiden zijn, enkele doorgangen gemaakt dienen te worden om eene betere gemeenschap te verkrijgen van het strand met den weg Tandjoeng-Prioek—Tjilintjing. Aanvankelijk zijn de loopgraven slechts zwak bezet en kan de rest in reserve worden gehouden op den zooeven genoemden weg. Door het voorliggend klapperbosch zijn die reserves onttrokken aan het gerichte vuur der oorlogsschepen en staan nog dicht genoeg bij de kust om de loopgraven bijtijds te bezetten. De cavalerie wordt voor den patrouilledienst langs de kust gebezigd.

De haven van Tandjoeng-Prioek vormt voor de verdediging van dat gedeelte der kust een moeielijk punt. Reeds merkten wij dienaangaande op, dat door den aanleg van batterijen de haven van geen meerdere waarde wordt voor den verdediger,

omdat zijn schepen dan in de binnenhaven toch geen veilige ligplaats zouden vinden, alleen zou er door worden verkregen dat de vijand de buitenhaven niet kon binnenkomen voordat die batterijen tot zwijgen waren gebracht. Wordt echter de kuststrook door den verdediger bezet, dan valt er evenmin door den vijand aan een gebruiken van die haven te denken, voor dat de troepen van den verdediger zijn verdreven. Toch levert het bestaan van die haven op de flank van de stelling een niet gering te schatten gevaar op, wijl verrassende ondernemingen langs dien weg steeds mogelijk zijn. Met het oog hierop en om den vijand in het gebruiken van de binnenhaven voor de ontscheping van zijn materieel, zooveel mogelijk tegen te werken, komt het mij gewenscht voor den 170 M. breedten ingang van de buitenhaven te versperren en een opruimen daarvan te doen beletten door de veldbatterij, die daartoe stelling kan nemen ter plaatse waar de weg Tjilintjing—Tandj.-Prioek bij de binnenhaven uitkomt. (1)

Met opzet heb ik bij het voorgaande niet over de marine gesproken; ik deed dit wijl ik het voor genoegzaam zeker houd dat de vijand niet aan eene landing denken zal, zoolang de marine van den verdediger nog niet onschadelijk is gemaakt, en hij ook tijdens het debarkement door opstelling van zijne oorlogsschepen wel zorgen zal, dat die marine hem geene nadeelen berokkent. Eene andere vraag is echter, of hij op gelijke wijze ook kan waken tegen aanvallen van torpedobooten op zijne transportschepen. Dat optreden van die booten zal, als 't mogelijk is, moeten plaats hebben op den rechtervleugel der stelling van uit de baai van Maroenda. Een nader onderzoek omtrent de mogelijkheid hiervan is in het belang der kustverdediging te achten.

(1) Bij het ontraden van den aanleg van kostbare gepantserde batterijen ter bestrijking van den ingang der buitenhaven, hoofdzakelijk gegrond op de omstandigheid dat wij in oorlogstijd van de haven van Tandjoeng-Prioek volstrekt geen gebruik kunnen maken, wenschten wij tevens in overweging te geven den grooten voorraad steenkolen op te leggen meer binnenslands, hetzij aan het prauwvaart-kanaal, hetzij op een ander punt door een spoorweg met de binnenhaven verbonden.

Verplaatsen we ons thans naar de kust tusschen Mauk en Kramat. Door het rif van Menscheneter, dat zich van den hoek van Kaik in noordelijke richting tot aan en voorbij het eiland Menscheneter over ± 6 KM. uitstrekt, wordt deze kuststrook verdeeld in twee gedeelten, welke zoowel aan de zee als aan de landzijde belangrijk verschillen. Tusschen Moeara Mauk en Kaik, een afstand van $5\frac{1}{2}$ KM. ligt de 4vaamslijn ± 4000 M. uit de kust. Die lijn buigt zich vervolgens om het zooeven genoemde rif heen, nadert tusschen Kaik en Kramat — een afstand van $7\frac{1}{2}$ KM. — de kust tegenover Karang Serang tot 3000 M. om, na 500 M. daaraan evenwijdig geloopt te hebben, zich tot ± 5000 M. daarvan te verwijderen. De lijn van 1 M. water vindt men bij Mauk (eigenlijk voor dessa Ketapang) op 320 M. uit den wal, in de richting van Kaik vermindert die afstand gaandeweg tot 10 M.; Tusschen Kaik en Kramat treft men eveneens op 10 M. van de kust 1 M. water aan. Tusschen de 4vaams lijn en de lijn van 1 M. ligt voor Karang Serang op 750 M. uit de kust een koraalbank, even lang als genoemde kampong en 40 M. breed, waarop bij hoog tij 1.5 M. water staat.

Aan de landzijde is het gedeelte Mauk-Kaik bedekt en doorsneden, het $7\frac{1}{2}$ M. breede strand wordt door een terreinstrook, gemiddeld 400 M. breed, deels begroeid, deels uit vischvijvers bestaande, gescheiden van de van den regen afhankelijke sawah's, die zich tot aan de rivier van Tangerang uitstrekken; tusschen Kaik en Kramat daarentegen is het terrein open, de sawah's grenzen aan zee, uitgezonderd daar waar de kampongs Karang-Serang en Kramat gelegen zijn.

Summa summarum is dus tusschen Kaik en Kramat een landing veel waarschijnlijker dan tusschen Mauk en Kaik; dit neemt evenwel niet weg dat 1°. demonstratiën van den vijand op beide gedeelten kunnen verwacht worden, en 2°. de vijand, wanneer hij over eene aanzienlijke macht beschikt, zeer goed eene landing op beide gedeelten kan beproeven, al zijn bij eene dergelijke operatie zijne transportschepen ook door het rif van Menscheneter van elkaar gescheiden. Bovendien geeft de ligging van het deel Mauk-Kaik de gelegenheid eene opstelling tusschen Kaik en Kramat in de flank te bedreigen. In geen geval zal

dus de verdediger de kust tusschen Mauk en Kaik onbezet mogen laten.

Hoe groot nu het eerste échelon op dit kustgedeelte wezen kan, kunnen wij gerust weder in 't midden laten, tusschen Kaik en Kramat alleen is de kust over 7 K.M. tot landen geschikt, het ligt derhalve voor de hand dat de vijand dat échelon zoo sterk zal maken, als de beschikbare debarkementsmiddelen maar eenigszins toelaten. De hoofdweerstand wordt geboden op de kust tusschen Kaik en Kramat. In verband hiermede komt mij eene verdeeling van de infanteriemacht in 4 bat. voor dit gedeelte en 1 bat. tusschen Kg. Toasia en Kaik het beste voor.

Evenals op de kuststreek tusschen Tandjoeng-Prioek en Tjilintjing geschiedde, zal ook hier een krachtig artillerie- en infanterievuur gericht moeten worden op de sloepen-flottille, zoodra deze de kust nadert. Daartoe zullen tegenover het midden van Kg. Kebon-Baroe, Kaik, Karang-Serang en Kramat batterijen worden opgeworpen, de eerste en laatste bewapend met 4, de beide middelste met 8 stukken van 8 of 12 cM., zoodanig aan te leggen achter een aarden travers dat vuurmonden en manschappen tegen het vuur der oorlogsschepen zijn gedekt. Hoogte en dikte van deze traversen zijn 6 en 10 M.; door den grooteren afstand, waarop de oorlogsschepen uit den wal moeten blijven, kan echter de lengte belangrijk minder worden, 50 M. voor de batterijen bij Kaik en Karang-Serang en 30 M. voor die bij Ketapang en Kramat komt mij voldoende voor.

Hoewel nu het opwerpen minder tijd vordert dan op de kust bij Tjilintjing, toch verdient ook hier het aanleggen dier batterijen in vreedstijd de voorkeur, behalve wellicht bij Karang-Serang wegens het gestadig afnemen der kust.

Emplacementen voor veldartillerie komen op verschillende punten, de batterijen nemen stelling waar dit, met het oog op een afweren der landing noodig is. Het infanterievuur wordt afgegeven uit tirailleur-loopgraven, aan te leggen langs de kust, die zich tusschen Kaik en Kramat $\frac{1}{2}$ à $1\frac{1}{2}$ M. steil boven het niveau der zee verheft en waar zulks geschieden kan in de kampongranden of aan de grens van het bedekte terrein. In en bij die loopgraven stellen zich de waarnemingsposten op; eerst

wanneer de vijandelijke vloot voor de kust verschijnt en aanstalten tot landen maakt, worden de loopgraven bezet, aanvankelijk met eene zwakke macht, de reserves rukken op zoodra het eerste échelon de kust nadert. Is onze meening juist aangaande den afstand van 3 K.M. waarop de transportschepen uit den wal moeten blijven, dan zal die afstand door de stoombarkassen met hunne sloepen op sleeptouw in 30 minuten worden afgelegd, en kunnen de reserves van den verdediger diensgevolge stelling nemen in de kampongs Tegal-Koenir, Pekajon en Mangga, waarvan de randen van de kust 2 K.M. ongeveer verwijderd zijn.

Wanneer ons leger bij Batavia wordt opgesteld, zooals door mij hiervoren werd aangegeven, dan zijn twee gevallen mogelijk:

1°. Trots de genomen maatregelen tot afweer van de landing kan deze toch gelukken, of

2°. ten gevolge van den ondervonden weerstand ziet de vijand af van eene landing bij Batavia en landt ergens elders.

In het eerste geval valt aan de troepen, opgesteld tot afweer van de landing, de taak ten deele eene uitbreiding van den vijand zooveel mogelijk te beletten. Ik ontveins mij het moeilijke van die taak volstrekt niet. — De vraag of zij haar zal kunnen vervullen en de wijze, waarop dit moet geschieden, hangen van velerlei omstandigheden af, niet het minst van de bij de landing geleden verliezen, van de sterkte en de wijze van optreden van het eerste échelon en van het terrein; met het oog op een en ander komt het gewaagd voor mij dienaangaande in beschouwingen te verdiepen. Wellicht zal het ten slotte slechts mogelijk zijn verkenningen van den vijand te beletten. Maar hoe ook in geen geval verlaten zij al dadelijk de kuststreek, tenzij door overmacht gedrongen, dan trekken zij terug op de hierna te noemen afsluitingsstellingen.

Een doordringen naar Batavia moet belet worden door met de overgebleven troepen tusschen het landingspunt en Batavia de vooraf in gereedheid gebrachte afsluitingsstellingen te bezetten. Voor het samentrekken zijner verspreide troepen achter die stellingen komt den verdediger de tijd ten goede, dien de aanvaller noodig heeft voor de ontscheping van zijn geheele

macht en het vestigen van eene basis aan de kust, een tijd, die naar de krijgsgeschiedenis ons leert, op 3 à 4 dagen kan worden gesteld. Welke stellingen bezet worden, hangt af van de plaats waar de landing gelukt, maar *alle stellingen* moeten reeds in vredeestijd uitgekozen en verkend worden om in gereedheid te worden gebracht in de periode van oorlogsvoorbereiding: in geen geval mag daarmee gewacht worden tot de noodzakelijkheid van het bezetten van deze of gene stelling blijkt. Onderstellen wij dat de vijand er in slaagt tusschen Tandjoeng-Prioek en Tjilintjing te landen, dan staan hem voor een opmarsch naar Batavia de twee reeds vroeger genoemde wegen ten dienste. De weg van Tandj.-Prioek is de kortste; volgt de vijand dien weg dan is uitbreiding zijwaarts onmogelijk; noordwaarts tot aan zee en zuidwaarts tot op een afstand van 1 à 2 KM. is het langs den weg gelegen terrein onbegaanbaar. Het vernielen van alle bruggen in dien weg, den spoorweg en het jaagpad veroorzaakt den vijand reeds een belangrijk oponthoud en mag daarom door den verdediger niet worden verzuimd, terwijl daar, waar zulks geschieden kan, een herstellen van het overgangsmiddel moet belet worden. Een voortrukken langs den weg moet verder verhinderd worden van uit eene bij Antjol in te nemen positie, bestaande uit een fort Antjol gesteund door een tweetal batterijen. Het tegenwoordige fort Antjol kan daartoe niet dienen, een geheel nieuw duurzaam werk met eene krachtige geschutbewapening zal daarvoor noodig zijn; de plaats der batterijen dient bepaald te worden in verband met het fort zoodat het doel der positie, d. i. een krachtig artillerievuur te brengen op den weg, bereikt wordt. Is deze positie geforceerd, dan kan de verdediger nog eene tweede stelling innemen achter het Goenoeng Sahari-kanaal, vischvijvers ten noorden en drassige gronden ten zuiden van den weg, maken hier eene nadering alleen langs den weg mogelijk; wordt deze aan den vijand belet dan zal hij vermoedelijk trachten den rechtervleugel der stelling aan te vallen; gedekte nadering kan na eenige opruiming ook hier onmogelijk worden gemaakt.

Rukt de vijand op langs den tweeden weg Tjilintjing-Tjakoeng, dan komt 't mij het beste voor een doordringen naar Batavia

te beletten door het bezetten van eene stelling, die zich van Tanah-Rendah over Petoekangan tot Pengarengan uitstrekt, 2½ K.M. lang wordt en gelegen is achter de onbeduidende Tjakoeng-rivier. Voor de stelling tot op 1200 M. is het terrein geheel open en op veel grooteren afstand op den linkervleugel, zoodat de verdediger dáár eene goede opstelling voor zijne artillerie vindt; de rechternvleugel is het zwakst, de aanval hierop kan echter bij genoegzame opruiming en voldoende waakzaamheid niet verrassend plaats hebben.

Tusschen die twee wegen bestaat het terrein, noordwaarts van de rawah Gelam, $\pm$ 5 K.M. van de kust, in het westen uit een moerassig strandbosch voor troepen onbegaanbaar en verder uit sawah's, waarin eenige kampongs gelegen zijn, die hunne langste zijden naar de kust keeren en door den verdediger bezet zijnde een deboucheeren uit de kuststreek niet gemakkelijk maken. Zuidwaarts van die sawah is behalve langs den weg van Priok het terrein geheel open tot aan den Soenterschen weg. Die 3 à 4 K.M. breede sawah is in den Oostmoesson begaanbaar. Door het aanleggen van batterijen bij Soenter en Poeloe Gadoeng en het bezetten van de kampongs langs den weg met infanterie kan een voortrukken over de sawah worden belet, daartoe kan ook medewerken de reserve van de troepen bij Tjakoeng.

Langs welken weg de vijand zal trachten door te dringen is onzeker. Beschikt hij over voldoende macht dan is eene nadering langs beide wegen volstrekt niet uitgesloten, zelfs is het geval denkbaar dat de vijand in 3 colonnes voorwaarts rukt, waarvan er twee de wegen volgen en de derde over de sawah marcheert, al gaat zulk een marsch met moeilijkheden gepaard. Met al die mogelijke gevallen moet de verdediger rekening houden. Op het bericht van het gelukken der landing bezet de te Batavia achtergehouden reserve de stelling bij Tjakoeng en zendt één bataljon naar de positie bij Antjol. De van Mauk en Kramat teruggeroepen troepen komen in den loop van den 3en dag te Batavia, van daar vertrekt een bataljon naar de positie Antjol, de overige troepen nemen stelling bij den Soenterschen weg. In deze stellingen wordt afgewacht wat de vijand doen zal; de van het landingspunt verdreven troepen gaan over de sawah terug achter

de stelling naarmate de vijand voorwaarts dringt. Is eindelijk de marschrichting gebleken dan moet in verband daarmede worden gehandeld, offensief optreden blijve immer de leus!

Andere stellingen aan de oostzijde van Batavia kunnen niet worden ingenomen; bezien wij thans den toestand aan de westzijde.

Is de landing gelukt tusschen Mauk en Kramat, dan moet de vijand bij zijn opmarsch naar Batavia achtereenvolgens overtrekken de rivier van Tangerang op 21 K.M. en de Angkee-rivier op $37\frac{1}{2}$ K.M. van het landingspunt. Eerstgenoemde rivier is beneden Tangerang gemiddeld 60 M. breed, in den Oostmoeson doorwaadbaar, de rechteroever beheerscht den linker. Van de kust kan de rivier worden bereikt, óf langs den weg van Kramat over de houten brug bij Pekadjangan, óf langs de wegen van Mauk en Kramat, die zich bij Sepattan vereenigen en naar Tangerang leiden, waar een ijzeren brug over de rivier ligt. De eerste weg is niet zeer geschikt voor den opmarsch met de geheele macht, wel voor den marsch van een flankdetachment, terwijl de hoofdcolonne den weg over Tangerang volgt. Let men echter op den korten afstand — $6\frac{1}{2}$ K.M. — waarop de brug bij Pekadjangan verwijderd is van Kramat, dan is het zeer waarschijnlijk dat de vijand langs dien weg eene verkenning van de rivier zal beproeven. Om deze te beletten en den marsch van het flankdetachment te stuiten, acht ik het noodig dat na het gelukken der landing een bataljon van Kramat terugtrekt langs den zoo even genoemden weg, de brug afbreekt en achter de rivier positie neemt. De opmarsch van den vijand naar Tangerang moet door de overige troepen worden tegengegaan. Nadat zij van de kust zijn teruggetrokken, houden zij stand in de kampons Tegal Koenir, Pekajon en Mangga. Zooals de kaart doet zien, zijn die kampons door een 2 K.M. breede sawahvlakte gescheiden van de kust. Houdt de verdediger die vlakte goed onder vuur dan zal een marsch over dat geheel open terrein den vijand lang niet gemakkelijk vallen en zeker belangrijke offers kosten. Moeten deze kampons worden ontruimd dan kan de verdediger beproeven stand te houden in de kamp. Djati, Kesambie en Pakoe Hadji; 1 bataljon of zooveel als de

sterkte zal toelaten trekt naar Kedawoeng aan de rivier en bezet die kampong om eene nadering tot de rivier langs den weg van Sepattan te beletten. Inmiddels zijn de overige troepen van den verdediger opgerukt; den dag na het gelukken der landing kan de reserve te Tangerang aankomen; de troepen van Tjilintjing te Batavia. Deze laatste zetten den marsch voort naar Pesing en wachten aldaar nadere bevelen af. Hoe de reserve zal handelen, hangt geheel af van het verloop van den strijd westwaarts van Tangerang. Is de verdediger in het voordeel dan rukt de reserve tot ondersteuning op om óf aan de verdediging meerdere kracht bij te zetten, óf offensief op te treden als de gelegenheid daarvoor gunstig is. Is de aanvaller in het voordeel, dringt hij de troepen van den verdediger terug dan bezet de reserve eene stelling voorwaarts van Tangerang om te dienen zoowel tot opneming van de terugtrekkende troepen als om eene nadering tot en verovering van Tangerang — een belangrijk strategisch punt — zoo lang mogelijk te beletten.

Die stelling kan ingenomen worden op den linkeroever der rivier in het verlengde van den westelijken rand van kg. Laban-boelan, met den rechternvleugel aanleunende aan de rivier tusschen Bajoer en Baroe en den linkervleugel teruggetrokken in de richting van Grending, mede aan de rivier gelegen.

Evenmin als van de van Batavia opgeroepen reserve gezegd kan worden hoedanig zij handelen moet na aankomst te Tangerang, evenmin kan vooruit bepaald worden welke bevelen gegeven moeten worden aan de van Tjilintjing teruggetrokken en tot Pesing voortgerukte troepen. Die bevelen hangen geheel af van den toestand van het oogenblik, van den loop van het gevecht. 't Geval is denkbaar dat de opperbevelhebber het noodig acht ook aan die troepen den last te zenden tot het voortzetten van den marsch naar Tangerang om met het geheele leger een doordringen tot die plaats te keer te gaan, maar het is ook zeer goed mogelijk dat de opperbevelhebber het raadzaam acht het gevecht bij Tangerang af te breken en in verband daarmee aan de troepen bij Pesing het bevel zendt om achter de Angkee, de daar in gereedheid gebrachte stelling te bezetten. Achter die rivier moet in elk geval worden stand gehouden na het ontruimen

van de positie aan de rivier van Tangerang. De Angkee-rivier is gemiddeld 40 M. breed en 4.5 M. diep, de oevers zijn steil. Drie wegen leiden tot haar, t. w. de postweg van Tangerang naar Pesing, de weg van Kramat over Tegal-aloe tot Boegies ten noorden en de weg van Tangerang over Gondrong naar Kedoja ten zuiden van den postweg. De stelling zal zich dientengevolge moeten uitstrekken van Kedoja over Pesing tot Boegies, waardoor het gedeelte Kedoja-Pesing op eenigen afstand van de Angkee-rivier verwijderd blijft doch achter de Rawah-Koneng komt te leggen. De linkervleugel is het zwakst; door openkapping van het terrein tot op werkzamen geschutsafstand en opstelling van artillerie en infanterie kan eene nadering over het moerassige en door rivieren doorsneden terrein den vijand hoogst moeilijk worden gemaakt.

Valt de stelling achter deze rivier, dan kan wel door eene tijdige opstelling van troepen achter de Grogol-rivier of in den westelijken rand van kg. Tandjong een te schielijk opdringen van den vijand worden verhinderd maar aan een ernstigen weerstand kan niet meer worden gedacht, daartoe zijn zoowel voornoemde rivier als de kamp. Tandjong te zeer in de nabijheid van de Angkee-rivier gelegen.

Ziet de verdediger zich ten slotte gedrongen de door hem ingenomen stellingen oost- of westwaarts van Batavia te ontruimen, dan ligt de hoofdplaats voor den vijand open en is deze voor ons verloren. In haren onmiddellijken omtrek is het terrein overal zoo dicht begroeid, dat nergens eene stelling voor eene troepenmacht van eenige sterkte kan worden gevonden. Kleinere afdeelingen kunnen van dat bedekte terrein gebruik maken om den aftocht der overige troepen te dekken of den vijand nog zooveel mogelijk nadeel toe te brengen. Eene krachtige vervolging is evenmin mogelijk. De verdediger trekt slechts zoover terug als noodig is om ongestoord zijne troepen te verzamelen en te ordenen. Hier zal de bevelhebber te beslissen hebben, wat hem verder te doen staat. Aan capituleeren wordt niet gedacht. Al is Batavia voor ons verloren, daarom behoeft nog niet van allen weerstand te worden afgezien. Is de verdediger uitgeput, de vijand zal het niet minder zijn. Hij heeft

tijd noodig om zich te Batavia te vestigen, zijn verliezen aan te vullen, zich gereed te maken voor den verderen strijd, want zoo lang het leger des verdedigers niet geheel onschadelijk gemaakt of vernietigd is, zal hij den strijd niet als geëindigd kunnen beschouwen. Het voorzien in de verpleging van zijn troepen zal den vijand eveneens veel moeite kosten, vooral indien de verdediger zorg draagt dat noch te Batavia, noch in de omstreken een voorraad van aanbelang te vinden is. Een goed deel van dat verplegingsmateriaal zal trouwens wel reeds door den verdediger voor het onderhoud van zijn troepen zijn verbruikt, wat er over is, kan en moet weggevoerd of vernietigd zijn. De vijand wordt door een en ander eenigen tijd aan Batavia gebonden. Gedurende dien tijd moet hij aanhoudend door den verdediger worden verontrust, nu eens worde op dit, dan weder op een ander punt offensief opgetreden. Geen middel mag onbeproefd, geene gelegenheid ongebruikt worden gelaten. In geen geval mag de verdediger er aan denken al dadelijk het veld te ruimen en af te trekken naar het gebergte, bij en om Batavia moet de strijd worden voortgezet. Treedt de aanvaller offensief op om onze troepen te verdrijven, dan trekken zij terug, zoodra bemerkt wordt dat de vijand overmachtig is, en zij hernemen hunne vorige positiën wanneer de aanvaller teruggaat. Breidt de vijand zich uit, bezet hij meerdere plaatsen, des te meer kwetsbare punten verschaft hij ook aan den verdediger. In een woord na den val van Batavia moet het rekken van den strijd het eenig doel zijn. Daartoe verschaft het bergachtige terrein in het zuiden van de residentie Batavia ruimschoots de gelegenheid.

In de plaats van den strijd in de vlakte treedt nu een strijd om de accessen, die toegang verleenen tot het bergland van de Preanger-Regentschappen. De behandeling van deze tweede periode van de verdediging zal ik laten rusten, zij zou meer tijd vorderen dan waarover ik heden avond beschikken mag.

In de tweede plaats heb ik ondersteld dat de vijand afziet van eene landing bij Batavia en ergens elders landt. Deze wijze van handelen kan zoowel een gevolg zijn van den tegenstand

bij Batavia ondervonden als voortvloeiën uit de overweging dat een ongestoord debarkeeren van de geheele macht de voorkeur verdient boven eene landing meer in de nabijheid van het object, waar op tegenstand kan worden gestooten. Zooals reeds werd opgemerkt, zijn in de nabijheid van Batavia, Anjer en Cheribon de meest geschikte landingsplaatsen. Tanara, op de grens van de residentien Batavia en Bantam, kan buiten beschouwing blijven, wijl de kust van de zeezijde moeilijk te naderen is. In mindere mate geldt dit laatste ook voor de Wijnkoopsbaai aan de zuidzijde van het eiland, die bovendien door een moeilijk terrein van het object is gescheiden. Beide punten moeten desniettemin in het net van observatieposten worden opgenomen. Bepalen we ons alleen tot Anjer en Cheribon, dan dient in de eerste plaats gelet te worden op den afstand, waarop beide plaatsen van het object gelegen zijn, bij de beantwoording van de vraag, waar de vijand landen zal bijaldien de landing niet bij Batavia plaats heeft. Anjer ligt 7, Cheribon 17 marschdagen van het object. Wel loopt er door de res. Preanger-regentschappen een spoorweg, maar deze is voor den vijand van geen waarde wanneer — en daarvoor moet gezorgd worden — al het rollend materieel is weggevoerd. Voor de hand ligt, dat de vijand niet vrijwillig, het vooral uit een oogpunt van verpleging, belangrijk voordeel eener korte operatielijn zal prijsgeven en dus eerder te Anjer dan te Cheribon zal landen, tenzij op eerstgenoemde plaats overwegende bezwaren van eene landing moeten doen afzien. Dit is evenwel niet het geval, zelfs levert eene landing bij Anjer nog het voordeel op, dat gebruik kan worden gemaakt van de baai van Merak, waar de schepen eene veilige ligplaats vinden en de ontscheping van materieel gemakkelijk geschieden kan. Alles te zamen genomen is derhalve eene landing bij Anjer het meest waarschijnlijk; toch dient het een punt van overweging uit te maken hoe te handelen voor 't geval de vijand wel op Cheribon landt.

Landt de vijand te Anjer dan kan hij, den postweg volgende, Batavia het spoedigste bereiken. Het binnenrukken van de residentie Batavia moet worden belet, daartoe kan stelling genomen worden om en bij Tjikandi. Deze plaats ligt evenver van Batavia

als van Anjer, $\pm$ 60 KM., de vijand kan haar alzoo den vierden dag na den afmarsch van Anjer bereiken. Neemt men aan dat de verdediger naar Tjikandi afmarcheert, zoodra de zekerheid bestaat dat te Anjer is geland, zoodat er geen sprake kan zijn van eene demonstratie, dan kunnen de troepen van de kuststreek Mauk-Kramat in den loop van den 3den en de te Batavia aanwezige reserve den volgenden dag aldaar aankomen. Beide afdeelingen zenden hunne cavalerie zoo spoedig mogelijk vooruit, om nadere berichten in te winnen omtrent de bewegingen van den vijand. De van Tjilintjing teruggetrokken troepen blijven te Batavia in reserve. Zulk eene reserve is te Batavia dringend noodig, wil de verdediger geen gevaar loopen dat de vijand zich gedurende de operatiën tegen de hoofdmacht van het leger op de eene of andere wijze van de hoofdplaats meester maakt. Welke stelling bij Tjikandi ingenomen moet worden, kan in vredestand zijn onderzocht. Afgaande op de kaart schijnt eene stelling op het heuvelachtige terrein, tusschen paal 17 en 18 van Serang af gerekend, met den rechtervleugel aangeleund aan het moeras Singkajap en den linkervleugel aan het meer Tjikandi het meest aan te bevelen, wijl dan slechts weinig opruimingen noodig zijn om zoowel vóór de stelling als op den linkervleugel een geheel open terrein te verkrijgen, dan, ik herhaal het, eene zorgvuldige verkenning in tijd van vrede kan te dien aanzien alleen zekerheid verschaffen. De stelling wordt eerst ingericht zoodra het bezetten noodzakelijk is, daaraan reeds te beginnen in de periode van oorlogsvoorbereiding is, met het oog op het vele dat dan toch reeds zal te doen zijn, niet mogelijk en ook niet noodig, eerstens omdat de zekerheid niet bestaat dat de stelling werkelijk bezet moet worden en in de tweede plaats wijl steeds overeen tweetal dagen werktijd kan worden beschikt, daar de aanvallers den marsch naar Batavia niet zal aanvangen vóór de geheele macht ontscheept en de basis behoorlijk bevestigd is.

Moet de positie bij Tjikandi worden opgegeven, dan trekt de verdediger terug op de stelling van Tangerang en handelt verder zooals hiervoren is aangegeven voor 't geval de vijand er in slaagde tusschen Mauk en Kramat te landen.

Betreffende de wijze, waarop de vijand zou kunnen handelen, wanneer Cheribon als landingsplaats wordt gekozen, zijn verschillende onderstellingen te maken. Zoo kan deze b.v. *alleen* over land oprukken naar zijn object; hij kan dezen marsch gepaard doen gaan met eene demonstratie tegen Batavia, en bijaldien de vijand over groote overmacht beschikt, is zelfs het geval denkbaar, dat hij te Cheribon debarkeert en Batavia aanvalt.

Rukt de vijand over land op naar Batavia, dan staan hem van Cheribon twee wegen ten dienste; de eerste weg loopt langs de kust over Indramajoe en Pamanoekan, de tweede is de postweg, gaande door het binnenland. Van Tjonggeang aan laatstgenoemden weg voert over de noordelijke hellingen van de centraalketen een weg over Segala-Herang, Wanajasa en Poerwakarta naar den eersten weg. Onderling zijn deze drie wegen verbonden door den weg van Tjikampek aan den kustweg over Poerwakarta naar Padelarang aan den weg door het binnenland. Aan welken weg de vijand de voorkeur zal geven is onzeker. De marsch langs de kust levert het voordeel op dat gemeenschap kan onderhouden worden met de schepen op plaatsen als Indramajoe en Pamanoekan, waardoor de verpleging gemakkelijker en de marsch bijgevolg sneller kan plaats hebben. Tegenover dat voordeel staat het nadeel van een langdurig verblijf in de moerassige kuststrook met al de daaraan verbonden schadelijke gevolgen voor de gezondheid der troepen. De weg door het binnenland, in lengte nagenoeg overeenkomende met dien langs de kust, voert door gezonde maar bergachtige streken; zeker zullen dus de afstanden per dag af te leggen niet zoo groot kunnen wezen als langs den vorigen weg en de vijand daardoor meer tijd behoeven om het object Batavia te bereiken, terwijl bij genoegzame activiteit van de zijde des verdedigers de verpleging moeilijker wordt met het toenemen van den afstand tot de basis.

Wat kan de verdediger doen? Natuurlijkerwijze mag hij zich eerst van Batavia verwijderen, wanneer hij de zekerheid heeft dat te Cheribon is geland, vóór dien tijd zijne troepen te verplaatsen, acht ik gevaarlijk, daar de mogelijkheid immer

bestaat, dat het beproeven eener landing bij Cheribon slechts eene demonstratie is. Maar al heeft de verdediger die zekerheid verkregen, toch zal hij in geen geval met het geheele leger van Batavia mogen weggaan, de redenen daarvoor vroeger aangegeven, gelden ook nu, zelfs in nog sterkere mate. Met het oog op den grooten afstand over land af te leggen, moet de verdediger er steeds op bedacht zijn, dat de vijand geene poging onbeproefd zal laten om zich van Batavia meester te maken, wel wetende welk een nadeel het verlies van de hoofdstad aan de verdediging van het land berokkent. De macht, te Batavia achter te laten, zal dus niet gering mogen zijn; zij zal minstens eene zoodanige sterkte moeten hebben dat aan dergelijke ondernemingen des vijands, waarvoor dan toch altijd maar een gedeelte zijner macht zal worden bestemd, met hoop op goed gevolg het hoofd kan worden geboden. Stellen wij dat de helft van het leger te Batavia blijft, dan kan het alleen de vraag zijn hoe danig met het overblijvende deel moet worden gehandeld. Was er alleen sprake van het stuiten van den marsch door het binnenland, ik zou geen oogenblik aarzelen het bezetten van eene stelling bij Tandjoeng-Sari, het hoogste punt van den weg Cheribon-Bandoeng aan te raden, wijl het terrein daar bij uitstek gunstig is voor de verdediging; nu de vijand evenwel ook kan opmarcheeren langs de kust, d. i. geheel buiten bereik van de stelling bij Tandjoeng-Sari, baat het bezetten van die stelling bitter weinig. Aan eene verdediging meer in de nabijheid van Batavia geef ik de voorkeur. Plaatst de verdediger zich tusschen Poerwakarta en Tjianting, dan beheerscht hij om zoo te zeggen het défilé, dat aan de eene zijde toegang verleent tot de Preanger, dus tot den postweg, aan de andere zijde tot het kustgebied. Aan de cavalerie valt de taak ten deel de drie wegen te verkennen, welke wij hiervoren vermeld hebben als leidende naar Poerwakarta. Naar de omstandigheden het noodzakelijk maken wordt door den legerbevelhebber gehandeld. Valt hij de langs den kustweg marcheerende colonne aan, dan moet tegenover de andere colonne eene zwakke afdeeling worden opgesteld, het bergachtige terrein komt deze bij de verdediging ten goede, terwijl het den aanvaller de gelegenheid beneemt zijne meerdere

macht krachtig te doen gevoelen. Zoolang de verdediger het défilé van Poerwakarta vasthoudt, acht ik het niet waarschijnlijk dat de vijand hetzij langs den kustweg, hetzij langs den weg door het binnenland zijn marsch naar Batavia zal voortzetten. De zorg voor een ongestoorde gemeenschap met zijne basis, m. a. w. voor eene veilige communicatielijn, dwingt hem ons eerst van daar te verdrijven. Ziet de verdediger zich verplicht het défilé te ontruimen, dan trekken de overblijvende troepen, als zulks mogelijk is, terug op de stelling bij Tjakoeng, die inmiddels door het te Batavia achtergebleven gedeelte van het leger is bezet, zoo niet, dan blijven zij zich ophouden op de flank der vijandelijke colonne en hernemen het offensief zoodra hunne krachten hen daartoe in staat stellen.

Landing oostwaarts van Cheribon. Is eene landing oostwaarts van Cheribon waarschijnlijk, wanneer het leger is opgesteld bij Batavia? Waarom zou een vijand ten oosten van Cheribon, b.v. te Tegal, landen, wanneer het hem na verkenning blijkt dat hij op eerstgenoemde plaats niet op tegenstand stuiten zal en een debarkement van troepen en materieel aldaar ongehinderd kan geschieden? Zou een vijand noodeloos de moeilijkheden, voortvloeiende uit eene lange operatielijn, vergrooten? Noch het een, noch het ander is m. i. aannemelijk. Ook zijn sommigen van meening dat een vijand, die de verovering van Java beoogt, beginnen zal zich te vestigen ergens op de noordkust van Java, waar geen tegenstand wordt ondervonden, dat hij van daar uit gaandeweg zijn invloed over de omliggende residentien uitbreiden en verder afwachten zal wat de verdediger doet. Anderen nog houden het voor mogelijk dat de vijand landt op twee plaatsen tegelijk, b.v. te Semarang en te Batavia. Ik deel die meeningen niet. Houdt men toch in het oog welke groote uitgaven de uitrusting vordert van iedere overzeesche expeditie, en zeker eene van den omvang als noodig is om Java te veroveren; dat het onderhoud van zulk eene krijgsmacht op een zoo grooten afstand van het land of de kolonie niet minder groote finantieele offers vergt, dat de uitgaven met den langeren duur van den oorlog belangrijk toenemen, dan komt het mij

voor, dat bij iedere poging om Java te veroveren, altijd het leger en de hoofdplaats 's vijands objecten zullen zijn en geen aanvaller den oorlog noodeloos zal rekken of zich tevreden stellen met het twijfelachtige voordeel, hetwelk hem het bezetten van eenige residentieën oplevert, waardoor hij geen schrede nader komt tot zijn doel, d. i. de verovering van het eiland. Men bedenke daarbij tevens dat met dat bezetten van grondgebied noodwendig eene versnippering van troepen gepaard moet gaan, wil ten minste de vijand in het onderworpen land eenig gezag uitoefenen, zoo niet dan zal dat bezetten van eenige residentieën wel niet veel te beteekenen hebben. En naarmate de vijand zijne troepen meer versnipperd, biedt hij aan den verdediger ook des te meer kwetsbare punten, met andere woorden maakt hij een offensief optreden voor ons des te gemakkelijker.

Wat nu betreft de waarschijnlijkheid van een gelijktijdigen aanval op Batavia en Semarang, deze is alleen denkbaar, wanneer de vijand zoowel te land als ter zee over een zeer groote overmacht beschikt. Is dit niet het geval, dan zal een ieder mij wel toegeven dat eene splitsing van land- en zeemacht met de bedoeling te gelijk Batavia en Semarang aan te vallen uit een krijgskundig oogpunt van 's vijands zijde een fout zou zijn, die moeilijk is te onderstellen, en die, werd zij gemaakt, in allen gevalle de taak der verdediging belangrijk verlicht.

Daarbij dient nog te worden opgemerkt dat eene landing te Semarang met groote bezwaren gepaard gaat. De oorlogs- en transportschepen moeten op een afstand van ruim 3 K.M. uit den wal blijven, van eene ondersteuning der landing door het vuur der oorlogsschepen zal bij gevolg moeilijk sprake kunnen wezen. Is nu te Semarang eene stranddefensie georganiseerd, waardoor de verschillende accessen en het strand westwaarts van de stad krachtig onder vuur worden genomen op het oogenblik dat de landingsvaartuigen de kust naderen, dan blijft eene landing te Semarang eene hoogst moeilijke operatie, die weinig kans van slagen heeft.

Maar al beschouw ik voor mij zelve eene landing oostwaarts van Cheribon als weinig waarschijnlijk, wanneer de hoofdmacht van het leger nabij Batavia is opgesteld, zekerheid dat zulks niet gebeuren zal, bestaat natuurlijk niet, die landing moet derhalve

als mogelijk worden aangenomen. Om het groote gewicht, dat voor ons gelegen is in een bezit van de hoofdplaats, zal de verdediger in een zoodanig geval er eerst aan mogen denken zich van Batavia te verwijderen, zoodra hij de zekerheid heeft dat de vijand ergens elders geland is. Ook dan nog moet er op die plaats eene zóó sterke bezetting achterblijven dat deze alleen pogingen van den vijand om zich van Batavia meester te maken, kan verijdelen. Ik acht daarvoor noodig de helft van het bij Batavia geconcentreerde veldleger. Voor offensieve operatie blijft het overblijvende gedeelte beschikbaar. Het terrein, waarop deze plaats zal hebben, is niet voornit te bepalen, de plaats waar geland wordt en de handelingen van den vijand na de landing, oefenen daarop een onmiskenbaren invloed uit. Hoewel het nu geenszins mijne bedoeling is den legerbevelhebber aan eene bepaalde wijze van handelen of aan een bepaald terrein te binden, acht ik het toch noodig — en zulks met het oog op onze beperkte krachten — daarbij steeds in het oog te houden dat het niet raadzaam is tusschen de beide gescheiden deelen van het veldleger zulk een afstand te brengen, dat aan eene tijdige ondersteuning van het eene gedeelte door het andere niet meer te denken valt. Eene verdediging van de eerste militaire afdeeling alleen, komt mij het meest gewenscht voor.

Twee zaken liet ik bij mijne voordracht onbesproken, namelijk de geest der bevolking en het voeren van een guerilla-oorlog. Tusschen beide bestaat een nauw verband. Is de bevolking op onze hand, is zij genegen het leger krachtdadig bij te staan, men behoefde geen oogenblik te vreezen, dat Java ooit voor ons verloren zou kunnen gaan. Onder die gunstige omstandigheden kan er alleen van het voeren van een guerilla-oorlog sprake zijn. Zulk een oorlog toch, de krijgsgeschiedenis leert het ons op menige bladzijde, kan alleen gevoerd worden door de bevolking zelve. Uit haar moeten de strijders voortkomen, die overal steun vindende bij het volk, den vijand gewapenderhand te gemoet treden, hem gedurende zijne marschen aanhoudend verontrusten, zijn bivaks overvallen, zijn konvooien oplichten, in een woord, die den oorlog zóó voeren dat ieder geregeld leger, en zeker eene overzeesche krijgsmacht ten slotte in dien strijd

het onderspit delft. Wordt het gewapende volk daarbij gesteund door een goed georganiseerde strijdmacht, waarop of waarachter de guerilla-benden kunnen terugtrekken, wanneer zij een échec lijden of die hen opneemt als het gevecht ten hunnen nadeele dreigt te verloopen, dan wint daardoor de guerilla in kracht. Het leger alleen is niet in staat zulk een guerilla-oorlog te voeren, het mist daartoe en de uitmuntende terreinkennis, en de vrijheid van beweging, welke de guerilla-benden in zoo hooge mate bezitten; wenschte men het leger toch voor zulk een strijd te gebruiken, een totale oplossing van de geheele strijdmacht zou daarvan het onvermijdelijk gevolg zijn.

Of nu werkelijk de stemming der bevolking ten onzen opzichte zoo gunstig zal zijn, wanneer eenmaal Java's behoud voor ons op 't spel komt, wie zal het wagen te zeggen, wie zou het niet hopen? Te dien aanzien ben ik evenwel niet optimistisch genoeg gestemd en in allen gevalle acht ik het ten hoogste gevaarlijk op zulk eene gunstige stemming te veel te vertrouwen. Veeleer ben ik geneigd aan te nemen dat althans in den aanvang van den strijd en zoolang wij nog geen échec hebben geleden de bevolking eene zuiver passieve houding zal bewaren; dat leert ons ook de geschiedenis van het jaar 1811. Zeker zullen wij het verstandigst handelen, indien wij bij de verdediging van het eiland alleen rekening houden met de krachten van het leger en daarbij tevens zorg dragen dat door al onze handelingen, b.v. door het ruim betalen van alle te presteeren diensten en van alle leverantiën ten behoeve van het leger, de bevolking zoo min mogelijk overlast worde aangedaan en haar geen reden gegeven wordt ten onzen opzichte eene vijandige houding aan te nemen. Men begrijpe mij wel, niet in 't minst versmaad ik de hulp, welke de bevolking ons bieden kan bij de verdediging. Wellicht is 't zeer goed mogelijk uit haar onder daartoe geschikte en aan ons gezag gehechte Inlandsche hoofden partijgangerskorpsen te vormen om het leger ter zijde te staan, zoodra Java verdedigd moet worden tegen een aanval van buiten, maar ik beschouw die hulp van geheel toevalligen aard en zou er zeker bij het maken van een plan van verdediging al dadelijk niet op willen rekenen.

En hiermede M. H. eindig ik mijne beschouwingen over de verdediging van Java. Uit den aard der zaak zullen bij zulk een hoogst gewichtig vraagstuk de meeningen steeds belangrijk verschillen. Ik heb getracht den weg aan te wijzen, die te volgen ware, wanneer men zich op het rationeele standpunt plaatst, dat Batavia de hoofdplaats is en blijft van Java. Geenszins vlei ik mij dat de wijze, waarop ik voorstelde te handelen, U aller onverdeelde goedkeuring zal wegdragen, daartoe ben ik mij te zeer bewust van het onvolkomene van mijn arbeid. Maar welke Uwe meening ook daarover zij, zeker zult gij allen, die met mij het bezit van Java voor Nederland nog van 't hoogste belang achten, er wel van overtuigd zijn dat het meer dan tijd is dat eindelijk dat defensievraagstuk worde opgelost. Langer dralen komt mij onverantwoordelijk voor. Niemand onzer is het gegeven in de toekomst te lezen, maar letten wij op de teekenen des tijds, zien wij rondom ons hoe de zucht naar het bezit van koloniën al grooter en grooter wordt bij die natiën, welke de emigratie uit hunne Staten ten eigen bate willen aanwenden, hebben wij dan wel het recht, zijn wij verantwoord met zoo rustig, als thans geschiedt, de toekomst te verbeiden. Is het niet veeleer waarschijnlijk, dat als eenmaal de worstelstrijd is afgelopen op de slagvelden in Europa, de begeerige hand zal worden uitgestrekt naar Neêrlands rijke overzeesche bezittingen. Dan is misschien de ure aangebroken, waarin het Indische leger met de wapenen in de hand bewijzen moet, dat het Java althans voor het moederland kan behouden. Stel dat leger in staat door eene deugdelijke organisatie dien moeilijken strijd met eere te voeren, neem een vast stelsel van defensie aan en gij kunt u overtuigd houden dat dat leger de uiterste krachten zal inspannen om te verhoeden, dat ooit eene andere vlag dan Neêrland's driekleur zich boven Java ontplooit.

De VOORZITTER. Ik zeg den heer Beeger voorloopig reeds dank voor zijne belangrijke voordracht en vraag of een der heeren het woord verlangt om naar aanleiding van het gesprokene eenige opmerking te maken of opheldering te vragen.

De heer BREIJER. Met de meeste belangstelling heb ik de

belangrijke voordracht van den heer Beeger gehoord en vooral voor ons, Indische officieren, was zij zeker van hoog belang. Vele denkbeelden, door den spreker ontwikkeld, juich ik zeer toe; hij heeft toch getracht een stelsel te ontwikkelen, waarbij rekening wordt gehouden met bestaande toestanden. Hij heeft zich niet overgegeven aan verwachtingen, die vrome wenschen zouden kunnen heeten, en met kennis van zaken heeft hij gewezen op moeilijke omstandigheden waarmede men, bij de verdediging der hoofdplaats rekening moet houden.

Ik juich ook zeer toe, dat hij getracht heeft een sterk veldleger te verkrijgen op het beslissende punt.

Maar daarom juist, vraag ik hem of het niet mogelijk ware nog een stap verder te gaan door nl. Tjilatjap niet onder de te verdedigen permanente versterkingen te begripen.

Wanneer men toch de hoofdkracht der verdediging moet zoeken in Batavia, dan is Tjilatjap op te grooten afstand gelegen om van veel nut te kunnen zijn. De ligging op de zuidkust van Java is hoogst ongunstig voor oorlogsschepen, die daarheen mochten uitwijken; de vijand kan hun dan gemakkelijk beletten, naar de Java-zee terug te keeren. De straat Sunda en de straat Bali liggen er een geheel eind van daan, en andere toegangen liggen nog op grooteren afstand.

Nu rijst de vraag of men alleen om een vluchthaven te hebben voor de koopvaardijvloot en een deur open te houden voor de gemeenschap met het buitenland, Tjilatjap zal moeten verdedigen? Ik zou meenen dat men daarvoor een te groot aantal troepen aan het veldleger zou moeten onttrekken. De heer Beeger rekent daarvoor twee bataljons infanterie en drie compagnieën vesting-artillerie. Nu ontken ik niet dat het bezit van Tjilatjap eenig voordeel kan opleveren, maar ik vraag of onze koopvaardijvloot wel een vluchthaven noodig heeft.

Als de vijand meester is van de zee, en dat is hij toch zeker, als hij eene landing op Java onderneemt, zal de koopvaardijvloot wel vooraf getracht hebben zich in veiligheid te stellen; maar in allen geval zal dan toch de gemeenschap met het buitenland niet meer mogelijk wezen.

Ik weet nu wel dat Tjilatjap in belangrikheid is toegenomen

door den spoorweg, doch ik vraag of dit een voldoende motief kan wezen om daarvoor eene versterkte havenplaats te behouden in een plaats zóo ongezond als Tjilatjap. Bovendien is de strategische waarde van den spoorweg niet zeer groot en zal het legeren van troepen binnen de vestingwerken van Tjilatjap in oorlogstijd, vooral met het oog op den gezondheidstoestand, aan groote bezwaren onderhevig zijn. Men heeft dit gezien met de vesting Willem I en de citadel Prins Hendrik.

Nu wil ik mij geenszins ontveinzen de nadeelen verbonden aan het opgeven van Tjilatjap, maar ik vraag toch of de voordeelen niet daartegen kunnen opwegen.

De heer DE NEVE. Ik ben het eens met den heer Breijer, dat de denkbeelden van den heer Beeger ernstige overweging verdienen; zij zijn veel zuiverder en juister dan die verbonden aan een zg. geconcentreerd verdedigingsstelsel, zooals dat wordt aangegeven in de „proeve eener organisatie van het Nederlandsch Indische leger”, uitgegeven door het Bestuur onzer Vereeniging.

Volgens die denkbeelden zou de hoofdmacht van het leger in Mid-den-Java opgesteld worden, terwijl ter verdediging van Batavia, Semarang, Soerabaja en Tjilatjap elk een brigade zou worden aangewezen. Wanneer de vijand geland is en ten aanval oprukt dan moet elk beslissend gevecht vermeden worden en onder het zooveel mogelijk afbreuk doen van den vijand, aldus zijn marsch vertragende, op de hoofdmacht worden teruggetrokken.

De brigade van Batavia zou dus in een dergelijk geval al vechtende en den vijand ophoudende zonder zich in een ernstig gevecht in te laten en den strijd dus steeds tijdig afbrekende over een afstand van meer dan 500 kilometers moeten terugtrekken en dat met een combattantensterkte van hoogstens 3000 man. Zulk een voorstelling is kunstmatig en onnatuurlijk, zoo iets komt in den oorlog niet voor, de krijgsgeschiedenis leert dat op elke bladzijde, en die den oorlog kennen, zullen dit moeten toegeven.

Hetgeen de spreker heeft gezegd over het voeren van den partijgangersoorlog beaam ik ten volle, en ik vind het uitstekend dat hij in dat opzicht is opgekomen tegen alle optimistische

beschouwingen, die sommigen daaromtrent hebben genit. Een partijgangersoorlog kan men alleen voeren in zijn eigen land, wanneer men volkomen zeker is van den materieelen en moreelen steun van de bevolking in elk opzicht, vooral ook voor den kondschapsdienst. In dien gunstigen toestand nu verkeeren wij niet en zullen wij nimmer verkeeren en dus is elk denkbeeld van partijgangerskorpsen uit de bevolking gewrongen en kunstmatig. Wanneer eventueel mocht blijken dat in die richting iets gedaan kan worden, des te beter; men neemt dat als winst, maar elk stelsel, dat daarop rekt, moet verworpen worden.

De heer Beeger is bij zijne voordracht in veel détails getreden en het is mijne bedoeling niet hem daarin overal te volgen, zoodat ik mij tot een paar hoofdpunten zal bepalen.

Ik kan de gunstige verwachtingen, die de spreker van de maatregelen van afweer eener vijandelijke landing nabij Batavia koestert, niet deelen; hij rekent m. i. daarbij te veel op gunstige omstandigheden, die meer dan waarschijnlijk nimmer zullen intreden. Zoo b. v. op de kuststrook T. Priok-Tjilintjing. Ware het mogelijk de troepen steeds te hebben in de stellingen voor hen bestemd, dan zou men wellicht op het afslaan der landing mogen rekenen, maar dat is niet mogelijk; men moet de troepen in een achterwaartsche opstelling bijeenhouden omdat men niet weet en eerst laat te weten komt, waar de vijand landen zal en omdat men den troep niet onmiddellijk bij de kust onder dak kan brengen, ook met het oog op den moerassigen en dus ongezonden bodem.

De krijgsgeschiedenis leert dat landingen in den regel gelukken en dat kan ook met het oog op het zooeven gezegde niet anders; zoo zal ook wanneer het den vijand ernst is, de landing bij Batavia altijd gelukken zoowel beoosten als bewesten die plaats.

Ik geef echter toe dat men die niet goedschiks moet toelaten, integendeel alles moet in het werk gesteld worden om die te beletten.

Is de vijand echter geland, dan zou ik veel verder wenschen te gaan dan de heer Beeger; ik zou dan alle troepen van elders laten oprukken om daarmede het landingsleger in te sluiten of

te lijf te gaan. Nu weet ik wel dat door het ontblooten van troepen van andere plaatsen, deze zouden blootstaan aan een coup de main en daar dus schade zou kunnen aangericht worden, maar dat is dan voor het oogenblik bijzaak en een nadeel dat in den koop moet worden medegenomen. De hoofdzaak is het landingsleger, bij dat leger ligt de beslissing en om tot verkrijging van een gunstigen uitslag mede te werken, mag zelfs de laatste man niet ontbreken; wat elders gebeurt, komt dan later terecht.

Wat betreft het denkbeeld van den heer Breijer omtrent Tjilatjap, zeker zou het gewenscht zijn die plaats niet in het verdedigingsstelsel te begrijpen. Doch wegens het belang om gebruik te kunnen maken van den spoorweg voor het overbrengen van troepen, zal het zeer moeilijk gaan dit punt los te laten.

De Heer BOETJE. In aansluiting met hetgeen door den vorigen spreker werd opgemerkt, dat men zich bij een gelegenheid als de tegenwoordige tot de hoofdzaak behoort te bepalen en niet moet komen tot de behandeling van details, zal ik hier geen discussie openen over de opstelling of de soort en het kaliber van het geschut.

Wat nu de hoofdzaak aangaat, wil ik met den geachten spreker van heden avond aannemen, dat men bij de vaststelling van het verdedigingsstelsel voor Java ten aanzien van het personeel der legersterkte gebonden is aan de vrij enge cijfers, die de werving in Europa beheerschen; doch meen ik, naar aanleiding van hetgeen gezegd werd omtrent het gebruik van het getr. voorlaadgeschut van 8 en 12 c M. en omtrent het beletten van de opruiming der versperringen aan den ingang der buitenhaven van Tandjong-Priok door één enkele veldbatterij, er op te mogen wijzen, dat men ten aanzien van het materieel niet is gebonden aan de hoeveelheid en soort van het thans in Indië aanwezige geschut.

De heer VERSTEGE. Door den kapitein De Neve is met een woord gesproken over de prijsvraag uitgeschreven door het Bestuur dezer Vereeniging: het ontwerpen eener organisatie voor het Ned. Ind. leger, die het in staat stelt Java ook tegen

een Europeeschen vijand te kunnen verdedigen. Ik had de eer deel uit te maken van de commissie van beoordeeling en als zoodanig wensch ik een oogenblik het woord te voeren.

Die Commissie was eenstemmig van oordeel, dat men tot dusver in volslagen onzekerheid verkeert omtrent de verdediging van Java, een vraagstuk waarover de meest uiteenlopende meeningen bestaan en verkondigd worden. Juist daarom kwam men tot de conclusie dat aan het ontwerpen eener deugdelijke legerformatie het vaststellen van de *grondslagen* der defensie moest *voorafgaan*.

Niets toch is in zulke quaestiën nadeeliger — zoo schreef de Luit.-Kolonel Brakel in zijn antwoord op die prijsvraag — dan het hinken op twee gedachten, doch nog ongelukkiger toestand is het, wanneer er bij de Hooge Regeering hoege-naamd geen leidende gedachte in dat opzicht bestaat. Dat dit reeds jaren lang feitelijk het geval is, bleek nog dezer dagen bij de debatten in de Tweede Kamer over de Indische Begrooting. Immers den 4den December toen de heer Rooseboom de lijdensgeschiedenis van het Indisch verdedigingsvraagstuk in herinnering bracht en constateerde dat er eigenlijk *geen* verdedigingstelsel voor Java bestond, dat jarenlang overleg in dat opzicht ons geen stap verder had gebracht, moest de Minister van Koloniën dit beamen, daarbij echter opmerkende dat het vaststellen van een goed plan van defensie van Ned.-Indië zeer moeilijk is, vermits alle Buitenbezittingen ons daarbij evenzeer ter harte moeten gaan als Java, en derhalve het vaststellen van een verdedigingsontwerp een *onbegonnen* werk zou te noemen zijn. Op deze theorie is stellig veel af te dingen, doch hoe dit ook zij, zeker is dat men tijdig althans *eenig* stelsel moet aannemen, omdat men anders bij het uitbreken van een oorlog in de grootste onzekerheid zal verkeeren, omdat anders het zoo onmisbaar vertrouwen, dat de verdediging met succes zal kunnen worden gevoerd zoowel bij de aanvoerders als bij de soldaten ontbreekt. Terwijl de ontwerpers van alle vroegere verdedigingsplannen (de vroegere Raad van Defensie uitgezonderd), steeds zijn uitgegaan van de vraag: Hoe moet Java verdedigd worden en hoeveel troepen zijn daarvoor noodig, heeft de heer Beeger,

die vraag juist omgekeerd, maar is bij de behandeling, naar ik meen, min of meer vervallen in eenige tegenspraak met zich zelve. Immers neemt hij stilzwijgend aan dat de Buitenbezittingen *niet*, maar Java alléén moet worden verdedigd, stelt hij voorop dat die verdediging hoofdzakelijk Batavia moet gelden, waarvoor hij 9 bataljons bestemt van de 18 door hem voor 't veldleger noodig geachte bataljons; dat, in afwijking met alle vroegere defensieplannen, de hoofdzetel van het bestuur noch definitief, noch tijdelijk moet verplaatst worden; dat, mocht Batavia toch in 's vijands handen zijn gevallen, de verdediging verder in het binnenland moet worden voortgezet; dat Tjilatjap moet behouden blijven, enz. enz. Zoo komt hij, zij 't dan ook langs een omweg, toch tot het *vaststellen* van algemeene beginselen van verdediging, en daarom meen ik, dat de spreker gekomen is in een kleine contradictie met zich zelf.

Wat nu betreft, de verplaatsing van den zetel van het bestuur, heeft de heer Beeger een kort overzicht gegeven van hetgeen daaromtrent in verschillende defensieplannen is gezegd.

Bij al die ontwerpen voor een stelsel van verdediging, is men steeds uitgegaan van de stelling dat Batavia als bestuurszetel tijdelijk of definitief zou worden verlaten. Bij het nemen van eene beslissing is men echter teruggedeinsd voor de groote geldelijke uitgaven, welke zulk eene verplaatsing zoude na zich slepen en zij is dan ook steeds achterwege gebleven.

Nu verlangt de heer Beeger, Batavia krachtig te verdedigen en daarvoor te bestemmen 9 van de 18 bataljons. Maar wanneer nu de vijand komt met eene beduidende macht, vergezeld van een groot aantal oorlogsschepen, dan zal onze vloot toch niet bij machte zijn de landing te beletten. Daarom meen ik dat aan het stelsel van den heer Beeger dit nadeel verbonden is, dat wanneer men bij Batavia de hoofdkrachten concentreert en die plaats toch verloren gaat, daarmede ook Java in handen van den vijand zal vallen.

Tegen het verlaten van Batavia als bestuurszetel wordt aangevoerd dat het een zeer nadeeligen invloed zou uitoefenen op

de bevolking. Ik ben echter twintig jaren geleden getuige geweest van de treurige paniek op Batavia veroorzaakt, alleen door hetgeen toen te Bekassie was gebeurd.

Wanneer dus een vijandelijke vloot voor Batavia verschijnt, dan zal de vijand wel niet zoo philanthropisch zijn de hoofdplaats te sparen, maar met zwaar geschut zijne landing voorbereiden. Als zeker mag men aannemen dat, noch de Regeering, noch de verschillende ambtenaren, noch de ingezetenen, dan kalm te Batavia zullen blijven, doch wel hun heil zullen zoeken in een algemeene vlucht, die zeker meer nadeel aan ons prestige zal toebrengen dan eene verplaatsing in vreedstijd van den zetel van het bestuur.

Ik zou niet alles afhankelijk willen stellen van het bezit van Batavia en ben van meening, dat wil men na eventueel verlies der hoofdplaats de verdediging voortzetten in het binnenland, daartoe dan ook tijdig in vreedstijd de noodige voorbereidingen moeten worden getroffen. Thans nog zijn al onze hoofdmagazijnen en depots in verschillende strandplaatsen gevestigd, wat voorzeker een groote militaire fout is, en zoolang dit het geval is, is ook eene ernstige verdediging in het binnenland onmogelijk. Doch hoe men daarover ook moge denken, ik blijf de meening toegedaan dat, om Java te kunnen verdedigen, *vooraf* moet vaststaan wat men ingeval van eenen oorlog met een Europeesche mogendheid zal kunnen of willen doen. Ook ik wensch geen tal van forten en vestingen om Java te verdedigen, maar wel dat de grondbeginselen van de defensie *vooraf* duidelijk worden vastgesteld. 1)

De heer DE WIJS. Ik wensch alleen een paar vragen tot den spreker te richten, daar ik mij niet vermeet in eenige discussie te treden omtrent de details van eene rede, die blijkbaar berust op een zeer doorwrochte studie van het vraagstuk.

1) Het eerste verdedigingsstelsel voor Ned. Indië werd in 1836 vastgesteld. Sedert zijn reeds 53 jaren verlopen, en terwijl dat stelsel bij brokstukken werd daargesteld en gesloopt, bestaat er thans zelfs geen onkel plan, wat zeker zeer te betreuren is.

Slechts op een paar punten zoude ik gaarne nog eene korte toelichting ontvangen.

De spreker wenscht Batavia te verdedigen, doch voegt er dadelijk bij, dat hij geen te groote eischen wil doen, omdat hij toch vreest niet meer te kunnen krijgen. Maar als men voorop stelt, dat Java voor Nederland behouden *moet* blijven, is het dan wel een gezond denkbeeld om de sterkte van de troepenmacht, aan welke de verdediging moet worden opgedragen, in de *eerste* plaats afhankelijk te maken van het aantal der suppletie-troepen, dat men, blijkens de ondervinding van de laatste jaren, hier in Nederland voor den Indischen dienst kan aanwerven.

Ik reken het aantal Europeanen door den spreker voor Java's verdediging uitgetrokken veel te gering, vooral als men rekening houdt met het niet te loochenen feit, dat ons prestige in de laatste jaren veel geleden heeft en ons gezag op vele plaatsen op zeer losse schroeven steunt.

Bestaat er daarenboven geen kans, dat, wanneer een verdedigingsplan wordt aangenomen, als door spreker bepleit, een vijand *niet* te Batavia of te Samarang poogt te landen, doch vasten voet tracht te krijgen in een van de oostelijke residentien, zoo rijk aan hulpbronnen, en van daar zijn gezag uitbreidt?

Zoude het hem op die wijze niet kunnen gelukken, om de bevolking op zijn hand te krijgen en onzen toestand onhoudbaar te maken, vooral wanneer de vijand de communicatie over zee belette?

Zestien jaar geleden dachten ook wij, dat Atjeh ons zou toebehooren, van het oogenblik, dat de Kraton was genomen — zouden de Inlanders aan onze meerderheid blijven gelooven, zoolang Batavia niet was aangevallen en genomen?

Is het daarenboven wel voorzichtig op een veldleger te steunen, slechts voor $\frac{1}{3}$ uit Europeanen bestaande, wanneer onder die Europeanen zoovele vreemdelingen zijn?

Naar mijne meening zullen wij alleen Java kunnen verdedigen, wanneer wij de beschikking hebben over een sterker leger, voor een groot deel bestaande uit Nederlanders. En ofschoon ik overtuigd ben, dat *onder de bestaande omstandigheden*

zeer moeielijk meer suppletie-troepen te verkrijgen zijn, acht ik toch eene jaarlijksche suppletie van 1700 man, op welk cijfer spreker zich baseerde bij de bepaling van het sterkte-cijfer van het leger, onvoldoende.

De heer MAC LEOD. Naar aanleiding van het beschrijvingsbiljet had ik gedacht te zullen hooren bespreken de verdediging van *Java*. Wij hebben echter, in een zeer doorwrochte rede, enkel gehoord hoe de verdediging van een *gedeelte van Java* kan plaats hebben. Ik constateer dit, omdat ik mij niet zou kunnen vereenigen met de meening dat eene verdediging van Batavia, hoe goed ook, voldoende zou zijn om *Java* te behouden. Ik wensch echter in geen herhaling te treden en refereer mij daarom aan hetgeen hierover reeds door vorige sprekers gezegd is.

Meer in het bijzonder vroeg ik het woord om enkele punten te bespreken.

De heer Beeger zegt, dat Soerabaya de eenigste haven is op de *noordkust* en dat die dus in de eerste plaats voor verdediging in aanmerking moet komen. Hoewel dit geografisch juist is, moet ik toch opmerken dat Soerabaya uit een maritiem oogpunt eigenlijk meer tot het *oosten* dan tot het *noorden* behoort, omdat het van deze zijde zoo weinig toegankelijk is. Intusschen bestaat er inderdaad groote behoefte aan eene oorlogshaven op of bij de noordkust van *Java*, en wel het westelijk gedeelte daarvan. Ik wensch slechts deze noodzakelijkheid in herinnering te brengen, zonder thans in details te treden betreffende de plaatsen, waar zulk een haven gezocht moet worden.

Wat eene landing bij Batavia betreft, geloof ik dat de heer Beeger zich den vijand spoediger aan wal denkt dan hij er wel kan komen. Wanneer toch de schepen in het gezicht zijn, dan duurt het nog lang eer met de landing een begin wordt gemaakt. Men zal dus meer tijd hebben om de troepen te concentreeren op het punt, waar de landing zal plaats hebben. Het aan wal brengen toch door den vijand van een groote macht is niet zoo gemakkelijk als men het zich voorstelt. De geachte spreker noemde o. a. schepen die 12 sloepen hebben; die zijn nog niet zoo dadelijk te water gelaten; verscheidene

daarvan zullen op het dek staan en vorderen daardoor nog al veel tijd. Men moet zich ook niet voorstellen dat een ter plaatse onbekend eskader, dat niet nauwkeurig genoeg met het vaarwater bekend is, snel zal kunnen opstooten. Dit een en ander komt de maatregelen ter verdediging ten goede. Daarom vraag ik of het wel nuttig is, belangrijke afdeelingen ten oosten en ten westen van Batavia (Tjilintjing en Tangerang) op te stellen, waarvan de laatstgenoemde eerst den derden dag beschikbaar zou zijn, wanneer de landing ten oosten plaats had, en of het niet beter ware de troepen meer in het centrum te houden, ten einde ze zoo spoedig mogelijk te kunnen zenden naar het punt, waar men zeker is dat de vijand zal trachten te landen.

De heer BEEGER. In de eerste plaats een woord van dank aan de heeren, die wel hunne instemming hebben willen beuigen met hetgeen door mij is gezegd.

Met het oog op den beperkten tijd zal ik trachten de opmerkingen, door de verschillende sprekers gemaakt, zoo kort mogelijk te beantwoorden.

De heer Breijer heeft bezwaar gemaakt tegen de bevestiging van Tjilatjap en meent, dat de handelsschepen in geval van oorlog, of Tjilatjap niet kunnen bereiken en dus eene andere ligplaats opsporen, of in 't geheel niet zullen uitloopen. Het is mogelijk dat wij om die redenen Tjilatjap als *vluchthaven* missen kunnen, desniettemin moet die plaats naar mijne opvatting een vast punt in het stelsel van defensie blijven. 't Geval is toch zeer goed denkbaar dat wij in Indië oorlog te voeren hebben met eene andere dan de grootste koloniale mogendheid en in dat geval is de nabijheid van Australië vooral uit een oogpunt van verpleging voor ons van veel belang. Hetgeen van daar wordt verkregen, kan wellicht eerder te Tjilatjap dan op eenig ander punt ontscheept en op die wijze gemakkelijk aan het leger toegevoerd worden. Daarom ben ik voor het behoud van Tjilatjap als versterkt punt. Ook de ligging aan de spoorwegverbinding tusschen Midden- en West-Java maakt eene versterking van Tjilatjap noodzakelijk. Zoolang die plaats in ons bezit is, zijn wij bij machte gebruik te maken van de hulpbronnen,

welke Midden-Java ten behoeve van het in West-Java opgestelde leger beschikbaar heeft. 't Is waar door Tjilatjap te behouden, worden zooals ik onderstelde 2 veldbataljons aan het leger onttrokken en bovendien 3 comp. vest. artillerie vastgelegd, 't is evenwel zeer goed mogelijk dat bij nader onderzoek met minder troepen kan worden volstaan, want uitdrukkelijk heb ik er op gewezen dat met het oog op onze beperkte strijdkrachten iedere havenverdediging binnen de meest bescheiden grenzen dient beperkt te blijven. De gezondheidstoestand laat voorzeker te Tjilatjap te wenschen over, dan, ik herhaal, deze is voor verbetering vatbaar als de ernstige wil daartoe maar bestaat.

Zoo ver als de heer De Neve wenscht te gaan in de concentratie der troepen, kan ik hem niet volgen. Soerabaja als oorlogshaven, Tjilatjap als uitgangspunt aan de zuidkust en Semarang als de belangrijkste plaats aan de Noordkust tusschen Batavia en Soerabaja, al die punten wensch ik te bezetten en bezet te houden al beaam ik ook gaarne dat de concentratie van 't grootst mogelijk getal troepen bij Batavia voorzeker 't meest gewenscht is. Ten opzichte van het afweren der landing schijnt hij mij optimistisch gestemd te noemen. Landingen gelukken altijd zegt hij; dat leert ons de krijgsgeschiedenis. Ten opzichte van 't eerste merk ik op dat ik wel degelijk het geval heb overwogen dat de landing gelukt, een bewijs dus, dat ik het mislukken der landing niet als onomstootelijk aannam, want anders ware het overbodig geweest aan te geven hoe gehandeld moest worden voor 't geval de vijand er trots de genomen maatregelen toch in slaagde, nabij Batavia voet aan wal te zetten. En wat betreft de ondervinding, neergelegd in de krijgsgeschiedenis, ten opzichte van het gelukken eener landing, 't is volkomen juist dat deze ons meer voorbeelden geeft van gelukte dan van mislukte landingen. De oorzaak was dan echter meestal gelegen in 't feit, dat de verdediger met eene beperkte macht eene kustlengte van groote uitgestrektheid te bewaken had, dat hij, wjl de geheele kust voor den vijand van de zeezijde toegankelijk was, dan slechts te kiezen had tusschen eene versnippering van zijne macht langs de kust of eene op-

stelling met zijne hoofdmacht in eene centrale stelling en daardoor steeds te laat kwam op het punt, waar de landing moest belet worden, omdat de vijand door demonstratiën als anderszins het ware landingspunt tot het laatst toe voor den verdediger kon verborgen houden. Nabij Batavia verkeerden wij echter in een andere, naar mijne opvatting gunstiger conditie. Wij kennen daar de kustgedeelten, waar de vijand landen kan en kunnen dus ook maatregelen nemen om daar de landing te beletten. Maar willen wij daarin slagen, dan mogen wij de troepen niet geconcentreerd houden te Batavia, want dusdoende komen wij zeker te laat om de landing zelve te beletten en juist daarin zoek ik de kracht der verdediging bij Batavia.

Wat de ongezondheid van de kuststreek Tandjong-Prioek-Tjilintjing betreft, ik meen den heer De Neve te mogen opmerken dat daarover de meeningen lang niet eenstemmig zijn, in een rapport van de marine wordt juist de gezondheid dier streek geroemd.

De heer Boetje heeft bezwaar tegen het beletten der opruiming van de versperringen in den ingang van de buitenhaven van Tandjoeng-Prioek door middel van ééne enkele veldbatterij; gaarne geef ik toe dat van een eigenlijk beletten dier opruiming moeilijk sprake kan zijn, doch let men op den afstand, waarop die batterij van de plaats, waar de opruiming moet geschieden, verwijderd is, dan kan haar vuur toch zeker den daarbij te verrichten arbeid zeer bemoeilijken, te meer omdat het voor de oorlogsschepen onmogelijk is die batterij tot zwijgen te brengen.

Ik maakte gebruik van de kanonnen van 8 tot 12 cm. in de batterijen langs de kust opgeworpen, niet omdat ik in dezen tijd van achterlaadgeschut nog de voorkeur geef aan getrokken voorladers, maar wel wijl wij in het oorlogsmagazijn te Batavia nog een groot aantal van die vuurmonden bij de hand hebben, wij hebben ze dus beschikbaar en kunnen ze derhalve op een gegeven oogenblik gebruiken en in de tweede plaats omdat ik die vuurmonden voldoende acht voor het doel, waarvoor ik ze bezigen wil. De 8cm. heeft een goed granaatkartetschot, het schot dat tegen landingsvaartuigen bij voorkeur zal

worden aangewend. Bovendien zullen die vuurmonden in de batterijen, gelet op den korten tijd dat het doel onder hun bereik is, hoogstens een paar schoten kunnen doen. Gelukt de landing dan zijn wij die vuurmonden kwijt, daarom ook acht ik het niet raadzaam betere vuurmonden in die batterijen op te stellen.

Dat ik in tegenspraak zou zijn met mij zelven — zoo als de heer Verstege opmerkte — heb ik niet begrepen. Mij dunkt dat ik mij geplaatst heb op een rationeelen grondslag, namelijk dat Batavia is en blijft de hoofdstad van Insulinde. Ik heb afstand gedaan van alle onderstellingen ten opzichte van eene duurzame of tijdelijke verplaatsing van den zetel van bestuur en mij afgevraagd hoe onder de bestaande omstandigheden moest worden gehandeld door het leger, georganiseerd op een zooveel mogelijk vaste basis. Mij dunkt dat dat uitgangspunt het eenig aannemelijke is; met de geschiedenis van het defensiestelsel voor ons houd ik mij overtuigd dat, indien thans de tijdelijke verplaatsing van den bestuurszetel in oorlogstijd andermaal aan de orde wordt gesteld, met het oog op de kosten aan zulk eene verplaatsing verbonden, het defensievraagstuk na verloop van weer een halve eeuw, nog even onopgelost zal zijn als het nu is.

De heer De Wijs heeft mij gevraagd of het bij het ontwerpen van eene legerorganisatie wel een goed denkbeeld kan worden genoemd uit te gaan van een gering aantal Europeanen, indien werkelijk het bezit van Java voor Nederland van zoo groot belang is; hij vindt de door mij genoemde jaarlijksche suppletie aan Europeanen dan ook bepaald onvoldoende. Niets zou mij aangeneramer zijn dan bij het ontwerpen van eene legerorganisatie voor Indië rekening te mogen houden met een grooter getal Europeanen; raadpleegt men echter de gegevens, die ons ten dienste staan, dan komt men al zeer spoedig tot de conclusie dat een grootere jaarlijksche suppletie wel gewenscht maar niet gegeven kan worden. En nu acht ik het veel verstandiger voor Indië er naar te streven een goed georganiseerd leger te verkrijgen, gebaseerd op een zeker te verstrekken minimum aan Europeanen, dan eene organisatie voor dat leger te ontwerpen, waarbij als uitgangspunt wordt genomen of

waardoor ten slotte gevraagd wordt een aantal Europeanen, die het Moederland toch niet bij machte is te verschaffen. Er behoort zekerheid te bestaan dat de aanvulling, die jaarlijks vereischt wordt voor het Indische leger, ook werkelijk kan gegeven worden, dan alleen is een goed georganiseerd leger te verkrijgen.

In de tweede plaats stelt de heer De Wijs mij de vraag of het vasthouden aan eene verdediging van Batavia bij het ontwerpen van een verdedigingsstelsel van Java wel juist kan worden genoemd?

Hij neemt de mogelijkheid aan dat de vijand zich ergens op Java vasten voet tracht te verschaffen en van daar gaandeweg zijn invloed uitbreidt over de bevolking.

In mijne voordracht heb ik er reeds de aandacht op gevestigd dat naar mijne meening een vijand, die de verovering van Java beoogt, niet aldus handelen, maar het leger en de hoofdplaats tot eerste objecten nemen zal. Is Batavia die hoofdplaats en het leger daar opgesteld dan wordt daar de eerste strijd gestreden, daarna treedt een strijd om de accessen, die toegang verleen en tot de binnenlanden. Wat de heer De Wijs denkt dat de vijand doen zal, kan ook steeds ondersteld worden al neemt hij ook een verdedigingsstelsel aan, waarbij al dadelijk uitgegaan wordt van binnenlandsche defensie, want een zoo groot leger dat men geheel Java tegen iederen aanval op elk punt zou kunnen verdedigen, zal wel nimmer verkregen worden.

De woorden van den Kol. Mac-Leod hebben mij versterkt in mijne meening dat het afweren van eene landing bij Batavia niet tot de onmogelijkheden behoort, wil dit echter kunnen geschieden dan zal, zelfs aannemende dat de vijand meer tijd voor een debarkement noodig heeft dan ik onderstelde, de verdediger toch zijne macht niet bij Batavia vereenigd mogen houden, omdat hij dan immer te laat komt voor het beletten der landing.

Bij mijne beschouwingen over de defensie van Java heb ik voorts wel uitvoerig de maatregelen besproken ter verdediging van Batavia maar toch ook overwogen wat gedaan zou kunnen worden, indien de vijand ergens elders landde. Met het verlies

van Batavia is Java nog gaenszins voor ons verloren. De beperkte strijdkrachten zoo te gebruiken dat de vijand overal op tegenstand stuit, waar hij ook landen moge, acht ik niet mogelijk.

Ten opzichte van de ligging van Soerabaja heb ik het algemeen spraakgebruik gevolgd en derhalve gezegd dat die haven lag aan de noordkust van Java. Den Kol. Mac-Leod geef ik gaarne toe dat de voornaamste toegang tot die haven eigenlijk ligt aan de oostzijde van het eiland, ik meen echter te weten dat de schepen van de Ned. Ind. stoomvaartmaatschappij langs het westgat steeds naar Soerabaja stevenen.

Ik meen hiermede de door de verschillende sprekers gemaakte opmerkingen zooveel mogelijk te hebben toegelicht.

De heer VERSTEGE. Het schijnt dat ik mij minder juist heb uitgedrukt of dat de spreker mij niet volkomen heeft begrepen. Mijne bedoeling was deze, dat de heer Beeger in plaats van eerst vast te stellen de algemeene lijnen van de verdediging, begonnen is met te zeggen: ik heb zooveel troepen en richt daarnaar mijne verdediging in, terwijl hij blijkbaar toch de noodzakelijkheid heeft ingezien om de hoofdlijnen der defensie aan te geven, en zonder het te zeggen, dit toch aan zijn ontwerporganisatie heeft laten voorafgaan. In ieder geval blijf ik van meening, dat *eerst* het plan van verdediging moet vaststaan.

De heer BEEGER. Ik heb den bestaanden toestand als uitgangspunt genomen, namelijk Batavia is en blijft de hoofdstad van Java, en voorts overwogen hoe gehandeld moest worden, wanneer men slechts te beschikken heeft over een leger, waarbij als grondslag van samenstelling is aangenomen een beperkt getal Europeanen, dat jaarlijks met zekerheid uit het moederland kan worden verkregen.

De VOORZITTER. Wanneer ik de opmerking van den heer Verstege wel begrepen heb, dan was zij deze, „men moet vooropstellen hoe Java verdedigd moet worden en daarna bepalen de sterkte van het leger.” De heer Beeger daarentegen stelt voorop, „ik kan beschikken over eene legersterkte van

zooveel man en hoe is nu de beste manier om daarvan voor de verdediging gebruik te maken." Het geheele verschil bestaat dus slechts uit het punt van uitgang.

De heer MAC-LEOD. M. d. V., ik heb mij misschien betreffende Soerabaia niet duidelijk uitgedrukt. Schepen, als door den heer Beeger genoemd, kunnen zeker van de noordzijde binnenkomen, maar deze kunnen niet anders zijn dan van geringen diepgang. Ik heb willen zeggen dat voor oorlogsschepen van eenige beteekenis, Soerabaia niet als eene haven op de noordkust is te beschouwen.

De VOORZITTER. Wanner thans niemand meer het woord wenscht te voeren dan sluit ik de debatten, onder herhaling, namens de vergadering, van mijn welgemeenden dank, aan den spreker voor zijne belangrijke voordracht en tevens aan de andere heeren, die door hunne vragen en opmerkingen het behandelde op dezen avond nog vruchtdragender hebben gemaakt.

De vergadering wordt hierop gesloten.

De Secretaris,

G. N. H. SCHULTZ VAN HAEGEN.

BIJLAGE I.

ONTWERP-ORGANISATIE van het Indische leger, aangevende de verdeeling van het in de voordracht genoemde getal Europeanen over de verschillende wapens, dienstvakken, korpsen en instellingen van het leger. (1)

(1) Van het officierspersoneel is alleen dan melding gemaakt, wanneer zulks voor de duidelijkheid noodzakelijk was.

Departement van Oorlog.

Het officiers-personeel blijft buiten beschouwing. De militairen beneden den rang van officier, in wier aanvulling door de jaarlijksche suppletie moet voorzien worden, zijn ingedeeld als schrijver op de verschillende bureaux (waarover later bij het schrijvers-personeel) en bij den topographischen dienst. Deze laatste vordert blijkens de Alg. order 36 van 1882 en de daarin tot heden gebrachte wijzigingen een personeel, bestaande uit 88 Europeanen en 21 Inlanders, waarvoor eene jaarlijksche aanvulling noodig is van 13 Europeanen en 2 Inlanders berekend naar een jaarlijksch verlies van 15 % voor de Europeanen en 10 % voor de Inlanders.

Gewestelijke Staf.

In stede van de vijf kapiteins van den generalen staf worden bij den gewestelijken staf vijf kapiteins van de infanterie ingedeeld; op Atjeh blijft voorloopig ook de kapitein van den generalen staf.

Infanterie.

De samenstelling van de garnizoens-infanterie (de vaste bezetting van de buitenbezittingen) en van de subsistentenkaders is hierachter aangegeven. Zooals uit die staten blijkt is het garnizoens-bataljon in de 2^e mil. afd. op Java opgeheven, overigens de bestaande toestand gehandhaafd, behoudens eene enkele uitzondering, ten doel hebbende eene betere verhouding te verkrijgen tusschen het aantal kapiteins en luitenants. Zondert men Atjeh uit — de toestand daar moet als eene tijdelijke worden beschouwd, waarmede geene organisatie rekening kan houden — dan is veilig aan te nemen, dat na de laatste reorganisatie der garnizoens-infanterie, vastgesteld bij K. B. van 28 Oct. 1882 N°. 24 (A. O. 6 van 1883) en de sedert daarin gemaakte veranderingen, het aantal Europeanen, ingedeeld bij de infanterie op de buitenbezittingen, tot een uiterst minimum is teruggebracht, waar men niet beneden mag gaan.

De bestaande samenstelling van de subsistenten-kaders en het suppletie-depôt is behouden op eene enkele uitzondering na. (Zie de toelichting op den staat).

Pupillen- en militaire school zijn onder de infanterie gerangschikt, zoo ook de strafdetachementen- en het militaire huis van arrest, voor zoover het daarbij geplaatste personeel genomen wordt uit het wapen der infanterie en in de aanvulling daarvan ook door dit wapen moet worden voorzien.

Voor de formatie van de veldbataljons, rekrutenbataljons en kaderschool wordt verwezen naar de hierna volgende staten en de daarbij gegeven toelichtingen.

A. GARNIZOENS-

O M S C H R I J V I N G.		E U R O P E A													
		Luit.-Kolonel.	Majoor.	Kapitein.	Luitenant-Adjutant.	Luitenant.	Totaal.	Adj. Ond.off.	Staffourier.	Korp. tamboer.	Stafhoornblazer.	Korp. mrs.-werkl.	Sergeant-majoor.	Fourier.	
Garn. Bat. van	Sum. Westkust. ¹⁾	1	—	5	1	16	23	—	1	—	—	—	5	3	
"	"	1	1	7	2	21	32	2	2	2	2	4	7	7	
"	"	—	1	5	1	18	25	1	1	1	1	2	6	4	
"	"	1	1	12	2	41	57	2	1	1	1	2	12	14	
"	"	1	—	4	1	14	20	—	1	—	—	2	4	3	
"	"	—	1	5	1	24	31	1	1	1	1	2	6	5	
"	"	—	1	6	1	17	25	1	1	1	1	2	6	4	
"	"	1	—	6	1	19	27	2	1	1	1	2	6	5	
"	Comp. Banka. ³⁾	—	—	1	—	6	7	—	—	—	—	—	1	1	
"	" Bantam. ²⁾	—	—	1	—	2	3	—	—	—	—	—	1	1	
"	" Beukoelen. ¹⁰⁾	—	—	1	—	4	5	—	—	—	—	—	1	1	
"	" Lamp. distr. ¹¹⁾	—	—	1	—	2	3	—	—	—	—	—	1	—	
"	" Riouw. ¹²⁾	—	—	1	—	3	4	—	—	—	—	—	1	1	
Totaal		5	5	55	10	187	262	9	9	7	7	16	57	49	

B. Subsistentenkaders, Suppletie-depôt, Strafdetachementen,

Subsistentenkader te Batavia.	—	—	1	—	4	5	1	—	—	—	—	2	3	2
Detachement te Palimanan.	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—
" " Billiton.	—	—	—	—	1	1	1	—	—	—	—	—	—	—
Subsistentenkader te Semarang.	—	—	1	—	2	3	1	—	—	—	—	2	1	—
Detachement van Oengaran.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
" " Pelantoengan.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Subsistentenkader te Soerabaja.	—	—	1	—	2	3	1	—	—	—	—	2	1	—
Detachement te Banjoewangi.	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—
Subsistentenkader te Padang.	—	—	1	—	1	2	1	—	—	—	—	2	1	—
" " Kota-Radja. ¹⁾	—	—	1	—	1	2	—	—	—	—	—	2	1	—
Totaal		—	—	5	—	12	17	6	—	—	—	2	11	6
Suppletie-depôt.	—	—	1	—	1	2	1	—	—	—	—	—	1	1
Strafdetachementen.	—	1	4	1	12	18	1	—	1	1	2	4	4	—
Militair huis van arrest en provoosthuizen.	—	—	1	—	2	3	—	—	—	—	—	—	—	—
Totaal		—	1	5	1	14	21	1	—	1	1	2	4	4
Korps pupillen.	—	—	1	—	6	7	2	1	1	—	—	4	8	3
Militaire School.	—	—	1	—	4	5	1	—	—	—	—	—	1	1
Totaal		—	—	2	—	10	12	3	1	1	—	4	9	4

INFANTERIE.

E N.					I N L A N D E R S.						
Sergeanten.	Korporaals.	Fuseliers.	Totaal.	Amb. sergeanten.	Sergeanten.	Korporaals.	Tamboers.	Hoornblazers.	Fuseliers.	Totaal.	
27	29	155	220	—	24	31	10	8	518	591	1) Uitbreiding met 2 kapt. tegen vermindering met 2 luitenants. De Eur. tamb. door inl. id. vervangen.
32	32	160	250	—	28	36	7	21	666	758	2) Uitbreiding met 1 kapt. tegen vermindering met 1 luit. De Eur. tamb. door inl. id. vervangen.
29	30	167	242	—	25	33	9	10	572	649	3) De Eur. hoornbls. door inl. id. vervangen.
55	50	561	702	—	49	59	14	39	1128	1289	4) Als sub 2)
20	20	125	175	—	18	24	8	7	371	428	5) De Eur. tamb. door inl. id. vervangen.
37	37	215	306	—	34	39	13	13	632	731	6) Als sub 1)
28	28	170	242	1	25	31	9	12	472	549	7) Als sub 1) 8) Als sub 1) 9) Als sub 1)
30	35	160	243	1	25	30	8	13	476	552	10) Als sub 1) 11) Als sub 1) 12) Als sub 1)
10	11	30	53	—	7	10	4	2	194	217	
3	3	20	28	—	3	3	1	1	64	72	
7	7	30	46	—	5	8	2	2	141	158	
2	3	15	21	—	2	4	1	1	51	59	
5	5	45	57	—	4	6	1	2	89	102	Het garn. bat. d. 2e mil. afd. op Java is opgeh.
285	290	1856	2585	2	249	314	87	131	5374	6155	

Mil. Huis van Arrest, Pupillen- en Militaire School.

5	5	6	24	—	5	6	2	10	23	
2	2	10	14	—	2	2	1	31	36	
2	3	—	6	—	2	2	2	48	54	
4	4	6	18	—	4	5	2	9	20	
1	—	—	1	—	—	1	—	6	7	
1	—	—	1	—	—	1	—	6	7	
4	4	6	18	—	4	5	2	9	20	
1	1	—	3	—	1	1	1	19	22	
4	4	6	18	—	4	5	2	9	20	
2	2	4	11	—	1	2	1	2	6	1) Bij dit subsistentenkader is 1 kapitein meer tegen 1 luit. minder ingedeeld.
26	25	38	114	—	23	30	4	9	149	215
2	—	3	8	—	—	—	1	1	2	4
25	34	128 2)	200 3)	—	16	16	8	—	40	2) waaronder 7 tamb.-hoornbl., zie best. form.
—	—	—	36 3)	—	—	—	—	—	—	3) Conform Bijlage C. Kol. Versl. 1888.
25	34	128	236	—	16	16	8	—	40	
9	21	54	103	—	—	—	—	—	—	
4	—	4	11	—	—	—	2	—	—	2
13	21	58	114	—	—	—	2	—	—	2

C. VELD.

ONDSCHRIJVING.	Luit.-Kolonel.	Majoor.	Kapitein.	Luitenant-Adjutant.	Luitenant.	Totaal.	EUROPEANEN.											
							Adj. Ond.off.	Staffourier.	Korp. tamboer.	Stafhoornblazers.	Korp. mrs. werkl.	Sergeant-majoor.	Fouriers.	Sergeanten.	Korporaals.	Tamboers.	Hoornblazers.	Fuseliers 1e kl.
1e Bataljon.	1	—	5	1	13	20	6	1	1	2	2	4	4	24	28	1	3	8
2e id.	1	—	5	1	13	20	6	1	1	2	2	4	4	24	28	1	3	8
3e id.	1	—	5	1	13	20	6	1	1	2	2	4	4	24	28	1	3	8
4e id.	1	—	5	1	13	20	6	1	1	2	2	4	4	24	28	1	3	8
5e id.	—	1	5	1	13	20	6	1	1	2	2	4	4	24	28	1	3	8
6e id.	—	1	5	1	13	20	6	1	1	2	2	4	4	24	28	1	3	8
7e id.	—	1	5	1	13	20	6	1	1	2	2	4	4	24	28	1	3	8
8e id.	—	1	5	1	13	20	6	1	1	2	2	4	4	24	28	1	3	8
9e id.	—	1	5	1	13	20	6	1	1	2	2	4	4	24	28	1	3	8
10e id.	—	1	5	1	13	20	6	1	1	2	2	4	4	24	28	1	3	8
11e id.	—	1	5	1	13	20	6	1	1	2	2	4	4	24	28	1	3	8
12e id.	—	1	5	1	13	20	6	1	1	2	2	4	4	24	28	1	3	8
13e id.	—	1	5	1	13	20	6	1	1	2	2	4	4	24	28	1	3	8
14e id.	—	1	5	1	13	20	6	1	1	2	2	4	4	24	28	1	3	8
15e id.	—	1	5	1	13	20	6	1	1	2	2	4	4	24	28	1	3	8
16e id.	—	1	5	1	13	20	6	1	1	2	2	4	4	24	28	1	3	8
17e id.	—	1	5	1	13	20	6	1	1	2	2	4	4	24	28	1	3	8
18e id.	—	1	5	1	13	20	6	1	1	2	2	4	4	24	28	1	3	8
Totaal	4	14	90	18	234	360	108	18	18	36	36	72	72	432	504	18	54	144

D. Rekruten-Bataljon

OMSCHRIJVING.	Luit.-Kol. of Majoor.	Majoor.	Kapiteins.	Luit.-Adjutant.	Luitenant.	Totaal.	EUROPEANEN.													
							Adj. Ond.off.	Stafsuriers.	Korp. tamboer.	Stafhoornblazers.	Korp. mrs. werkl.	Sergeant-maj.	Fouriers.	Sergeanten.	Korporaals.	Tamb. en hoornbl.	Fus. (ook geëmp.)	id. (rekruten)	Totaal.	
1e Rekruten-Batalj.	1	—	4	1	8	14	6	1	1	2	2	4	8	24	20	2	25	110	205	
2e " "	1	—	4	1	8	14	6	1	1	2	2	4	8	24	20	2	35	160	265	
3e " "	1	—	3	1	6	11	5	1	1	2	2	3	6	18	16	2	25	110	191	
4e " "	1	—	3	1	6	11	5	1	1	2	2	3	6	18	16	2	25	110	191	
Totaal	4	—	14	4	28	50	22	4	4	8	8	14	28	84	72	8	110	490	855	
Kaderschool.	1	—	3	1	9	14	5	1	1	2	2	3	6	24	—	2	15	—	6	
Inf. Schietschool.	—	—	1	—	2	3	1	—	—	—	—	1	—	2	—	—	—	—	—	

Verlichtingen op de samenstelling der veld- en rekruten- bataljons en kaderschool.

Het aantal veldbataljons bedraagt 18; vier bataljons bestaan uit 1 Eur. en 3 Amb. compagnieën, de overige uit 1 Eur. en 3 inl. compagnieën. Zoolang nog Afrikanen bij het leger zijn ingedeeld, strekken zij in mindering van het aantal Europeanen door de formatie aangewezen en wel graadsgewijze. De Commandant van het leger bepaalt bij welk bataljon zij zijn ingedeeld.

17 veldbataljons zijn op Java, 1 ter Sumatra's-Westkust gelegd. Dit bataljon keert naar Java terug zoodra er gevaar ontstaat voor een oorlog met eene buitenlandsche mogendheid. Aangezien de mogelijkheid echter bestaat dat dit bataljon of niet kan vertrekken of niet tijdig aankomt, is er bij de verdediging niet op gerekend.

Bij het bepalen der formatie van het veldbataljon is eerst de vraag gesteld hoe sterk moet de Europeesche, Amboineesche of inlandsche compagnie zijn uit een tactisch oogpunt. Op die wijze verkrijgt men dan de sterkte, waarmede het bataljon te velde trekt, m. a. w. de mobiele sterkte.

De volgende formatie wordt gewenscht voor:

- a. de Europ. comp. (ook Afr.) 1 kap., 3 luit., 1 adj. ond. off.,
1 sergt. maj., 1 four., 6 sergt.,
6 korp., 1 tamb., 3 hoornblazers,
8 fus. 1e kl. en 120 fus. 2e kl.
- b. de Amboineesche of inl. comp. 1 kap., 3 luit., Aan Eur.
kader: 1 adj. ond. off., 1
sergt. maj., 1 fourier, 6
sergeanten en 4 korporaals
en aan Amboineezen of in-
landers 4 sergt., 4 korp.,
1 tamb., 3 hoornbl., 8 fus.
1e kl. en 120 fus. 2e kl. (1)

(1) Hoezeer erkend moet worden dat de Europeesche korporaals bij de Amboineesche en inlandsche compagnieën misplaatst zijn, moet men hen toch uit een oogpunt van organisatie daarbij blijven indeelen, wijl anders bij de gohooel infanterie geene rationeele verhouding te verkrijgen is tusschen het getal onderofficieren en dat der korporaals

De staf van het bataljon behoudt de bestaande samenstelling.

De mobiele sterkte van het veldbataljon wordt dus: 18 officieren, 194 Europeanen, en 420 Amboineezen of 18 off. 194 Europeanen en 420 inlanders. Wil het bataljon met deze sterkte aan officieren en minderen te velde trekken, dan moet de garnizoenssterkte grooter zijn en wel zooveel als het aantal non-valeurs — de rekruten daaronder niet begrepen — bedraagt, dat onder gewone omstandigheden bij ieder bataljon aanwezig is. De ondervinding leert dat men aan non-valeurs moet rekenen, voor zoover betreft de officieren 9°/_o, het Eur. kader 15°/_o, de Eur. fuseliers 20°/_o, de Amboineezen 12°/_o en de inlanders 10°/_o.

Naar dien maatstaf zal de garnizoenssterkte moeten zijn voor een mobiele sterkte als hiervoren werd opgegeven.

a. Voor de Eur. comp. 1 kapitein, 3 luitenants, 1 adj. ond. off., 1 sergt. maj., 1 fourier, 6 sergeanten, 10 korporaals, 1 tamb., 3 hoornbl., 8 fus. 1e kl. en 153 fus. 2e kl.

b. Voor de Amb. of inl. comp. 1 kap., 3 luitenants. Aan Eur. kader: 1 adj. ond. off., 1 sergt. maj., 1 four., 6 sergeanten, 6 korporaals en aan Amboineezen of inlanders, 4 sergeanten, 6 korporaals, 1 tamboer, 3 hoornbl., 8 fus. 1e kl. en 138 Amb. of 135 inl. fus. 2e klasse.

Bij den staf van het bataljon zijn ingedeeld 1 kapitein en 1 luitenant, ter voorziening in het getal non-valeurs onder de officieren.

De garnizoens- of administratieve sterkte der veldbataljons wordt dan: 20 officieren, 237 Eur. en 480 Amboineezen of 20 officieren, 237 Eur. en 471 inlanders.

en het beginsel niet kan worden vastgehouden dat een korporaal eerst, na in dien rang bij het loger te hebben gediend, tot onder-officier mag worden bevorderd.

Wordt het bataljon gemobiliseerd dan vormt het verschil tusschen administratieve en mobiele sterkte, (2 officieren 43 Eur. en 60 Amboineezen of 2 off. 43 Eur. en 51 inl.) de dan op te richten depôt-compagnie.

Wat betreft de adj. ond. off. bij de compagnieën, zij hier aangevend, dat deze functie in het leven is geroepen om de positie van het Eur. kader te verbeteren; wil men echter moeilijkheden tusschen de adj. ond.off. bij de comp. en die bij het bataljon vernijden, dan komt het mij wenschelijk voor aan de eersten eene mindere bezoldiging te geven dan aan de laatsten, b.v. eene bezoldiging insttaande tusschen de tegenwoordige soldij van den bat. ond.adj. en den sergeantmajoor.

De rekruten worden opgeleid bij rekruten-bataljons, ten 1^e omdat hierdoor de mogelijkheid wordt verkregen die bataljons te legeren in gezonde streken, wat vooral voor de uit Nederland aangekomen suppletie-troepen van belang is, ten 2^e om de meer eenvormige opleiding, die er het gevolg van is en ten 3^e om de veld-bataljons te ontlasten van eene veel tijd en personeel vereischende oefening en deze dus meer geschikt te maken voor hunne eigenlijke bestemming.

Er zijn 4 rekruten-bataljons. Het 1^e bestaat uit den staf, 1 Eur. en 3 inl. comp.; het 2^e uit den staf, 1 Europeesche, 1 gemengde Eur. en Amb, 1 Amboineesche en 1 inl. comp.; het 3^e en 4^e bataljon ieder uit den staf, 1 Eur. en 2 inl. compagnieën.

De staf bestaat uit 1 luit.-kol. of majoor, 1 luit.-adjutant, 2 adj. ond.off, 1 staffourier, 1 korp. tamboer, 2 stafhoornblazers en 2 korp. mrs. werklieden.

Kader van de Eur. comp.: 1 kap., 2 luit., 1 adj. ond.off., 1 serg.maj., 2 fouriers, 6 sergeanten, 8 korporaals en 2 tamboers en hoornblazers. Bij iedere compagnie zijn 25 geoefende Eur. fuseliers ingedeeld voor verschillende diensten.

Kader van de gemengde Eur. en Amb. comp.: 1 kap., 2 luit., 1 adj. ond.off, 1 serg.maj., 2 fouriers, 6 sergeanten en 4 korporaals, allen Europeanen, 2 sergeanten, 2 korp. en 2 tamboers en hoornblazers (Amboineezen). Bij deze comp. zijn 10 Eur.

en 15 Amb. fuseliers ingedeeld voor verschillende diensten.

Kader van de Amb. en inlandsche compagnie: 1 kap., 2 luit., 1 adj. ond.off., 1 sergt maj., 2 four., 6 sergeanten en 4 korporaals, allen Europeanen; 4 sergeanten, 6 korporaals, 2 tamb. en hoornblazers (Amboineezen of inlanders). Bij de compagnie zijn 25 geoefende Amb. of inlandsche fuseliers ingedeeld.

Het kader voor de geheele infanterie wordt gevormd aan ééne kaderschool. Theoretische en practische opleiding van de fuseliers tot korporaal en van de korporaals, voor zoover deze met het oog op hunne ontwikkeling daarvoor in aanmerking komen, tot sergeant is het doel der school. Allen verlaten in den graad van korporaal de kaderschool om bij de korpsen te worden ingedeeld.

Bevordering tot sergeant geschiedt door den korps-commandant, nadat de korporaal in dien graad bij het korps dienst heeft gedaan en bewijzen heeft gegeven van zijne practische bruikbaarheid.

De kaderschool bestaat uit een staf, 1 Eur., 1 gemengd Eur. en Amb. en 1 inl. kader-compagnie.

Staf: 1 luit.-kol. of majoor, 1 luit.-adj., 2 adj. ond.off., 1 staffourier, 1 korp. tamb., 2 stafhoornblazers en 2 korp. mrs. werklieden.

De Eur. kader-comp.: 1 kapitein, 3 luit., 1 adj. ond.off., 1 sergt.maj., 2 four., 8 sergeanten, 2 tamboers en hoornblazers en 10 Eur. fus. geëmployeerden.

De gemengde Eur. en Amb. comp.: 1 kap., 3 luit., 1 adj. ond.off., 1 sergt.maj., 2 fouriers, 8 sergeanten en 5 geëmployeerden, allen Europeanen, benevens 2 sergeanten, 2 tamboers en hoornblazers en 5 geëmployeerden, allen Amboineezen.

De inl. kader-compagnie: 1 kap., 3 luit., 1 adj. ond.off., 1 sergt.maj., 2 fouriers, 8 sergeanten, allen Europeanen en 6 sergeanten, 2 tamboers en hoornblazers en 10 geëmployeerden, allen inlanders.

Berekening van het aantal rekruten bij de rekruten bataljons.

De garnizoens-infanterie telt	2585	Eur.,	2	Amb.	6155	inl.
De subsistent. kaders tellen	114	"			215	"
Het suppletie-depôt telt	8	"			4	"
Strafdetachementen en mil.						
huis van arrest tellen	236	"			40	"
Korps pupil. en mil. sch. tellen	114	"			2	"
De veld-bataljons	4266	"	1920	"	6594	"
De rekruten-bataljons	362	"	58	"	296	"
De kaderschool telt	61	"	9	"	18	"
De schietschool	4	"			2	"
Totaal . . .	7750	Eur.	1989	Amb.	13326	inl.

De jaarlijksche aanvulling bedraagt voor de Europeanen 15%, de Amboineezen 12% en de inlanders 10%, of 1162 Europeanen, 239 Amboineezen en 1333 inlanders. Neemt men voorts aan voor den duur van den oefeningstijd voor den Europeaan 5 en voor den Amboinee en den inlander 8 maanden dan zijn er gelijktijdig bij de rekruten-bataljons 490 Europeanen, 160 Amboineezen en 896 inlanders, waarvan:

bij het 1e Rekruten-bat.	110	Eur., en 336 inlanders.
" " 2e	160	Eur., 160 Amb., en 112 inl.
" " 3e	110	Eur., en 224 inlanders.
" " 4e	110	Eur., en 224 inlanders.

Berekening van de sterkte der kaderschool.

Het aantal onderofficieren en korporaals bedraagt:

K O R P S E N.	EUROPEANEN.		AMBOINEEZEN.		INLANDERS.	
	Ond.off.	Korp.	Ond.off.	Korp.	Ond.off.	Korp.
Garnizoens-Infanterie.	439	290	2	—	249	314
Subsistenten-kaders.	51	25	—	—	23	30
Suppletie-depôt.	5	—	—	—	—	—
Strafdetachementen.	38	34	—	—	16	16
Militair huis van arrest.	11	25	—	—	—	—
Veldbataljons.	792	504	48	72	168	252
Korps Pupillen en mil. School.	35	21	—	—	—	—
Rekruten-bataljons.	172	72	6	8	32	48
Kaderschool.	44	—	2	—	6	—
Schietschool.	4	—	—	—	—	2
Totaal	1591	971	58	80	494	662

De aanvulling per jaar bedraagt, 240 Eur. ond. off. en 146 Eur. korp., 7 Amb. sergeanten en 10 Amb. korp., 50 inl. sergeanten en 66 inl. korporaals. Neemt men aan dat de geheel afgerichte Eur. Amb. of inl. fuselier, respectievelijk na een verblijf van 6 en van 9 maanden op de kaderschool tot korporaal kan worden bevorderd, dan zijn tegelijk op de kaderschool ter opleiding voor den korporaalsrang 73 Eur. 8 Amb. en 49 inl. fuseliers. Stelt men verder dat de theoretische opleiding voor den graad van onder-officier duurt 3 maanden voor den Eur., en 6 maanden voor den Amboineeschen en inlandschen korporaal, dan zijn er 180 Eur. fuseliers gedurende 9 maanden op de kaderschool voor een geregelde aanvulling van het aantal Eur. ond. off bij het leger, voorts 9 Amboineezen en 63 inlanders, alzoo het geheele getal leerlingen op de kaderschool 253 Europeanen, 17 Amboineezen en 112 inlanders, waarvan bij de Eur. comp. 135 Europeanen, bij de Eur.-Amb. comp. 118 Eur. en 17 Amboineezen en bij de inl. compagnie 112 inlanders zijn ingedeeld.

Cavalerie.

OMSCHRIJVING.	EUROPEANEN.																			INLANDERS.												
	Luitenant-Kolonel.	Majoor.	Ritmeesters.	Luitenant-Adj.	Luitenants.	Totaal.	Adj. Ond.officier.	Staflourier.	Staflrompetter.	Korps. mrs. werkl.	Oppervachtm.	Fouriers.	Wachtmeesters	Korporaals.	Trompetters.	Hoefsmeden.	Zadelmakers.	Cavaleristen 1e kl.	Cavaleristen 2e kl.	Totaal.	Wachtmeesters.	Korporaals.	Trompetters.	Hoefsmeden.	Zadelmakers.	Cavaleristen 1e kl.	Cavaleristen 2e kl.	Totaal.	Officierspaarden.	Troepenpaarden.		
CAVALERIE.																																
Staf van het regiment.	1	12 ¹⁾	1	1	1	6	2	1	1	2	—	2	8	10	2	1	—	7	65	96	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
1e eskadron.	—	—	—	—	—	4	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7	65	96	4	6	2	—	—	—	—	—	—	—	—	
2e "	—	—	—	—	—	4	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7	64	96	4	6	2	—	—	—	—	—	—	—	—	
3e "	—	—	—	—	—	4	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7	65	96	4	6	2	—	—	—	—	—	—	—	—	
4e "	—	—	—	—	—	4	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7	64	96	4	6	2	—	—	—	—	—	—	—	—	
Detachement te Makassar.	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	8	1	3	1	—	—	—	—	—	—	—	—	
Rem.-depôt.	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Depôt-eskadron met kaderschool.	—	12 ²⁾	—	—	—	4	7	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
	1	29	1	22	35	4	1	1	2	6	10	43	53	10	6	3	53	351	543	21	35	11	—	—	—	—	3	47	305	422	68	904

¹⁾ een ritm.-adjutant.

²⁾ Een is in-structeur bij de cavalerie van het legioen van Mlangke-Né-gati.

¹⁾ een ritm.-adjutant.²⁾ Een is instructeur bij de cavalerie van het legioen van Mangkoe-Ne-gara.

Toelichtingen op de samenstelling der cavalerie.

Bij het eskadron behoort eveneens een onderscheid te bestaan tusschen de mobiele en administratieve sterkte. De eerste is die, waarmede het eskadron te velde trekt. De samenstelling is aldus:

Officieren: 1 ritmeester en 4 luitenants. Aan Europeanen: 1 opperwachtmeester, 1 fourier, 8 wachtmeesters, 8 korporaals, 2 trompetters, 1 hoefsmid, 6 cavaleristen 1^e kl. en 51 id. 2^e kl. en aan inlanders: 4 wachtmeesters, 4 korporaals, 2 trompetters, 1 zadelmaker, 6 cavaleristen 1^e kl. en 51 id. 2^e kl. met 10 officieren en 146 troepenpaarden.

Bij het 2^e en 4^e eskadron is een Eur. maar geen inl. zadelmaker ingedeeld, bij het 1^e en 3^e eskadron alleen een inl. zadelmaker; deze indeeling brengt geene verandering in het aantal troepenpaarden, daar het aantal ruiters in het peloton eene daarmede overeenstemmende vermeerdering of vermindering ondergaat.

Ter berekening van de administratieve sterkte wordt aangenomen dat het verlies bij mobilisatie bedraagt 9 %, voor officieren, 15 % voor het Eur. kader, 20 % voor de Europeesche cavaleristen en 10 % voor de inlanders; voor de troepenpaarden 9 %.

Op die wijze is verkregen de in den staat vermelde administratieve sterkte der eskadrons. Bij den staf van het regiment zijn ingedeeld 1 ritmeester en 1 luitenant ter voorziening in het incompleet aan officieren bij mobilisatie. De adjudant van den reg.-comm. is ritmeester-adjudant.

Het depôt-eskadron wordt gecommandeerd door een majoor. Hierdoor wordt de keus voor regiments-commandant ruimer. Het commando over het depôt-eskadron is belangrijk genoeg om daarmede een majoor te belasten. In Nederland is dit ook het geval.

Bij dit eskadron worden kader en rekruten opgeleid en de remonte-paarden afgericht. Het aantal rekruten bedraagt 15 % van de sterkte aan Europeanen en 10 % van die aan inlanders, het aantal remonte-paarden 20 % van de sterkte aan paarden. De opleiding van den Eur. rekrut duurt 6, van den inlandschen 8, de africhting van het remonte-paard

9 maanden. Aangenomen wordt dat een remonte-rijder dagelijks 2 remonte-paarden kan afrijden. Het kader bij het depôt-eskadron is berekend naar dezen maatstaf: Bij iedere klasse van 8 rekruten moet een wachtmeester of korporaal en een geoefend ruiter zijn; bij iedere klasse van 10 remonte-paarden een wachtmeester of korporaal-instructeur. Voor de opleiding van het kader zijn bestemd 1 adj. ond.off. of opperwachtmeester, 1 Eur. wachtmeester en 1 inl. id. onder-instructeur. Verder dienen bij het depôt-eskadron geoefende cavaleristen ingedeeld te zijn voor het onderhoud der voor het onderricht van de rekruten bestemde afgerichte paarden en voor verschillende andere diensten.

Berekening van de sterkte van het depôt-eskadron.

Sterkte aan remonte-paarden en remonte-ruiters.

Er zijn ingedeeld:

640 paarden bij de veld-eskadrons.
 4 " " den staf.
 29 " " het detachement te Makasser.
 1 " " het remonte-depôt.
 65 voor het opleiden der rekruten.
 45 " " kader bij het depôt-eskadron.

784 paarden voor de cavalerie (geheel afgericht)

20 % = 158 paarden (jaarlijksche aanvulling)

waarvan tegelijk aanwezig bij het depôt $158 \times \frac{3}{4} = 120$,
 waarvoor 60 remonte-ruiters, en wel:

40 Europeanen en 20 inlanders, of
 met het verloop 50 " en 22 "

Aantal rekruten.

Er bevinden zich:

	Europeanen.	Inlanders.
Bij den staf	6	
" de veld-eskadrons	384	308
" het det. Makasser	8	31
kader bij het depôt-eskadron.	25	12
afgerichte ruiters bij idem	30	23
remonte-ruiters bij idem	50	22
	503	386
Rekruten	76	39

Tegelijk bij het depôt-eskadron $78 \times \frac{1}{2} = 39$; en $39 \times \frac{2}{3} = 26$.

De totale sterkte van dit eskadron blijkt verder uit den staat.

OMSCHRIJVING.	EUROPEANEN.										INDIËNERS.							Officierspaarden.	Tropenpaarden.	Muildieren.									
	Luit.-Kolonel.	Majoor.	Kapitein.	Luit.-Adjutant.	Luitants.	Totaal.	Adj. ond.off. dd. off.	Staffrompetter.	Staffouriers.	Korp. mrs. werkf.	Sergeant-Majoor.	Fouriers.	Sergeanten.	Korporaals.	Stukfjd. 1e kl., gel. van draagdiere.	Stukfjd. 2e kl., gel. van draagdiere.	Kanonn. 1e klasse.				Kanonn. 2e klasse.	Totaal.							
ARTILLERIE.	—	—	—	—	—	—	3	—	—	—	12	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Gew. command. d. artill.	—	—	—	—	—	—	3	—	—	—	12	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Totaal	—	—	—	—	—	—	3	—	—	—	12	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Staf, veld- en bergb.	1	1	1	1	2	6	1	1	2	2	—	1	2	8	8	2	10	—	37	69	2	4	20	40	10	30	106	3	100
1e veldb.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	2	8	8	2	10	—	37	69	2	4	20	40	10	30	106	3	100
2e "	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	2	8	8	2	10	—	37	69	2	4	20	40	10	30	106	3	100
3e "	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	2	7	8	2	10	—	37	68	2	4	20	55	4	10	95	3	15
1e bergb.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	2	7	8	2	10	—	37	68	2	4	20	55	4	10	95	3	15
2e "	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	2	7	8	2	10	—	37	68	2	4	20	55	4	10	95	3	15
3e "	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	2	7	8	2	10	—	37	68	2	4	20	55	4	10	95	3	15
4e "	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	2	7	8	2	10	—	37	68	2	4	20	55	4	10	95	3	15
Dep.-batt., waarbij de kadersch. v. d. bereiden artill.	—	2	—	4	6	—	1	—	—	—	1	2	6	10	2	36 ^{a)}	41 ^{b)}	99	4	4	45	—	20	52 ^{c)}	125	6	132	—	—
Totaal	1	1	10	1	23	36	9	1	2	2	8	16	58	66	16	106	300	584	18	32	185	340	66	182	823	33	496	164	

Conform n. d. bestaanden toest. Zijn voorde aanvull. in rekening gebracht bij de depôt-comp. der vesting-artillerie.

a) waarbij 12 rem. ruit. b) zijn rekruten. c) zijn rekr. (kanonn. en stukrijders).

Conform a. d. bestaanden toest. Zijn voordeaanvull. in rekening gebracht bij de depot-comp. der vesting-artillerie.

a) waarbij 12 rem. ruit.
b) zijn rekruten.
c) zijn rekr. (kanonn. en stukrijders).

Toelichtingen op de samenstelling der veld- en berg- (lichte veld-)artillerie.

De batterij veld-artillerie bestaat op oorlogsvoet uit 6 vuurmonden, 6 gekoppelde munitie-voorwagens, 1 reserve-affuit, 1 smidswagen, 1 voorraadwagen en 1 bagagewagen. Alle voertuigen zijn met 6 paarden bespannen. — Aan personeel is bij deze batterij noodig:

	EUROPEANEN.										INLANDERS.					Officierspaarden.	Troepenpaarden.	
	Kapitein.	Luitenants.	Adj.-onderoff.	Sergt-majoor.	Fourier.	Sergeanten.	Korporaals.	Trompetters.	Kanonniërs.	Totaal.	Sergeanten.	Korporaals.	Trompetters.	Stukrijders.	Kanonniërs.	Totaal.		
Bij de stukken	1	2	1	—	—	6	6	1	30	44	—	—	—	18	—	18	3	44
" " gekopp. mun.-voorwag.	—	1	—	—	—	2	—	1	6	9	1	—	—	18	12	31	1	40
" " reserve-aff. en voertuig.	—	—	—	1	1	—	—	—	1	3	1	1	—	12	11	13	—	28
Rreserve-manschapp. en paard.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	6	12	19	—	12
	1	3	1	1	1	8	6	2	37	56	2	2	—	54	35	81	4	124

Al het personeel, noodig bij eene batterij op oorlogsvoet, moet in vredestand present zijn (1), waarbij dan nog gerekend dient te worden op eenig verlies bij mobilisatie; dit laatste te stellen op 9 % voor de officieren, 15 % voor het Eur. kader, 20 % voor de Eur. kanonniërs en 10 % voor de inlanders. (2)

Wat de paarden betreft moeten steeds bij de batterij present zijn al de rijpaarden, de trekpaarden voor de stukken en gekoppelde munitie-voorwagens en vier paarden voor de reserve-affuit, hierbij eveneens te rekenen op een verlies van 9 % bij mobilisatie. In oorlogstijd zullen dan nog noodig zijn 20 trek- en 12 reserve-paarden; door eene goede dislocatie in tijd van vrede gepaard aan de invoering van eene paarden-conscriptie moet in het ontbrekende aantal paarden worden voorzien zoodra de oorlogstoestand zulks noodzakelijk maakt.

Als regel wordt aangenomen dat iedere vuurmond onmiddellijk gevolgd wordt door een gekoppelden munitie-voorwagen, hierdoor kunnen van de *korporaal* en acht kanonniërs, ingedeeld

(1) Smid, wagenmaker en zadelmaker rekenen in de formatie der comp. art.-werklieden.

(2) De vredessterkte der veldbatterijen blijkt uit den staat.

bij vuurmond en voorwagen, er drie plaats nemen op den voorwagen van den vuurmond en 6 op den gekoppelde munitie-voorwagen, waardoor bewegingen in draf voor de veldbatterijen niet langer uitgesloten zijn.

Bergbatterijen. Volgens het jongste koloniaal verslag zijn er 165 muildieren beschikbaar, dat is dus voor ieder der door ons voorgestelde bergbatterijen 41, welk getal juist voldoende is om de vuurmonden, eene reserve-affuit, vier munitiekisten per vuurmond en drie stel broko's te dragen, waarbij dan nog per batterij 6 muildieren beschikbaar blijven ter vervanging van voor den velddienst minder geschikte dieren. Moeten de bergbatterijen op voet van oorlog worden gebracht, dan zullen voor het dragen van de 48 munitiekisten der 2^e linie, de draagbare smidse etc. geen muildieren beschikbaar zijn en bijgevolg paarden moeten worden aangekocht. Afgezien van het bezwaar gelegen in de aanwezigheid van tweeërlei soort van dieren bij dezelfde batterij, is het zeer de vraag of die aangekochte paarden dan wel in staat zullen wezen behalve het draagzadel met deken (± 10 Kg.) nog 2 munitiekisten, ad 46 Kg. ieder, te dragen, eene vraag, die naar mijne opvatting bepaald ontkennend moet beantwoord worden.

Houdt men hierbij tevens in het oog — om van andere nadeelen niet eens te gewagen — dat wij door de invoering van het muildier bij onze bergbatterijen ons, wat de aanvulling betreft, afhankelijk hebben gemaakt van het buitenland, en van eene dergelijke aanvulling zeker geen sprake meer kan wezen zoodra Java in een oorlog met eene buitenlandsche mogendheid is gewikkeld, dan komt het mij om die reden alleen reeds raadzaam voor met de aanschaffing van muildieren voor onze bergbatterijen niet verder voort te gaan en gaandeweg die batterijen te vervormen tot lichte veldbatterijen door b.v. den vuurmond met affuit te verbinden aan eenen lichten munitie-voorwagen en voor het vervoer der munitie in 2^e linie twee dier voorwagens, aangekoppeld, te bezigen. Zoodra het Indische leger in het bezit zal zijn van een achterlaadmortier van 75 mM. kan deze bij uitstek lichte vuurmond hoofdzakelijk gebruikt worden voor den strijd tegen den inlandschen vijand. De bediening dezer vuur-

monden geschiedt door de comp. vest.-artillerie, waarbij zij zijn ingedeeld.

Ter berekening van het benoodigde aantal officieren en minderen nemen wij aan dat de bergbatterijen, zoolang de vervorming in lichte veldbatterijen nog niet plaats heeft gehad, op oorlogsvoet samengesteld zijn uit:

6 vuurmonden, 72 draagbare munitiekisten, eene reserve-affuit, drie stel broko's, eene draagbare smidse en een stel raddragers, waarvoor noodig aan personeel en paarden:

	Kapitein.	Luitenant.	EUROPEANEN.								INLANDERS.					Troepenpaarden.			
			Adj.-onderofficier.	Sergeant-majoor.	Fourier.	Sergeanten.	Korporaals.	Trompetters.	Kanonniërs.	Totaal.	Sergeanten.	Korporaals.	Stukrijd. en draag-dier-geleiders.	Kanonniërs.	Totaal.	Officierspaarden.	Muuldieren.	Rij.	Draag.
1 ^e linie: 6 vuurmonden en 24 draagbare munitiekisten.	1	2	1	—	—	6	6	1	30	44	—	—	30	—	30	3	30	8	—
2 ^e linie: 48 draagbare munitiekisten, reserve-affuit, broko's, draagbare smidse en raddragers.	—	—	—	1	1	1 ^a	—	1	7	11	1 ^a	1 ^b	31	—	33	—	5	5	26
Reserve kanonniërs, muuldieren en paarden.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1 ^c	1 ^c	6	12	20	—	6	—	6
	1	2	1	1	1	7	6	2	37	55	2	2	67	12	83	3	41	13	32

^a Bij de reserve-munitie.

^b bij de reserve-affuit.

^c bij de reserve-paarden en muuldieren.

De 3 werklieden bij de batterij zijn begrepen in de formatie der comp. art. werklieden.

Bij de 2^e linie zijn reeds 7 Eur. kanonniërs ingedeeld met het oog op de behoefte aan vertrouwd personeel bij het uitgeven der munitie uit de voorwagens, zoodra deze bij de lichte veldbatterijen in dienst zijn gesteld. Met het oog daarop zijn ook de stukcommandanten en de Europ. en inl. sergeant bij de reserve-munitie bereden gelaten. Overigens zullen alleen wijzigingen in het inlandsch personeel behoeven plaats te hebben.

Al het personeel, noodig bij eene berg (lichte veld) batterij op oorlogsvoet, moet in vredeestijd aanwezig zijn, waarbij dan nog te rekenen op het vroeger vermelde procent aan nonvaleurs. Van de paarden moeten present zijn al de rijpaarden en muil dieren — zoolang deze er zijn, ten getale van 41. Na de verandering in lichte veldbatterijen dienen in vredeestijd de trekpaarden voor de vuurmonden en de 6 gekoppelde lichte-munitie-voorzagens en vier paarden voor de reserve-afuit, vermeerderd met 9 % verlies bij mobilisatie, bij de batterij present te zijn. — De overige paarden moeten in de periode der oorlogsvoorbereiding worden aangeschaft op de wijze als bij de veldbatterijen is gezegd. (1)

Ter voorziening in het incompleet aan officieren bij mobilisatie zijn bij den staf der veld- en bergbatterijen 1 kapitein en 2 luitenanten ingedeeld.

Voor de veld- en berg- (c.q. lichte veld-)artillerie wordt eene depôt-batterij opgericht. Bij deze batterij worden kader en rekruten opgeleid en de remonte-paarden afgericht. Bij de berekening is aangenomen dat de opleiding duurt van een Europeaan tot kanonnier 6 maanden, van een inlander tot kanonnier of tot stukrijder 8 maanden, voor het remonte-paard 9 en het remonte-trekpaard 6 maanden. — De aanvulling aan rekruten is 15 % voor de Europeanen, 10 % voor de inlanders, aan paarden 20 %.

Aan afgerichte paarden zijn bij de depôtbatterij noodig:

1°. paarden voor het bereden kader dier batterij (1 adj. ond.-off., 1 sergt. maj., 1 four., 6 Eur. sergt., 2 Eur. tromp. en 4 Inl. sergeanten); 2°. 25 paarden voor de opleiding van het kader op de kaderschool; 3°. 4 bespanningen van 6 paarden voor 4 veldvuurmonden, 4 bespanningen van 2 paarden voor 4 bergvuurmonden en 8 draagpaarden; in 't geheel dus 40 rijpaarden, 32 trekpaarden en 8 draagpaarden.

Behalve het bovengenoemde bereden kader zijn voor de oefening van kader en rekruten 10 Eur. korp., 4 inl. korp., 24

(1) De vredesformatie dier batterijen blijkt uit den staat

Eur. kanonniers, 30 stukrijders en 20 inl. kanonniers, allen gecefende manschappen, bij de batterij ingedeeld, en voor de af-richting der remonte-paarden 12 Eur. en 15 inl. remonte-ruiters.

Berekening van het aantal rekruten bij de Depôt-batterij.

Ingedeeld zijn :

	Europeanen.	Inlanders.
Bij den staf	6	—
„ de veldbatterijen	207	318
„ „ bergbatterijen	272	380
„ „ depôt-batterij	58	73
	543	771
waarvoor noodig aan rekruten	82	77
Te gelijk bij de batterij	$82 \times \frac{1}{2} = 41$	$77 \times \frac{2}{3} = 52.$

Id. van het aantal remonte-paarden.

Er zijn ingedeeld :

Bij den staf	4 paarden
„ de veldbatterijen	300 „
„ „ bergbatterijen	60 „ (zoolang er nog muildieren zijn.)
„ „ depôt-batterij	80 „
	444 paarden,

waarvan 164 rijpaarden en 280 trekpaarden.

Aanvulling 33 „ „ 56 „ „ per jaar.

Tegelijk bij de batterij $33 \times \frac{1}{12} = 24$ en $56 \times \frac{1}{2} = 28$, waarvoor noodig 12 Eur. en 15 inl. remonte-ruiters.

Voor de berekening van het aantal élèves op de kaderschool is aangenomen dat de opleiding tot korporaal voor den geheel geoefenden Eur. en inl. kanonnier duurt 6 en 9 maanden, terwijl de korporaals, die intellectueel voldoende ontwikkeld zijn om later tot sergeant te worden bevorderd, nog 6 en 9 maanden op de kaderschool blijven voor hunne theoretische opleiding. Allen gaan echter steeds in den graad van korporaal naar de batterijen. De totale sterkte der depôt-batterij blijkt wijders uit den staat.

**Vesting-artillerie op Java en artillerie
op de Buitenbezittingen.**

Vesting-Artillerie op Java en

OMSCHRIJVING.	EUROPEANEN.										
	Kapitein.	Luitenant.	Totaal.	Adj. ond.off., dd.off.	Sergeant-majoor.	Fouriers.	Sergeanten.	Korporaals.	Kanonn. 1e kl.	Kanonn. 2e kl.	Totaal.
VESTING-ARTILLERIE.											
1e Compagnie.	1	3	4	1	1	2	6	8	20	43	81
2e id.	1	3	4	1	1	2	6	8	20	43	81
3e id.	1	3	4	1	1	2	6	8	20	43	81
4e id.	1	3	4	1	1	2	6	8	20	43	81
5e id.	1	3	4	1	1	2	6	8	20	43	81
6e id.	1	3	4	1	1	2	6	8	20	43	81
7e id.	1	3	4	1	1	2	6	8	20	43	81
8e id.	1	3	4	1	1	2	6	8	20	43	81
1e Torpedo-Compagnie.	1	3	4	—	1	1	10	10	20	60	102
2e id. id.	1	3	4	—	1	1	10	10	20	60	102
Magazijnmeesters d. Artillerie.	—	—	—	10	—	—	—	—	—	—	10
Conducteurs " "	—	—	—	6	12	—	17	—	—	—	35
De Compagn. artillerie werkl.	—	—	—	—	1	1	6	—	142	20	170
Pyrotechnische werkplaats.	—	—	—	1	2	—	1	1	14	—	19
Voor twee buskruitmolens.	—	—	—	—	2	—	2	2	24	—	30
Geweermakersschool.	—	—	—	9	3	—	—	—	24	—	36
Geweermakers-ateliers.	—	—	—	6	14	—	51	—	—	—	71
Bij het korps Pupillen.	—	—	—	—	—	—	3	3	—	—	6
ARTILLERIE OP DE BUITEN-BEZITTINGEN.											
Bij de sectiën achterlaadmort.	3	13	16	—	—	—	26	26	52	78	182
2 compagniën art. op Atjeh.	2	5	7	3	2	2	12	18	40	85	162
Totaal	15	48	63	43	46	21	186	134	496	647	1573
1e Eur. depôt-compagnie.	1	3	4	1	1	1	6	8	15	121 *	153
2e inl. depôt-compagnie.	1	3	4	1	1	1	6	—	—	—	9
Totaal generaal	17	54	71	45	48	23	198	142	511	768	1735

Artillerie op de Buitenbezittingen.

INLANDERS.						TOELICHTINGEN.
Sergeanten.	Korporaals.	Hoornblazers.	Kannonn. 1e kl.	Kannonn. 2e kl.	Totaal.	
4	8	2	30	93	137	
4	8	2	30	93	137	
4	8	2	30	93	137	
4	8	2	30	93	137	
4	8	2	30	93	137	
4	8	2	30	93	137	
4	8	2	30	93	137	
4	8	2	30	93	137	
4	8	2	30	93	137	
6 ^a	5	2	6	94	113	^a Waarvan 2 met den rang van sergeant-majoor.
6 ^a	5	2	6	94	113	
—	—	—	—	—	—	Conform § 85 der Alg. Ord. 36 van 1882.
—	—	—	—	—	—	« § 86 « « « « «
—	—	2	36	12	50	« § 87 « « « « «
—	—	—	—	—	—	en Formatiestaat N ^o . 1.
—	—	—	—	—	—	Conform § 87 der Alg. Ord. 36 van 1882.
6	—	—	6	—	12	« § 87 « « « « «
—	—	—	—	—	—	« § 88 « « « « «
—	—	—	—	—	—	« § 89 en § 90 der Alg. Order 36
—	—	—	—	—	—	v. 1882. De reserve berekend op 12 Sergt.
—	—	—	—	—	—	Conform § 127 der Alg. Order 36 van 1882.
13	13	—	26	26	78	
4	4	4	20	50	82	
67	91	26	340	1020	1544	
—	—	2	—	—	2	*) Zijn rekruten.
8	—	2	15	118 *	143	
75	91	30	355	1138	1689	

Toelichtingen.

A. Vesting-artillerie op Java. Voor de compagnie vesting-artillerie is de bestaande formatie behouden, met dit verschil, dat de 72 inlandsche kanonniers, waarmede men de compagnie in oorlogstijd denkt uit te breiden, reeds dadelijk in de formatie zijn opgenomen; in verband daarmede is een sterker inlandsch kader bij de compagnie ingedeeld. Door een en ander wordt de oorlogsterkte der compagnie:

1 kapitein, 3 luitenants, 1 adj. ond.off., 1 sergeant-majoor, 1 fourier, 6 sergeanten, 6 korporaa's, 20 kanonniers 1^e en 30 kanonniers 2^e kl., allen Europeanen; voorts: 4 sergeanten, 6 korporaa's, 2 hoornblazers, 30 kanonniers 1^e en 80 id. 2^e kl., allen inlanders.

Ter bepaling van de administratieve sterkte wordt aangenomen dat het verlies bij mobilisatie is 15 % van het Eur. kader, 20 % van de Europeanen en 10 % Inlanders; die sterkte wordt dan zooals in den staat is aangegeven.

Het aantal compagnieën wordt op 8 bepaald, waarvan in oorlogstijd 3 te Batavia, 1 te Samarang, 2 te Tjilatjap en 2 te Soerabaja noodig zijn. Op de beide compagnieën te Atjeh (zie hieronder) wordt voorloopig niet gerekend.

De noodzakelijkheid van de oprichting van torpedo-compagnieën (minstens twee, één voor Tjilatjap en één voor Soerabaja) zal wel algemeen worden erkend, daarom is er bij deze formatie op gerekend. Hoedanig de juiste samenstelling dier compagnieën moet zijn, dient in Indië te worden bepaald in verband met de van de torpedisten te verlangen diensten. Bij gebrek aan gegevens is de samenstelling van de torpedo-compagnie in Nederland als grondslag aangenomen en overwogen welke functiën daarbij door inlanders zijn waar te nemen. Daardoor is verkregen de volgende voorloopige samenstelling:

1 kapitein, 4 luitenants, 1 sergeant-majoor, 1 fourier, 10 sergeanten, 10 korporaa's, 80 torpedisten (allen Europeanen), 2 opperschippers (S. m.), 4 sergt. schippers, 5 korp. schippers, 2 hoornblazers, 6 kanonnier stokers en 94 torpedisten (allen inlanders).

Timmerman, smid-vuurwerker en smid-bankwerker rekenen in de formatie der comp. artillerie werklieden, waarvan zij gedetacheerd worden.

Bij deze compagnieën is geen verschil gemaakt tusschen mobiele en garnizoens-sterkte.

B. Artillerie op de Buitenbezittingen.

Bij het bepalen van de sterkte der artillerie op de buitenbezittingen wordt uitgegaan van deze beginselen:

1o. de verschillende posten zijn of worden bewapend met vuurmonden, welke zoo noodig door handlangers uit de infanterie-bezetting bediend kunnen worden;

2o. waar andere vuurmonden in batterij staan, die bepaaldelijk eene bediening van artilleristen vorderen, worden deze vervangen door de sub 1 bedoelde vuurmonden;

3o. dat in verband met deze wijzigingen en met de zooveel betere gemeenschap der buitenbezittingen met Java de artillerie-magazijnen op de buitenbezittingen zooveel als maar eenigszins mogelijk is worden ingekrompen; en

4o. dat alleen op de buitenbezittingen, waar de sterkte van het garnizoens-bataljon toelaat eene of meerdere mobiele colonnes uit te rusten, artillerie-personeel noodig is ter bediening van de sectie- of sectiën achterlaadmortieren, welke bij die mobiele colonnes worden ingedeeld.

Op het voorafgaande wordt ten behoeve van Atjeh in zoo verre eene uitzondering gemaakt dat voor de bediening der vuurmonden op de verschillende posten en voor diensten in de oorlogsmagazijnen vooralsnog gerekend wordt op eene artillerie-bezetting van gelijke sterkte als de daar thans gelegerde 6o en 22e compagnie, vermeerderd met een verloop van 15 % voor het Europeesche kader, 20 % voor de Europeanen en 10% voor de inlanders. Wanneer deze compagnieën op Atjeh gemist kunnen worden, gaan zij over bij de vesting-artillerie op Java.

In verband met het bepaalde sub 4 zijn de sectiën achterlaadmortieren gestationneerd als volgt:

Te Atjeh — ter vervanging van de daar gelegerde		
bergbatterij		3 sectiën.
„ Padang „ „ „ „ „ „		
twee sectiën bergartillerie	2	„
„ Palembang	1	sectie.
„ Lahat	1	„
ter Sumatra's Oostkust	2	sectiën.
te Bandjermasin	1	sectie.
„ Makasser ter vervanging v. de sectie bergartillerie	1	„
„ Amboina	1	„
„ Pontianak	1	„
Totaal		13 sectiën.

Het personeel ingedeeld bij eene sectie mortieren is 1 luit., 2 Eur. sergt., 2 Eur. korporaals, 10 Eur. kanonniers, 1 inl. sergt., 1 inl. korp. en 4 inl. kanonniers. Waar 2 of meer sectiën gelegerd zijn, voert 1 kapitein daarover het bevel. — Voor het vervoer van de mortieren en de munitie worden koeli's in dienst genomen.

Depôt-compagnieën der Vesting-Artillerie.

Deze compagnieën dienen tot opleiding van het kader en van de Europeesche en inlandsche kanonniers. Voor de bepaling van de sterkte is uitgegaan van de onderstelling dat het jaarlijksch verlies bedraagt: 15 % voor de Europeanen en 10 % voor de inlanders, en de opleiding van den Europeeschen rekrut tot kanonnier 6 maanden en van den inlandschen rekrut 9 maanden duurt. — Al het kader verlaat als korporaals de kaderschool, om eerst bij de compagnieën den practischen dienst te leeren; de korporaals, die door ontwikkeling enz. in de termen vallen om later tot sergeant te worden bevorderd, verkrijgen de noodige theoretische opleiding op de kaderschool, vóór hunne indeeling bij de compagnieën. De opleiding van den geoefenden Europeeschen kanonnier tot korporaal duurt 6, voor den inlandschen 9 maanden; de theoretische opleiding tot sergeant voor den Eur. korp. 6, voor den inlandschen 9 maanden.

Naar dezen maatstaf wordt de sterkte der depôt-compagnieën als volgt berekend :

De jaarlijksche aanvulling aan Europeanen bedraagt 15 % van 1629 Eur. of 242 Eur. en aan inlanders 10 % van 1571 inl. of 157 inl.

In verband met den duur der opleiding zullen er te gelijk bij de depot-compagnieën zijn $242 \times \frac{1}{2} = 121$ Europeanen en $157 \times \frac{1}{4} = 118$ inlanders.

Het aantal Eur. korp. bij de vest.art. is 142, de jaarlijksche aanvulling mitsdien 21 en het aantal dat tegelijk bij de kaderschool in opleiding is 10.

Het aantal Eur. ond.off. bij de vestingartillerie is 314, de jaarlijksche aanvulling dus 48, die in verband met het bovengezegde, allen tegelijk op de kaderschool zijn.

Het geheele getal Eur. kanonniers dat tot korporaal wordt opgeleid is bijgevolg 58, daarvan verlaten er 10 na 6 en 48 na een jaar de kaderschool.

Wat de inl. ond.off. en korporaals betreft, geeft eene berekening als de bovenstaande in verband met den aangegeven duur der opleiding dat er tegelijk op de kaderschool zijn 23, waarvan er 8 na verloop van 9 maanden en 15 na verloop van anderhalf jaar de kaderschool verlaten.

Genietroepen, geniewerklieden, enz.

(Zie ommezijde).

Genietroepen, Geniewerklieden, enz.

ONSCHEIJVING.	EUROPEANEN.																INLANDERS.						TOELICHTINGEN.								
	Kolonel.	Luitenant-Kolonel.	Majoor.	Kapitein.	Luitenant-Adjutant.	Luitenants.	Totaal.	Adj. ond.off.	Staffouriers.	Korp. mrs. werkl.	Serg.-Majoor.	Fouriers.	Sergeanten.	Korporaals.	Tamboers.	Hoornblazers.	Geniesold. 1e kl.	Geniesold. 2e kl.	Geniesold. 3e kl.	Rekruten.	Totaal.	Sergeanten.		Korporaals.	Tamboers.	Hoornblazers.	Geniesold. 1e kl.	Geniesold. 2e kl.	Rekruten.	Totaal.	
Militair opzichter der genie.							27																								De mil. opz. als ond. adj. gerekend.
Tekenaars der Genie							2				3			7	4							23									
Staf der Genietroepen en werklieden.	1																														
1e Compagnie.							1	2	4	1	2	2			8		7	24	33			5	2	4	2	2	20	47		75	
2e "								4	5					1	6	8		24	33			75	2	4	4	2	20	47		75	
3e "								4	5					1	6	8		24	33			75	2	4	4	2	20	47		75	
4e "								6	7					1	16	16		24	28			86	2	4	4	2	40	116		164	
Depôt- en school-compagnie.														1	2	6	8		2	10			74	103	2	4	2	10		42	60
Korps Geniewerklieden.								6					16		31	53		24	37	53		220	16	17						33	
Magazijnmeester der Genie.								4						4	4							4									
Cond. der Genie.								2					4	4	4							14									
	1	5	1	24	31	42	2	2	28	6	82	100	—	8	137	164	53	74	707	26	37	—	10	110	237	42	482				

Toelichtingen.

Het korps genietroepen bestaat uit een staf, drie veldcompagnieën, de telegraaf- en spoorwegcompagnie en eene depôt-compagnie. Neemt men aan dat de veldcompagnie op voet van oorlog 150 man tellen moet dan zal de samenstelling de volgende zijn: Aan Europeanen: 1 kapitein, 4 luitenants, 1 sergeant-majoor, 1 fourier, 6 sergeanten, 8 korporaa's, 2 tamboers en hoornblazers, 24 geniesoldaten 1^e en 33 geniesoldaten 2^e klasse; en aan inlanders: 2 sergeanten, 4 korporaa's, 2 tamboers en hoornblazers, 20 geniesoldaten 1^e en 47 geniesoldaten 2^e klasse.

Telegraaf- en spoorwegcompagnie. De telegraafafdeeling bestaat uit 4 officieren, 12 Eur. sergeanten, 12 Eur. korporaa's, 32 Eur. en 76 inl. geniesoldaten. Uit dit personeel kunnen vier brigades gevormd worden, waarvan een voor het hoofdkwartier en de drie overigen voor de drie deelen, waarin het bij Batavia opgestelde leger is verdeeld.

De spoorwegafdeeling, toegevoegd aan het hoofdkwartier van het leger, bestaat uit: 1 kap., 2 luit., 1 sergt.-majoor, 1 fourier, 4 sergeanten, 4 korporaa's, 20 geniesoldaten, (allen Europeanen); 2 sergeanten, 2 korporaa's, 2 tamboers en hoornblazers en 80 geniesoldaten (inlanders).

Bij deze compagnieën wordt geen onderscheid gemaakt tusschen administratieve en mobiele sterkte, wijl de non-valeurs bij mobilisatie vervangen kunnen worden door voor den dienst geschikt personeel uit het korps genie-werklieden.

Het korps genie-werklieden blijft de bestaande samenstelling behouden. Het depôt van dit korps te Willem I wordt beheerd door een der luitenants voor speciale diensten, welke zijn ingedeeld bij den staf van het korps genietroepen ter voorziening in het verlies aan officieren bij mobilisatie. Het korps genie-werklieden is, in kleine detachementen opgelost, over den geheelen Indischen Archipel verspreid; voor zoover zij op Java zijn, kunnen zij gebruikt worden om bij mobilisatie de veldcompagnieën of de telegraaf- en spoorwegcompagnie van de genietroepen volgens formatie aan te vullen.

School- en depôt-compagnie. Er is uitgegaan van de onderstelling dat de jaarlijksche aanvulling bedraagt voor de Europeanen 15 % en voor de inlanders 10 %; wijders dat de opleiding van rekrut tot geniesoldaat duurt voor den Europeaan 9 en voor den inlander 12 maanden. Bij deze compagnie wordt al het kader opgeleid, noodig voor de genietroepen en de geniewerklieden.

De sterkte der depôt- en schoolcompagnie is uit den staat te zien, de twintig geniesoldaten 1e of 2e klasse (10 Eur. en 10 Inl.) zijn daarbij ingedeeld voor verschillende corvées en andere diensten.

Toelichtingen.

Bij de berekening van het aantal Europeanen en inlanders, ingedeeld bij den geneeskundigen dienst, is in de eerste plaats gelet op de behoeften in oorlogstijd. Dat personeel is in tijd van vrede over de verschillende hospitalen en ziekenzalen op Java zoodanig verdeeld, dat het de noodige opleiding kan ontvangen voor de taak, die in oorlogstijd moet worden vervuld. Is het personeel niet voldoende voor den gewonen dienst in tijd van vrede, dan moet burgerpersoneel in dienst worden genomen, op de buitenbezittingen aan te vullen met voor den velddienst ongeschikte militairen. Aan geoefend en geheel voor den dienst te velde geschikt personeel is noodig: Bij iedere compagnie infanterie, eskadron cavalerie, batterij artillerie en veldcompagnie genietroepen een Eur. ond.officier of korporaal van den geneeskundigen dienst en 4 inl. ziekendragers.

Bij den staf van ieder bataljon infanterie, het regiment cavalerie, de bereden artillerie en de genietroepen een Eur. ond.off. of korporaal van den geneeskundigen dienst.

Bij iedere verbandplaatsafdeeling — waarvan er vier noodig worden geacht — 6 Eur. ond.off. of korp. van den geneeskundigen dienst, 16 Eur. ziekenverplegers en 40 inl. ziekendragers.

Bij twee veldhospitalen 2 Eur. sergeanten en 2 korporaals van den geneeskundigen dienst en 32 Eur. ziekenverplegers.

Het overige personeel, noodig bij de verbandplaatsafdeelingen en veldhospitalen wordt in oorlogstijd van de verschillende dienstvakken, het schrijverspersoneel en den trein gedetacheerd.

Wil men het personeel, hiervoren genoemd, in oorlogstijd beschikbaar hebben, dan moet hierbij in rekening worden gebracht het gewone verloop, d. i. 15 % voor Europeesch kader, 20 % voor Europeanen en 10 % voor inlanders. Op deze wijze verkrijgt men 160 Eur. ond.off. en korp. van den geneeskundigen dienst, (1) 120 Eur. ziekenverplegers en 540 inl. ziekendragers. Uit een administratief oogpunt is dit personeel verdeeld

(1) Het verdient aanbeveling een deel der Eur. sergeanten den graad van sergeant-majoor en adjudant-onderofficier toe te kennen.

in vier compagnieën, namelijk ééne compagnie ziekenverplegers, sterk 1 luit., 1 sergt.-maj., 1 four., 40 sergt. en korp. en 120 ziekenverplegers, en drie compagnieën ziekendragers, elk sterk 1 luit., 1 sergt.-maj., 1 four., 40 Eur. sergt. en korp. en 180 inl. ziekendragers.

De aanvulling, die per jaar noodig is, bedraagt 42 Europeanen en 54 inlanders. De opleiding geschiedt bij de comp. ziekenverplegers en een der comp. ziekendragers, overigens bij de hospitalen op Java.

Uit deze compagnieën wordt geput voor de ziekenverpleging bij expeditiën tegen inlandsehe vijanden.

Administratie.

Bij dit dienstvak is het navolgende personeel beneden den rang van officier ingedeeld:

50 adj.-ond.off. kwartiermeester.

30 sergeant-maj. „

80 minderen.

Er bestaat voorshands geen reden in die indeeling eene verandering te maken; handhaven wij dus deze, dan zal er eene jaarlijksche aanvulling benoodigd zijn van 12 Europeanen.

Militaire schrijvers.

Bij de samenstelling van het korps militaire schrijvers is in de eerste plaats rekening te houden met de behoefte aan schrijvers in oorlogstijd, nadat het geheele leger is gemobiliseerd. Die personen moeten militairen zijn; zij vormen de vaste kern van het korps militaire schrijvers op Java. In tijd van vrede zijn zij over de verschillende bureaux en onderdeelen van het leger op Java verdeeld; overigens wordt in de behoefte aan schrijvers voor den dienst voorzien door indienstneming van burgerpersoneel, waarvoor even als vroeger klerkenloozen worden te goed gedaan volgens een vast te stellen tarief.

Na de mobilisatie worden noodig geoordeeld :
 Bij ieder der 7 afdeelingen van het departement van
 oorlog 2 schrijvers. totaal 14

Bij het hoofdkwartier van het leger :
 Voor den generalen staf. . 3 schrijvers.
 „ de intendance 3 „
 „ den geneesk. dienst . 2 „
 „ de cavalerie 1 „
 „ de artillerie 2 „
 „ de genie 1 „
 „ de res. verbandspl.afd. 1 „
 „ den staf der vest.-art. 2 „ totaal 15

Bij den Staf van ieder
 legeronderd. bij Batavia :
 Staf. 2 „
 Intendance 2 „
 Artillerie 1 „
 de verbandpl.afd. . . . 1 „ totaal 18

Bij den Comm. der troe-
 pen te Soerabaja :
 Staf. 2 „
 Intendance 2 „
 Vesting-artillerie . . . 2 „ totaal 6

Bij den Comm. der troe-
 pen te Tjilatjap :
 Als te Soerabaja . . . „ 6

Bij den Comm. der troe-
 pen te Semarang :
 (Staf en Intendance) . . „ 2
 Bij de 4 rekrutenbataljons 4 „
 „ het depôt-eskadron . 1 „
 „ de depôt-batterij . . 1 „
 „ de dep. v. de vest.-art. 2 „
 „ het dep. v. de gen.tr. 1 „ totaal 9

in 't geheel noodig 70 schrijvers.

Wil men dit getal in oorlogstijd beschikbaar hebben, dan zal bij een verlies van 15 % bij mobilisatie het aantal mil. schrijvers doorlopend in dienst te houden, bedragen 82, waarvoor eene jaarlijksche aanvulling noodig is van 12 Europeanen, berekend naar een verlies van 15 % per jaar.

Trein.

Een trein is voor het Indische leger even goed als voor ieder ander leger eene bepaalde behoefte. Bij de samenstelling dient gelet te worden op de bestemming van dat leger, welke medebrengt dat het geschikt moet zijn zoowel voor den strijd tegen een inlandschen als tegen een buitenlandschen vijand. — Om aan de eerste taak te beantwoorden is het noodig den trein zoodanig te organiseeren dat eene expeditionnaire troepenmacht van 4 bataljons infanterie, 1 bergbatterij (1), 1 peloton cavalerie en 1 peloton genietroepen in korten tijd op de been kan worden gebracht. — Voor de tweede bestemming wordt een trein vereischt voor het geheele veldleger, sterk 18 batt. infanterie, 4 esk. cavalerie, 7 batt. artillerie en 3 veldcompagnieën genietroepen. —

In beide gevallen verschillen de te gebruiken transportmiddelen. Bij onze oorlogen tegen inlandsche vijanden op terreinen, nagenoeg of geheel van wegen ontbloot, zal, althans in den aanvang der operatiën, de trein uit menschen als dragers bestaan (2), voor den strijd tegen een buitenlandschen vijand op het van een uitmuntend weggennet voorziene eiland Java, zullen bij de troepen voertuigen, mits van doelmatige constructie, even goed te gebruiken zijn als bij de legers in Europa.

Ten slotte moet bij de samenstelling van den trein rekening gehouden worden met 's lands finantiën, d. w. z. van den trein

(1) c.q. het personeel voor de bediening van zes achterland-mortieren.

(2) Althans in den aanvang der operatiën; men bedenke steeds dat de koeli is een nood-transportmiddel, waarvan men zich, zoo spoedig als de omstandigheden dat toelaten, moet trachten te ontdoen. Wordt vestiging in een gewest bedoeld, dan moet er door het aanleggen van wegen naar gestreefd worden in plaats van koeli's voertuigen te bezigen.

(personeel en materieel) behoort alleen het hoogst noodzakelijke in tijd van vrede in dienst te wezen, terwijl de maatregelen om dien trein in oorlogstijd zooveel uit te breiden als voor de behoeften noodig blijkt, overwogen en voorbereid moeten zijn.

A. Trein voor eene expeditionnaire troepenmacht van de hierboven aangegeven sterkte.

Er behoort onderscheid te worden gemaakt tusschen dat gedeelte van den trein, hetwelk onmiddellijk bij den troep is ingedeeld, dat dus de troepen op het gevechtveld volgt. (1^e linie van transport) en dat hetwelk dienst doet in den rug der strijdende troepen en dient om aan te voeren en aan te vullen, wat noodig is of verbruikt wordt. (2^e linie van transport.) Het eerste gedeelte vormt den standvastigen, het tweede den veranderlijken factor in de treinorganisatie.

Het personeel, uitmakende de 1e linie van transport, bestaat uit:

Bij iedere comp. infanterie voor het dragen der reserve-munitie 8 koeli's. (1) van kookgereedschap 6 koeli's (2) en van één dag vivres 10 koeli's. (3) Totaal 24 koeli's met een mandoor.

Alzoo per bataljon 96 koeli's en 4 mandoores en voor de 4 bataljons 384 koeli's en 16 mandoores. — Europeesch personeel is hierbij geen vereischte, de koeli's staan onder bevel en toezicht van de commandanten dier compagnieën; op marsch wordt

(1) 8 kistjes van 400 patronen, geeft pl. m. 22 patronen per man in reserve. Wel schrijft het velddienstreglement voor 15 kistjes, doch het komt mij voor dat die hoeveelheid reserve-munitie te groot is en veilig kan worden terug gebracht tot de door mij genoemde, te meer wijl men den man vermoedelijk meer dan 50 patronen kan laten dragen.

(2) Het kookgereedschap bestaat uit 2 groote- en 2 middelsoort-kookketels, 1 groote en 1 kleine brandpan.

(3) Het ration vivres gerekend op 1,4 Kg. met inbegrip der emballage. — De koelivracht is gesteld op 20 Kg., waarbij de man zijn eigen vivres voor één dag draagt.

daarbij ingedeeld opzichtvoerend personeel van de compagnie.

Bij de bergbatterij (1) voor het dragen van kookgereedschap, 6 koeli's; voor het vervoer van een dag vivres 10 koeli's, en van een dag fourage 20 koeli's. Totaal 36 koeli's, waarbij 2 mandoors.

Bij het peloton cavalerie en het peloton genietroepen:

voor het vervoer van kookgereedschap 6 koeli's; van één dag vivres 10 koeli's; en de reserve-uitrusting van de genietroepen 34 koeli's. Totaal 50 koeli's, waarbij 3 mandoors.

Het geheele personeel uitmakende de 1e linie van transport bestaat bijgevolg uit 470 koeli's en 21 mandoors, rekent men hierbij 10% reserve, dan klimt de sterkte tot een totaal van 540 mandoors en koeli's. Dit personeel moet in tijd van vrede op de been zijn, doch is voor verschillende diensten in keukens, kampementen, stallen enz., waarvoor nu koeli's worden ingehuurd, bij de veldbataljons, eskadrons, batterijen en genietroepen gedetacheerd.

Voor de 2^e linie van transport — het personeel dat dienst doet op de basis en in den rug der troepen —, is geene berekening te maken. De sterkte daarvan hangt af, behalve van de geheele sterkte der expeditionnaire troepenmacht, van het aantal dagen, waarin het object kan worden bereikt, meestal bij onze Indische expeditiën in den aanvang een onbekende of slechts bij benadering bekende factor. Maar aangenomen zelfs dat eene dergelijke berekening mogelijk ware, dan kan toch om economische redenen al dat personeel in tijd van vrede niet in dienst worden gehouden. Aanwezig behoort te zijn een kern; zoo ingericht en samengesteld dat uitbreiding in tijd van oorlog in korten tijd kan geschieden. Hoe die uitbreiding verkregen wordt, is in tijd van vrede na te gaan en voor te bereiden. Daarbij moet voorts ingedeeld zijn al het opzichtvoerend personeel, noodig bij het transportkorps op voet van oorlog; ontbreekt dat op het oogenblik, dat de trein moet georganiseerd worden, dan zou men, wjl

(1) Bij de batterij wordt de munitie der 2^e linie door paarden gedragen. — Bij het medevoeren van achterlaadmortieren, die elk op een draagpaard of muildier kunnen vervoerd worden, zal de hier gemaakte berekening weinig veranderen.

het niet kan worden gemist, dat personeel van de niet te velde trekkende korpsen moeten afnemen, 't geen leidt tot desorganisatie en bijgevolg is af te keuren.

De kern bestaat uit eene transport-compagnie, waarbij zijn ingedeeld: 1 kapitein, 3 luitenants, 2 adj. ond. off., 1 sergt.-maj., 1 fourier, 10 Eur. sergeanten, 10 inl. sergeanten, 10 inl. korporaals, 20 mandoors en 100 koeli's, zij is gelegerd of te Magelang, of te Kedong-Kebo.

Zoodra voor eenige expeditie het transportkorps wordt georganiseerd keeren, ten behoeve van de samenstelling van de 1e linie van transport, de bij de veldbataljons, eskadrons, batterijen enz. ingedeelde koeli's — voor zoover zij noodig zijn — terug naar de plaatsen, waar de expeditionnaire troepenmacht wordt gevormd. Voor de 2e linie van transport breidt zich de transportcompagnie uit tot een zoodanigen omvang als bij raming noodig blijkt, door indienstneming van vrije koeli's uit de bevolking in den omtrek der plaats, waar de compagnie is gestationneerd. Met het oog daarop is aan eene legering dier compagnie in de sterk bevolkte residentieën Bagelen of Kedoe — waar dus de koeliloonen laag zijn — de voorkeur gegeven.

Nà de uitbreiding gaan te velde: de kapitein, 2 luit., 2 adj.-ond.off.: 1 sergeant-majoor of fourier, 8 Eur. sergeanten, 8 Inl. sergeanten en 8 Inl. korporaals met het noodig geoordeelde aantal mandoors (1 op elke 25 koeli's) als opzichtvoerend personeel. De kapitein treedt op als „*Chef van het transportwezen te velde.*” Overigens is het hiervoren genoemde personeel voldoende voor een goed beheer van een koelikorps van 800 man.

Het resterende personeel blijft in het garnizoen achter als reserve en voor de aanwerving van nieuwe koeli's tot aanvulling der verliezen te velde bij het transportkorps.

B. Trein voor het veldleger met het oog op een oorlog op Java tegen een buitenlandschen vijand.

Die trein moet bestaan uit:

- a. den korpstrein;
- b. den artillerie- en infanterie-munitietrein, en
- c. de voertuigen van den geneeskundigen dienst.

Voor den verplegingstrein worden geen voertuigen aangeschaft; door eene oordeelkundige plaatsing van de magazijnen in verband met het stelsel van defensie en het gebruiken van gerequireerde voertuigen voor het transport van de magazijnen naar de troepen kan in oorlogstijd eene goede verpleging van menschen en paarden worden verzekerd. Alles moet echter in vredes-tijd zijn overwogen en voorbereid.

a. *De korpstrein* is, wat betreft het materieel, samengesteld uit:

Voor het hoofdkwartier. 10 bagagekarren (1), 1 ziekenwagen en 1 transportwagen, de eersten met 2, de beide laatste met 4 paarden bespannen.

Voor de staven der 3 afdeelingen van het bij Batavia opgestelde leger 9 bagagekarren (2) en 3 ziekenkarren, alle voertuigen met 2 paarden bespannen.

Voor 18 veldbataljons. Bij den staf van ieder bataljon 1 bagagekar, 1 ziekenkar, en 2 patrooncaissons (3), en bij iedere compagnie 1 bagagekar. De patrooncaisson met 4, de overige voertuigen met 2 paarden bespannen.

Voor de cavalerie. Bij ieder veldeskadron 1 bagagekar en 1 ziekenkar, elk, met 2 paarden bespannen.

Voor de artillerie. Bij de veldbatterijen zijn geen afzonderlijke

(1) t. w. een voor ieder der volgende autoriteiten: Opperbevelhebber, Chef van den Staf, Stafofficiëren, Hoofdintendant, overige intendance-officiëren, Chef van den geneeskundigen dienst en adjudant, Comm. der cavalerie en adjudant, Comm. bereden artillerie en adjudant, Comm. der vesting-artillerie en adjudant en Comm. der genie met adjudant.

(2) t. w. voor den bevelhebber, den Chef van den Staf bij de afdeeling en den Intendant met den Chef van den gen. dienst der afdeeling, ieder een bagagekar.

(3) Voor patroon-caisson is wellicht nog te gebruiken de in Indië aanwezige lichte caisson voor inf. en cav. munitie, ten minste wanneer zij voor dat doel geschikt en in voldoende getale aanwezig zijn. Bij die caisson kan het voorstel 4000, het achterstel 10.000 patronen bevatten. Op die wijze kunnen 2 caissons 28000 patronen vervoeren, d. i. pl. min. 50 per man. Die hoeveelheid moet voorschikkelijk worden medegevoerd, waardoor onmiddellijk voor het gevecht 100 patronen per man beschikbaar zijn, de man draagt er 50. Mogelijk kan door het brengen van eene wijziging in de uitrusting het aantal patronen, door den man te dragen, grooter worden gesteld, waardoor dan 1 patroon-caisson per bataljon voldoende wordt.

voertuigen noodig. Op de verschillende voertuigen wordt een ration gaba voor de paarden der batterij medegevoerd; de bergbatterijen missen de voertuigen voor het vervoer van bagage en fourage. Blijft men vasthouden aan deze soort van batterijen dan kan in oorlogstijd door gerequireerde voertuigen in de behoefte worden voorzien. Worden echter de bergbatterijen getransformeerd in lichte veldbatterijen, dan is ook daarbij door indeeling van een bagagewagen het medevoeren van bagage en fourage wellicht mogelijk te maken.

Voor de genietroepen. Iedere compagnie heeft noodig een bagagekar, een gereedschapskar en een kar voor het vervoer van ontstekingsmiddelen, alle voertuigen met 2 paarden bespannen.

b. *De artillerie- en infanteriemunitietrein.* Bij de samenstelling van dezen trein is alleen rekening te houden met het bij Batavia geconcentreerde veldleger. Hierbij zijn 6 batterijen (3 veld- en 3 berg- of lichte veld) en 13 bataljons infanterie. (1)

Iedere veldbatterij, samengesteld als aangegeven op bladz. 189, kan beschikken over 228 granaten, 285 granaatkartetsen en 45 kartetsen, iedere bergbatterij in 72 draagb. mun.kisten over 216 gran., 216 gr.kart. en 72 kartetsen.

Bij transformatie der bergbatterijen in lichte veldbatterijen zal het getal granaten en gran.kartetsen waarschijnlijk geene verandering behoeven te ondergaan, althans daarnaar moet worden gestreefd. Het aantal kartetsen kan zonder bezwaar verminderd worden. In verband met deze uitrusting aan projectielen bestaat de artillerie-munitietrein uit 6 artillerie-munitiecolonnes, 3 voor de veld- en 3 voor de berg- (lichte veld), ieder van 6 gekoppelde munitievoorwagens en een reserve-affluit. Voorts bevinden zich bij den trein 1 smidswagen, 1 gereedschapswagen en 1 bagagewagen. Alle voertuigen zijn met 4 paarden bespannen.

Voor de munitie-aanvulling bij de infanterie en cavalerie dient de infanterie-munitietrein. Deze bevat eene hoeveelheid reserve-munitie, berekend ad 100 patronen per geweerdragend man of per bataljon 4 patroon-caissons en voor de geheele infanterie van het veldleger 52 patroon-caissons. Voorts 3 patroon-caissons

(1) Met inbegrip van het ter Sumatra's westkust gelegerde veldbataljon.

voor de cavalerie, 1 smidswagen, 1 gereedschapswagen en 1 bagagewagen alle voertuigen zijn met 4 paarden bespannen.

c. *De voertuigen van den geneeskundigen dienst.* Bij iedere verbandsplaatsafdeeling zijn ingedeeld 1 bagagekar, 1 verbandwagen, 1 transportwagen en 5 ziekenwagens; bij ieder veldhospitaal 1 bagagekar, 1 verbandwagen en 1 ziekenwagen. De bagagekarren zijn met 2, de overige voertuigen met 4 paarden bespannen.

Wat betreft het personeel, moet op den voorgrond staan dat zooveel als maar eenigszins mogelijk is, gebruik gemaakt moet worden van het personeel, dat in tijd van vrede in dienst wordt gehouden voor de samenstelling van de eerste linie van transport bij expeditiën tegen een inlandschen vijand. Dit kan geschieden door dat personeel te gebruiken als geleiders der bij staven en troepen ingedeelde bagage-, transport-, gereedschaps- en kruitkarren en de voertuigen van den verplegingstrein. Al die voertuigen bewegen zich meestentijds in stap. Opzichtvoerend personeel wordt genomen van de transportcompagnie.

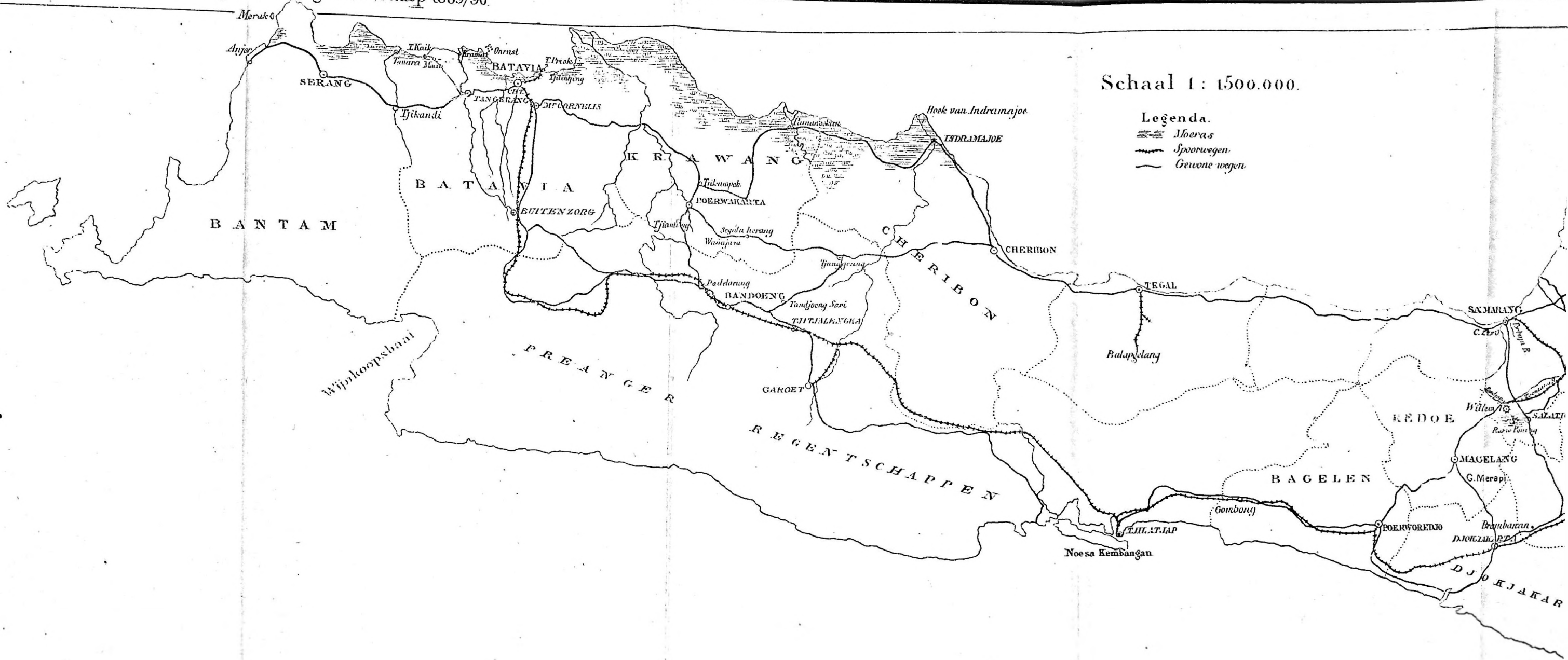
Voor de patroon-caissons bij de bataljons infanterie en de voertuigen van den artillerie- en infanteriemunitietrein zijn stukrijders bepaald noodzakelijk. Hun aantal bedraagt 278. De helft hiervan wordt in vredeestijd in dienst gehouden als kern en ingedeeld bij 2 treincompagnieën, welke behooren tot het wapen der artillerie en ieder bestaan uit 1 kapitein, 2 luitenants, 1 sergeant-majoor, 1 fourier, 3 Eur. sergeanten, 4 Eur. korporaals, 4 inl. sergeanten, 8 inl. korporaals, 1 inl. trompetter en 70 inl. stukrijders. De werklieden bij de voertuigen van de art. en inf.munitie-colonnes behooren tot de compagnie artillerie-werklieden. Voor de oefening van die stukrijders zijn bij iedere treincompagnie 50 paarden ingedeeld, te verkrijgen en aan te vullen door van de veld- en bergbatterijen en van de cavalerie de paarden over te nemen, welke voor den dienst te velde niet meer ten volle doch voor den treindienst nog geschikt worden geoordeeld.

Om in oorlogstijd over de paarden voor alle trein-voertuigen dadelijk te kunnen beschikken, moeten de noodige maatregelen in vredeestijd worden getroffen; eene voortdurende indiensthouding van al die paarden kan niet worden gevergd.

RECAPITULATIE.

		Europeanen.	Amboineezen.	Inlanders.	Troepenpaarden.	Muildieren.
Infanterie.	Topographische dienst.	101	—	—	—	—
	Garnizoens-Infanterie.	2585	2	6155	—	—
	Subskaders, suppletie-depôt, straf-detachementen, mil. huis van arrest, pupillen en mil. school.	472	—	261	—	—
	Veldbataljons.	4266	1920	6594	—	—
	Rekruten-bataljons.	852	218	1192	—	—
	Kaderschool.	61	9	18	—	—
	Schietschool.	4	—	2	—	—
Art.	Cavalerie.	543	—	422	904	—
	Veld- en bergbatterijen.	584	—	823	496	164
	Vestingartillerie.	1750	—	1689	—	—
	Genietroepen.	707	—	482	—	—
	Geneeskundige dienst.	332	—	594	—	—
	Administratieve dienst.	92	—	—	—	—
	Schrijvers.	94	—	—	—	—
	Trein.	32	—	186	100	—
Totaal . . .		12175	2149	18418	1500	164

Totale legers'erte 33042 minderen.

Schaal 1: 1500.000.

Legenda.
 Meer
 Spoorwegen
 Gewone wegen

